

25—26 april

Debatter m. m.

Torsdagen den 25 april

	Sid.
Svar på frågor av:	
herr Turesson (h) ang. trafikförhållandena på Kastrups flygplats . . .	5
herr Börjesson i Falköping (cp) ang. åtgärder för att motverka eventuella amerikanska bojkottaktioner mot svensk export	5
herr Wennerfors (h) ang. beställningen av biljetter för statliga tjänsteresor	6
herr Sjöholm (fp) ang. behandlingen av för brott misstänkt person . .	8
herr Gomér (cp) ang. begärd utredning rörande en civilrättslig lagstiftning om mäklarverksamheten	9
herr Ullsten (fp) ang. beviljandet av uppehållstillstånd för zigenare och ang. en nordisk eller internationell överenskommelse om zigenares uppehållsrätt	10
herr Wennerfors (h) ang. förfarandet vid rekvisition av helikopter för ambulans- och räddningsflygningar	14
herr Wennerfors (h) ang. samhällsorgans utsändande av handlingar innehållande uppgifter om personliga förhållanden	15
herr Josefson i Arrie (cp) ang. dispensen från vissa bestämmelser om långa fordon och fordonskombinationer	17
Svar på interpellationer av:	
fru Eriksson i Stockholm (s) ang. statlig frivillig sjukförsäkring för husmödrar och studerande med diabetes	19
herr Rimmerfors (fp) ang. översyn av vissa överenskommelser mellan försvarsmakten och jordägare	22
herr Lorentzon (vpk) ang. företagsetableringar i Ådalen	24
herr Börjesson i Glömminge (cp) ang. åtgärder för att lösa sysselsättningskrisen i oskarshamnsområdet	28
herr Gustavsson i Alvesta (cp) ang. omskolningsverksamheten . . .	37

	Sid.
fru Ryding (vpk) ang. lagstiftning om permitteringslön och avgångsvederlag	39
Interpellation av herr Hedlund (cp) ang. polisbevakningen i Stockholm	42
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Wiklund i Stockholm (fp) ang. tidpunkten för tillsättande av utredning rörande omläggning av beskattningen av eldningsoljor	42
herr Åberg (fp) ang. upphävande av tullen på svensk fisk som ilandföres i Storbritannien	42
fröken Wetterström (h) ang. polisens arbetsförhållanden	42

Fredagen den 26 april

Svar på interpellationer av:

herr Krönmark (h) ang. den fortsatta handläggningen av länsindelningsfrågan	43
herr Nordgren (h) ang. kommunalt ekonomiskt stöd i syfte att påverka enskilda företags lokalisering	47
Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.	49
En allmän arbetslöshetsförsäkring m. m.	94
Sänkt pensionsålder	96
Propagandakampanj för avsättning av svenska produkter på den svenska marknaden	101
Ersättning till skogsägare på grund av storm- och snöskador	102
Statsbidrag till byamännen i Vitsaniemi by för bestridande av rätttegångskostnad	103
Polisnämndernas arbetsförhållanden, m. m.	105
Interpellationer av:	
herr Tobé (fp) ang. kontroll över trafiken med översnöfordon	111
herr Thylén (h) ang. planeringen av industriområden	112
herr Johansson i Skärstad (cp) ang. ökad utbildning av arbetsterapeuter	112

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 26 april

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 17, om ändrad lydelse av 9 § kommunallagen	48
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 64, ang. anslag till bidrag till erkända arbetslöshetskassor samt ang. särskilt stöd åt äldre arbetslösa m. m.	49
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 27, ang. särskilt stöd åt äldre arbetslösa m. m. samt ang. ändring i förordningen om erkända arbetslöshetskassor, m. m.	93

	Sid
— nr 26, om en allmän arbetslöshetsförsäkring m. m.	94
— nr 28, om pension till äldre friställd arbetskraft m. m.	96
— nr 29, om sänkt pensionsålder.	96
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 65, ang. allmän beredskapsstat (vissa allmänna frågor)	100
— nr 66, ang. allmän beredskapsstat (justitiedepartementet)	100
— nr 67, ang. allmän beredskapsstat (utrikesdepartementet)	100
— nr 68, ang. allmän beredskapsstat (försvarsdepartementet)	100
— nr 69, ang. allmän beredskapsstat (socialdepartementet)	100
— nr 70, ang. allmän beredskapsstat (kommunikationsdepartementet)	100
— nr 71, ang. allmän beredskapsstat (finansdepartementet)	100
— nr 72, ang. allmän beredskapsstat (utbildningsdepartementet)	100
— nr 73, ang. allmän beredskapsstat (handelsdepartementet)	100
— nr 74, ang. allmän beredskapsstat (inrikesdepartementet)	100
— nr 75, ang. ytterligare utgifter på tilläggsstat II (försvarsdepartementet)	100
— nr 76, ang. ytterligare utgifter på tilläggsstat II (kommunikationsdepartementet)	101
— nr 77, ang. ytterligare utgifter på tilläggsstat II (finansdepartementet)	101
— nr 78, ang. ytterligare utgifter på tilläggsstat II (utbildningsdepartementet)	101
— nr 79, ang. ytterligare utgifter på tilläggsstat II (inrikesdepartementet)	101
— nr 80, ang. ytterligare utgifter på tilläggsstat II (staten för statens allmänna fastighetsfond)	101
— nr 81, ang. anslag till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m.	101
— nr 82, om propagandakampanj för avsättning av svenska produkter på den svenska marknaden	101
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 36, om ändrad lydelse av 19 § kommunalskattelagen, m. m.	102
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 21, om ändrad lydelse av 19 § kommunalskattelagen, m. m., såvitt avser anslag till kompensation för bensinskatt till rennäringen	102
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 30, ang. ändring av den s. k. 21-årsregeln i studiehjälpsreglementet	102
— nr 31, om ersättningen från den allmänna försäkringen för resekostnader i samband med sjukvård	102
— nr 32, om kostnadsfritt tillhandahållande av vissa läkemedel	102
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 20, rörande ersättning till skogsägare på grund av storm- och snöskador	102
— nr 22, ang. statsbidrag till byamännen i Vitsaniemi by för bestridande av rättegångskostnad	103
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 29, ang. polisenämndernas arbetsförhållanden samt ang. tillståndsgivningen beträffande demonstrationer	105

Torsdagen den 25 april

Kl. 15.30

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1

Svar på fråga ang. trafikförhållandena på Kastrups flygplats

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet GEIJER, som yttrade:

Herr talman! Herr Turesson har frågat ministern för utrikes ärendena om han har för avsikt att söka påverka de danska myndigheterna i syfte att åstadkomma mera tillfredsställande trafikförhållanden på Kastrups flygplats.

Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Jag utgår från att frågan aktualiserats av uppkomna svårigheter med avseende på trafikledningstjänsten vid Kastrups flygplats. Under denna förutsättning kan jag endast svara att det inte ankommer på Sveriges regering eller någon dess enskilda ledamot att ta initiativ till lösning av vad som i realiteten är en dansk arbetskonflikt.

Vidare anförde

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Geijer för svaret.

Att jag riktade min fråga till utrikesministern berodde inte på att jag ville ha ett excellent svar utan det var närmast därför att jag tyckte att frågan var av den karaktären, eftersom den berör förhållandet mellan Sverige och en främmande makt, och att vi är mycket beroende av flygtrafiken från och till Kastrup. Den ordning som råder på den flygplatsen kan för närvarande

utan överdrift sägas visa upp rena missförhållanden.

Det är naturligtvis riktigt som statsrådet Geijer sade att man har en arbetskonflikt på Kastrup, vilken sannolikt beror på flera saker, kanske både lönemässiga och sådana som sammanhänger med tjänstgöringsförhållandena, men ytterst blir det i största utsträckning trafikanter till och från Stockholm som får sitta emellan. Den lilla bibanan från Kastrup upp till Stockholm är man på flygfältet ganska nonchalant emot, och det är den som det ibland utövas sabotage mot — jag tvekar inte att använda det uttrycket.

Om vi skall kunna få rätsida på detta, så måste danska staten vidta åtgärder för att undanröja missförhållandena. Om inte danska staten gör det själv, anser jag det vara ett svenskt intresse att stöta på och säga att vi kan inte ha det på detta sätt. Inte minst med det nya flygfältet i öresundsregionen i perspektivet tror jag att det är ytterst angeläget att vi allvarligt överväger huruvida vi för all framtid skall vara beroende av en dansk flygplats och förhållandena där eller om vi inte i stället måste försöka ordna en skandinavisk flygplats, där vi har reella möjligheter att påverka förhållandena.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Svar på fråga ang. åtgärder för att motverka eventuella amerikanska bojkottaktioner mot svensk export

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Svar på fråga ang. beställningen av biljetter för statliga tjänsteresor

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att, i syfte att upprätthålla våra goda handelsförbindelser med USA, motverka de eventuella bojkottaktioner mot vår export som rapporterats från amerikanskt håll.

Vi håller fortlöpande kontakt med de amerikanska myndigheterna genom ambassaden i Förenta staterna och genom våra myndigheter här i Sverige. Vi håller oss också på andra sätt underrettade om utvecklingen i det aktuella läget, bl. a. genom kontakter på fackligt håll. Någon diskussion om åtgärder i en tänkt situation har jag icke för avsikt ge mig in på.

Vidare anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka handelsministern för svaret på min fråga. Den var föranledd av den bojkottaktion mot svensk export till USA som varslats av de inflytelserika amerikanska hamnarbetarna och som av naturliga skäl väckt oro och irritation i vida kretsar här i landet. Jag hoppas att de aviserade bojkottaktionerna skall stanna vid hotelser och problemet därmed kan bringas ur världen.

Det inträffade torde emellertid vara en händelse av sådant slag att den påkallar ökad varsamhet när det gäller att upprätthålla goda handelsförbindelser med USA. Vår export till USA uppgick för år 1967 till ett värde av 1 711 700 000 kronor. Bilindustrin svarade för en stor del av denna export. Jag har inte några siffror för bilexporten under 1967, men under år 1966 uppgick vår bilexport till USA till ett värde av 296 469 000 kronor.

Det är med andra ord avsevärda svenska handelsintressen som en verkställd bojkottaktion skulle beröra. I nuvarande sysselsättningsläge skulle en sådan drastisk åtgärd från amerikansk sida också få mycket ödesdiga kon-

sekvenser för vår arbetsmarknad, där problemen ju redan är utomordentligt stora. — Självfallet skulle en handelsbojkott även drabba USA, men av allt att döma har man på det håll från vilket aktionen aktualiserades inte tillmätt dylika förluster någon avgörande betydelse. Därmed torde vi knappast heller kunna slå oss till ro i förvisning om att bojkottotet inte kommer att upprepas.

En intensifierad information från svenskt håll om bakgrunden till de insatser Sverige gör när det gäller mera kontroversiella politiska ställningstaganden i asylfrågor o. d. är angelägen. Kunskaperna om Sveriges inställning till dessa och andra väsentliga problem torde vara otillräckliga, vilket hotet om handelsbojkott enligt min mening är ett exempel på. Som ett led i strävandena att förebygga händelser av denna art bör en effektiv information vara av stort värde, och jag utgår från att regeringen med anledning av det inträffade har sin uppmärksamhet riktad på saken. Av handelsministerns svar har jag med tillfredsställelse kunnat konstatera att regeringen håller fortlöpande kontakt med de amerikanska myndigheterna, och vi hoppas väl alla att detta skall leda till att det inte blir några bojkottaktioner.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3**Svar på fråga ang. beställningen av biljetter för statliga tjänsteresor**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Herr talman! Herr Wennerfors har frågat, om det är förenligt med principen om konkurrens på lika villkor att statliga tjänstemän vid beställning av biljetter för tjänsteresor endast får anlita SJ:s resebyråer.

Svar på fråga ang. beställningen av biljetter för statliga tjänsteresor

Enligt kungörelsen den 30 juni 1952 (nr 523) skall den som avser att anlita resebyrå i samband med resa i statens ärenden hänvända sig till statens järnvägars resebyrå, om det kan ske utan särskild olägenhet. Bestämmelsen har tillkommit på begäran av riksdagen (SU 1952:145 p. 27, rskr 293). Det är naturligt att i första hand statsverkets egna resebyråer anlitas för resor som bekostas av statsmedel. Detta kan jag inte finna stridande mot principen att konkurrens bör äga rum på lika villkor.

Vidare anförde:

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret.

Det är alltså 16 år sedan riksdagens revisorer aktualiserade denna fråga och förordade att de statliga myndigheternas tjänstemän vid tjänsteresor skulle åläggas att använda sig av SJ:s resebyråer. Statsutskottet anslöt sig till förslaget, och kamrarna följde — såsom framgår av svaret — utskottet.

Att jag tagit upp frågan beror på att jag anser att resebyråverksamheten är en typisk serviceverksamhet och att det i denna näring krävs konkurrens. Jag kritiserar inte alls SJ:s resebyråverksamhet — den fungerar i stort sett bra, och det lämnas i allmänhet god service. Men SJ:s resebyråer kan måhända inte på alla punkter ge den goda service som man gärna vill ha. Och framför allt: ingenting är så bra att det inte kan bli bättre. Konkurrens mellan olika resebyråföretag tror jag medverkar till att servicen blir så bra som möjligt.

Kan verkligen alla byråer inom SJ:s resebyråorganisation bjuda lika god service? Vi skall ha klart för oss att beställningar av resor kan vara mycket olikartade och ställa högst olika krav på service.

Jag har, herr talman, på min enkla fråga fått ett svar som jag måste be-

trakta som negativt. Jag kan i och för sig ha förståelse för herr statsrådets inställning, att det kan vara »naturligt att i första hand statsverkets egna resebyråer anlitas för resor som bekostas av statsmedel». Man kan emellertid fråga sig vad som menas med »i första hand». Kan det möjligen vara en uppmjukning av vad som stod i riksdagens handlingar år 1952, nämligen att man skulle hänvända sig till statens järnvägars resebyrå, om det kunde ske utan särskild olägenhet? Är det riktigt, är jag mycket tacksam för det. I övrigt får jag väl i vanlig ordning återkomma i saken.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Herr Wennerfors uppfattade mitt svar som negativt, och det är naturligt från hans synpunkt; det vill jag inte bestrida. Han ställde emellertid några frågor, som jag skall försöka besvara, bl. a. om huruvida man av uttrycket »i första hand» kunde utläsa någon uppmjukning av ståndpunkten att statstjänstemännen, då utan olägenhet så kan ske, skall anlita resebyråerna hos statens järnvägar. Jag har inte uppfattat det så. Det är emellertid klart att vid en del tillfällen denna regel inte kan följas, t. ex. på en ort där SJ inte kan ge denna service — jag känner inte till saken närmare — men där det finns andra företag i branschen som skulle kunna hjälpa vederbörande till rätta genom att ordna hans resa. Det är på sådana fall jag närmast har tänkt.

Jag finner det inte vara någonting från konkurrenssynpunkt störande att de statliga företagen i första hand anlitas för att befordra resenärerna. Om statens företagsamhet ses som en enhet, är det väl naturligt att man i första hand anlitar sina egna resurser innan man vänder sig till andra. Det tror jag också gäller resebranschen.

Har herr Wennerfors en annan upp-

Svar på fråga ang. behandlingen av för brott misstänkt person

fattning, finns möjligheten att motionera. I sista hand är det ändå — vilket jag erinrade om i mitt svar på frågan — ett uttalat önskemål från riksdagen som ligger till grund för detta ställningstagande, alldeles oavsett min egen åsikt att det var ett klokt beslut som riksdagen fattade den gången.

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Att jag inte har motionerat beror på att denna princip har gällt i så många år att jag har tyckt att det kunde vara intressant att höra hur statsrådet i dag såg på frågan.

Jag kan inte hjälpa att jag uppfattar skrivningen att statstjänstemännen i samband med resa i statens ärenden skall »hänvända sig till statens järnvägars resebyrå, om det kan ske utan särskild olägenhet», som ett undantagsfall. Herr statsrådets ord i svaret — att det är »naturligt att i första hand statsverkets egna resebyråer anlitas för resor» — betraktar jag emellertid som en uppjukning, och den finner jag positiv. Vad herr statsrådets resonemang i konkurrensfrågan beträffar har jag däremot, som sagt, en annan mening.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag är ledsen över att behöva skingra herr Wennerfors' optimism på denna punkt. Jag har inte tänkt närmare på uttrycket »i första hand», men jag avser inte någon ändring i förhållande till den författningstext som nu gäller. Den kommer att tolkas på samma sätt, i varje fall så länge jag har något ansvar för tolkningen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. behandlingen av för brott misstänkt person

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat mig om jag finner det vara tillbörligt att för brott misstänkt person efter friande rättegång eller nedlagd förundersökning av officiella rättsliga myndigheter allttjämt offentligen betecknas som misstänkt.

Jag förmodar att herr Sjöholm syftar bl. a. på sådana fall då någon har anhållits eller häktats såsom misstänkt för brott och förundersökningen har avslutats utan att åtal väcks mot honom eller, om åtal kommer till stånd, detta läggs ned eller den tilltalade frikänns. I sådana situationer kan fråga uppkomma om ersättning av allmänna medel till den som blivit utan skuld berövad friheten. Föreskrifter härom är meddelade i 1945 års lag om ersättning i vissa fall åt oskyldigt häktade eller dömda m. fl. Enligt denna lag ankommer det på domstol att efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall bedöma om ersättning skall utgå till den som varit misstänkt för brott. Av lagens förarbeten framgår att det inte är avsett att ersättning skall utgå om misstanke allttjämt kvarstår mot personen i fråga.

Med hänsyn till vad jag nu har anfört kan det uppenbarligen inte undvikas att i ersättningsärenden av detta slag ibland finns anledning för åklagare eller annan att beröra spörsmålet om misstanke kvarstår mot den som begär ersättning. Uppgiften om kvarstående misstanke blir då offentlig.

Det kan naturligen diskuteras om denna ordning är helt tillfredsställande. Frågan om en översyn av 1945 års lag övervägs emellertid i samband med det skadeståndsrättsliga lagstiftningsarbete som för närvarande pågår inom justitiedepartementet.

Vidare anförde

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det var — som alltid när det gäller justitiedepartementet, är jag böjd att säga — ett klarläggande

Svar på fråga ang. begärd utredning rörande en civilrättslig lagstiftning om mäklarverksamheten

svar, och jag tackar för det. Man kan naturligtvis säga att detta är en liten fråga, men en fråga om rättssäkerhet och om den enskildes rätt mot överhet och myndigheter är ändå alltid en viktig fråga.

Som jag ser det bör det bara finnas två sorters medborgare i det avseende som vi nu diskuterar: brottsliga och icke brottsliga. Om man inte inför domstol kan bevisa att en person är skyldig bör han enligt min mening betraktas som oskyldig; något mellanting bör inte förekomma. Det är ändå ett fruktansvärt öde att ett helt liv vara stämplad som exempelvis mördare genom just uttrycket att misstankarna kvarstår. De misstankarna tycker jag att åklagaren skall läsa in i skrivbordslådan och låta dem ligga där, tills påtaglig anledning finns att aktualisera dem. I vårt land bör det inte finnas människor som straffas utan att vara dömda, och det är egentligen innebörden i det system som jag nu har kritiserat.

Statsrådet säger att man kan diskutera om detta är helt tillfredsställande. Jag tycker snarast att vi kan vara eniga om att det är otillfredsställande, och jag hoppas att en ändring kommer att genomföras, såsom i någon mån framskymtar i svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. begärd utredning rörande en civilrättslig lagstiftning om mäklarverksamheten

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Gomér har frågat mig när jag avser att vidta åtgärder i anledning av riksdagens skrivelse 1961: 370 om utredning rörande civilrättslig lagstiftning om mäklarverksamhet.

I ett svar på interpellation av herr Gomér redovisade jag här i kammaren i december 1966 skälen för att någon utredning ännu inte hade kommit till stånd. Jag framhöll då att eventuella civilrättsliga regler rörande mäklarverksamhet borde utarbetas i nordiskt samarbete men att intresset för saken i övriga nordiska länder hade visat sig vara ringa. Jag erinrade också om att våra utredningsresurser var hårt ansträngda. Vidare antydde jag att frågor om mäklarverksamheten möjligen kunde aktualiseras i samband med det nordiska utredningsarbetet rörande kommissionslagstiftningen.

Jag kan ännu inte göra något bestämt uttalande om när åtgärder kan komma att vidtas med anledning av riksdagens skrivelse. Vi tvingas fortfarande av hänsyn till det omfattande reformarbetet att göra en stark prioritering av lagstiftningsuppgifterna men jag avser att vid lämpligt tillfälle på nytt aktualisera frågan om nordiskt lagstiftnings-samarbete rörande mäklarverksamhet.

Vidare anförde

Herr GOMÉR (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min fråga. Det var ju inte så länge sedan en av mig framställd interpellation i denna sak besvarades, men eftersom jag börjar bli något ålderstigen och ämnar lämna riksdagen och även den verksamhet som jag ägnat mig åt på det nu aktuella området — jag har såväl tillhört förbundsstyrelsen inom mäklarernas organisation som innehaft ordförandeskapet på distriktsplanet — väntar man sig att jag innan dess skall åstadkomma något.

Jag har ju från min utgångspunkt inte precis samma betraktelsesätt som justitieministern. Statsrådet framhöll liksom han gjorde vid det föregående tillfället att det redan pågår så mycket

Svar på frågor ang. zigenares uppehållsrätt

reformarbete och att en stark prioritering måste ske av vissa lagstiftningsuppgifter — och det har jag tidigare understrukit att jag har förståelse för. Jag har nu också redovisat skälen till att jag så snabbt återkommit till denna frågeställning.

Jag vill dock poängtera att detta spörsmål inte enbart har betydelse för gruppen fastighetsmäklare. Det finns nämligen banker, byggnadsföretag och andra som ägnar sig åt dessa uppgifter utan att egentligen ha kunskaper här för. Detta leder till den ena processen efter den andra. Jag har själv suttit med vid tinget och upplevt hur svårt det kan vara att få reda i sådana ärenden. Det vore därför tacknämligt om det kunde bli en något bättre ordning beträffande den civilrättsliga ställningen för företag på detta område och för andra som ägnar sig åt mäklarverksamhet.

Jag kan inte föreställa mig att det för detta ändamål skulle behövas en stor och tungfotad utredning. Man måste givetvis göra en översyn på området och utföra vissa förarbeten liksom alltid är fallet i lagstiftningssammanhang.

Jag tar fasta på vad justitieministern nu har uttalat och skall inte återkomma i denna sak. Jag hoppas dock att statsrådet inte därför glömmer den i fortsättningen. Jag tackar än en gång för svaret på min fråga.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på frågor ang. zigenares uppehållsrätt

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Ullsten har frågat dels om jag vill lämna en redovisning för de principer som regeringen till-

lämpar vid beviljande av uppehållstillstånd för zigenare som har invandrat hit utan att i förväg ha fått arbetstillstånd, dels om jag avser att ta något initiativ till sådan nordisk eller internationell överenskommelse som skulle underlätta lika behandling i fråga om zigenares uppehållsrätt i olika länder. Jag anhåller att få besvara frågorna i ett sammanhang.

Jag vill först erinra om att frågor om uppehållstillstånd i regel avgörs av statens utlänningskommission och kommer under Kungl. Maj:ts prövning endast i ett mycket begränsat antal fall.

Ärende om uppehållstillstånd prövas efter samma principer vare sig sökanden är utländsk zigenare eller annan utlänning. Som allmän princip för prövningen gäller bl. a. att sökandens försörjning i Sverige skall vara tryggad. Här för krävs praktiskt taget alltid att sökanden får arbetstillstånd, vilket i regel skall ha beviljats före inresan hit. Saknar sökanden möjlighet att försörja sig genom eget arbete eller på annat sätt, kan han ändå få uppehållstillstånd antingen som politisk flykting eller av andra humanitära skäl. Upphållstillstånd av humanitära skäl för den som inte är politisk flykting beviljas företrädesvis i samband med kollektiv överföring hit av personer som vistas som flyktingar i annat land. Även i enskilda fall ges uppehållstillstånd för personer som inte är politiska flyktingar men kan åberopa starka humanitära skäl jämförbara med dem som kan åberopas för politiskt flyktingskap.

Jag delar den uppfattning, som synes ligga till grund för herr Ullstens andra fråga, att problemen med zigenarnas uppehållsrätt i olika länder inte kan lösas inom ramen för den interna utlänningslagstiftningen eller dess tillämpning utan endast gemensamt av berörda länder. Initiativ härtill har redan tagits. Med anledning av motion av svenska delegater har frågan om zigenarnas situation i Europa i hela

Svar på frågor ang. zigenares uppehållsrätt

dess vidd tagits upp inom Europarådet förra hösten och behandlas för närvarande i rådets sociala utskott. Även inom Nordiska rådet torde frågor om zigenarnas situation aktualiseras inom den närmaste tiden. Vidare avses zigenarnas problem bli behandlade vid en internationell konferens om social trygghet som skall hållas i Helsingfors i augusti detta år. Något initiativ från min sida anser jag därför inte vara påkallat för närvarande.

Vidare anförde:

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! När jag kom i kontakt med den grupp zigenare som närmast föranledde mig att ställa min fråga till inrikesministern, fick jag deras situation ganska klart belyst. I en liten lägenhet i en av Stockholms förorter satt elva uppskrämda människor. TV-Aktuellt hade just meddelat att utlänningskommissionen stod fast vid sitt beslut att utvisa de fem som via sin advokat hade begärt nåd hos Kungl. Maj:t. Vad skulle nu hända? De vågade inte tala om var de uppehöll sig, de vågade inte gå ut på gatan av rädsla att omedelbart bli tagna av polisen. Och vad skulle hända med dem i gruppen som beslutet inte gällde, d. v. s. de som var barn, syskon, föräldrar etc. till de utvisningshotade? Skulle familjerna skingras?

Dessa zigenarnas farhågor var i stor utsträckning överdrivna. Ännu återstod många turer i myndigheternas handläggning, men vad visste dessa människor om det? Ingen av dem kunde svenska. De flesta kunde varken läsa eller skriva, och alla var vana vid att vara jagade — i Österrike, Polen, Finland eller varifrån de nu kom hade de upplevt samma situation. De hade kommit till Sverige inte bara för att skaffa sig arbete här; Sverige var en av anhalterna i deras eviga kringflackande. De flesta av dem var statslösa i både formell och reell mening. Ingen stat

ville ta emot dem, och även där de hade rätt att stanna — då i regel på tillfälliga uppehållstillstånd — var de hårt diskriminerade.

Det är därför som jag menar att vi inte kan behandla dessa människor som vanliga invandrarfall. Det handlar här om ett flyktingproblem, och det måste bedömas som ett sådant. Jag har inget färdigt program för hur man skall klara den saken, men låt mig i tre punkter ange vad jag tycker skulle kunna vara vägledande principer.

För det första måste vi se på denna grupp människor som en folkminoritet och låta beslutet om huruvida de skall få stanna eller inte bestämmas av humanitära skäl. Vi får inte betrakta problemet som en arbetsmarknadsfråga.

För det andra måste denna hållning klargöras genom en revidering av de direktiv och bestämmelser som utlänningsmyndigheterna har att följa, inte som nu genom regeringsbeslut i enskilda fall som av en slump eller genom initiativ från enskilda blir föremål för allmänhetens och pressens uppmärksamhet.

För det tredje bör det tas initiativ som gör att man får en liknande syn på zigenarproblemet i så många länder som möjligt. Allra helst borde detta kunna ske inom de nordiska ländernas ram. Sådana initiativ tycks nu vara på väg, och det är mycket glädjande.

Nu säger inrikesministern i sitt svar att man kan bevilja nåd av humanitära skäl, jämförbara med de skäl som gäller för flyktingar. Det tycker jag är fallet beträffande denna zigenargrupp. Men jag anser fortfarande att vi skulle behöva mer än ett enskilt beslut i ett enskilt fall. Vi skulle behöva direktiv för utlänningsmyndigheterna för den fortsatta behandlingen av sådana här ärenden. Jag vore glad om inrikesministern kunde ge något på hand åt det hållet.

Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Svar på frågor ang. zigenares uppehållsrätt

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Det låter bra när man säger att vi bör behandla zigenarna som flyktingar. Det finns en konvention som bestämmer vem som är att betrakta som flykting. Vi är inte skyldiga att iaktta allt som sägs i den konventionen, som tyvärr inte inrymmer bestämmelser om zigenarna. De faller, skulle jag vilja säga, någonstans mellan det som är flyktingskap och den reglering av invandringen som vi tillämpar. Det är svårigheten i detta sammanhang.

Då kan man naturligtvis säga, att vi skulle väl ändå kunna vara generösa och ta emot en del zigenare som om de vore flyktingar. Jag medger att detta inte är uteslutet, men vi måste i så fall bestämma oss för i vilken omfattning det skall ske.

Det är inte så, herr Ullsten, att det gäller bara 10—15 zigenare som kommer till oss om året, utan det gäller ett större antal. Det finns ute i Europa kanske 200 000—300 000 eller 400 000 zigenare. Vi vet från olika källor att det nu spritts en uppfattning bland zigenarna i Polen och en rad andra länder att i Sverige blir man väl mottagen. Det finns därför hos en mängd människor en utomordentligt stark önskan att få komma hit till Sverige, och vid varje tillfälle då vi beviljar tillstånd för en grupp att stanna här sprids beskeden om generositet från vår sida allt snabbare.

Vi har utrymme för att lämna tillstånd åt sådana här grupper att stanna i vårt land. Men frågan är, som sagt, i vilken utsträckning vi skall kunna tillmötesgå de humanitära synpunkterna härvidlag.

Jag har tidigare givit uttryck åt den mening, att en del av vårt flyktingbistånd skulle kunna inriktas på zigenarna. Vi tar emot mellan 800 och 1 000 personer årligen enligt det flyktinganslag vi har, och det kan övervägas om

vi i de diskussioner, som förs i Europarådets organ, skall göra ett erbjudande om att vi under vissa förutsättningar är beredda att årligen i organiserad form ta emot zigenare i en mindre grupp och bereda dessa uppehåll här.

Jag understryker att detta är en diskussionsfråga. Men tillströmningen av zigenare till Sverige förefaller att öka inte obetydligt, vilket ställer våra myndigheter inför många besvärligheter. Problemets europeiska karaktär gör det angeläget att finna lösningar; varje uppslag bör prövas. Nu är vi alltså på väg genom att Europarådets sociala utskott diskuterar frågan, och de kontakter som har tagits på nordiskt plan väntar vi oss också mycket av. Men underskatta inte problemets storleksordning!

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Nej, herr inrikesminister, jag underskattar inte problemets storleksordning. Vad jag efterlyste var bara klara principer för hur de underordnade utlänningsmyndigheterna skulle handla.

Jag tycker inte man kan säga att den grupp som är aktuell just nu — det har ju gällt många andra grupper också — utgör ett gränsfall. De som ingår i gruppen är helt typiska flyktingfall. Jag råkar veta att beträffande dem som nu är aktuella rekommenderade FN:s flyktingkommissarie i Österrike, där de befann sig, att de skulle söka asyl i Kanada, därför att de levde under så bedrövliga förhållanden i Österrike. Kanada sade nej. De flyttade då till Italien. Italien utvisade dem. De kom tillbaka till Österrike. Förhållanden där blev inte bättre. De flyttade till Sverige. Här säger inrikesministern att de faller mellan flyktingar och något annat; möjligen kommer regeringen i konselj i morgon, eller när det kan bli, att bestämma att de skall flytta vidare — vart vet ingen.

Vi kan inte helt lösa detta problem genom intern lagstiftning — det krävs

Svar på frågor ang. zigenares uppehållsrätt

internationella uppgörelser för att man skall få till stånd likartad behandling, så att vederbörande slipper detta kringflackande. Men vi bör, tycker jag, kunna ha klara principer för det sätt på vilket vi handlar nu och inte försätta zigenarna i en situation av ovisshet och fruktan och de underordnade myndigheterna i en situation av ovisshet om vad de skall göra.

Den fråga jag ställt till inrikesministern har egentligen utlänningskommissionen ställt i sitt remissvar på en fråga från regeringen. I augusti förra året beslöt ju regeringen, efter att ha upphävt både sitt eget beslut och utlänningskommissionens beslut, att en grupp zigenare skulle få stanna här i Sverige. Strax efteråt underställde utlänningskommissionen på nytt regeringen ett fall som var ganska likartat. Den gången beslöt regeringen att beslutet skulle stå fast och att vederbörande inte skulle få stanna. Den enda skillnad man kunnat upptäcka är att i det fall, där zigenarna fick stanna, hade det blivit en mycket stor publicitet — några hade tagit sig an fallet — medan i det fall, där utvisning skedde, allt ägde rum i tysthet och ingen visste särskilt mycket om saken.

Jag tycker att det är en rimlig begäran från utlänningskommissionen att den får veta vilka direktiv den egentligen skall hålla sig till. Det är också ett rimligt krav att vi har bestämmelser — vilka de än är — som innebär att det inte skall bero på en slump om människor skall få stanna i vårt land som flyktingar eller bli utvisade.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Anspråket på besked om vilka bestämmelser som skall tillämpas är berättigat. Jag har bara velat ge uttryck för den meningen att detta är ett svårt problem och att vi kanske får söka lösningen på längre sikt i ett något vidare sammanhang. Jag hoppas ganska

mycket på de överläggningar som kommer att äga rum inom Europarådet.

Jag skall inte gå in på enskilda fall; låt mig bara påpeka att om en grupp zigenare som bor i Polen flyttar ur landet till Österrike, kan de vid denna flyttning bli betraktade som asylfall i Österrike. De kan emellertid inte sedan flytta till andra länder och i varje nytt land som de kommer till bli betraktade som flyktingar enligt de allmänna regler som gäller härför. Det är på den punkten svårigheter har uppstått. Detta är formaliteter; sedan uppställer sig frågan om hur mycket av humanitet man skall lägga in vid bedömningen.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! I det aktuella fallet vet vi att förpassningsbeslutet inte gäller Polen, där vederbörande förmodligen skulle bli utsatta för politisk förföljelse, utan är begränsat till Österrike. Vi vet emellertid också att huvudmannen för denna grupp har ett österrikiskt s. k. främlingspass, som snart går ut. Detta kan mycket väl innebära att han senare blir utvisad från Österrike till Polen. Situationen är alltså onekligen ganska allvarlig.

Jag kan inte se att problemet i och för sig skulle behöva vara så oerhört komplicerat som inrikesministern vill göra det till, även om det är både stort och invecklat. Om man ger utlänningskommissionen direktiv att låta de personer som kan betraktas som flyktingar — det gäller alla de tre grupper som har varit aktuella i debatten — stanna såsom sådana, finns det nämligen möjlighet att handla från fall till fall. Då kan man anse vederbörande som flyktingar och inte som vilka personer som helst vilka söker arbetstillstånd.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Dessa gruppers situation är inte enastående, och jag åter-

Svar på fråga ang. förfarandet vid rekvisition av helikopter för ambulans- och räddningsflygningar

vänder till frågan: I vilken omfattning skall vi medge att zigenargrupper får komma till vårt land?

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Jag tror inte att det går att svara på frågan om i vilken omfattning vi skall låta zigenargrupper komma till vårt land. Vi skall behandla de zigenare som de facto är flyktingar som flyktingar. Det är det enda jag begär och såvitt jag förstår också det enda som utlänningskommissionen har begärt besked om.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. förfarandet vid rekvisition av helikopter för ambulans- och räddningsflygningar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Wennerfors har frågat kommunikationsministern, om han vill medverka till att förfarandet vid rekvisition av helikopter förenklas vid ambulans- och räddningsflygningar i stora skärgårdsområden med bristfälliga kommunikationer. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

För att beställa ambulans- eller räddningsflygning behöver man endast ringa SOS-numret 90 000. Beställningen går sedan direkt till flygvapnets centrala flygsäkerhetsledning — Cefyl — som ombesörjer att lämpligt civilt eller militärt flyg sätts in. För ambulansflygning krävs att en läkare intygar, att den skadade eller sjuke anses vara i oundgängligt behov av att snarast få läkarvård. Denna bestämmelse har kommit till för att hindra missbruk. Kan en läkare inte nås, får behovet intygas av distriktssköterska eller distriktsbarnmorska.

I praktiken går det ofta så till, att Cefyl direkt beordrar utsändande av helikopter och — under den tid det tar för jourhavande helikopterförare att komma till flygplatsen — själv skaffar den nödvändiga läkarremissen. I Stockholms län har en jourtjänst för rekvisition av helikopter ordnats genom att jourhavande läkare vid sjukhusen i Danderyd och Södertälje vid behov verkställer rekvisitionen.

Räddningsflygning — d. v. s. flygning för att undsätta personer som befinner sig i nödsituationer — rekvireras av polischefen eller länsstyrelsen.

Det är inte praktiskt möjligt att ordna så, att ambulansflyget i varje ögonblick skall vara berett att rycka ut och befinna sig hos den sjuke inom loppet av flygtiden. Någon tid behövs för att förare och mekaniker, som under helgdagar har jourberedskap i sina bostäder, skall ta sig till flygplatsen. Enligt gällande bestämmelser skall ambulansflygning påbörjas senast inom två timmar efter mottagen rekvisition, men i praktiken påbörjas flygningarna inom väsentligt kortare tid.

Vidare anförde:

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret.

Ett drunkningstillbud på en av öarna i Stockholms skärgård har aktualiserat denna fråga. En 50-årig man måste snabbt komma till sjukhus och få läkarvård. Normalt tar en sådan transport 25 minuter, men denna tog tre timmar. Vad var då orsaken härtill? Jo, den som ringde fick inte tag i någon läkare som kunde utfärda rekvisition av helikopterambulansen.

I allmänhet fungerar denna räddningstjänst utmärkt, men ett eller några fall av denna art skapar oro hos skärgårdsbefolkningen, och jag vet att man på vissa håll för närvarande står litet

Svar på fråga ang. samhällsorgans utsändande av handlingar innehållande uppgifter om personliga förhållanden

undrande. Det kan möjligen bero på att det system som här har redogjorts för är relativt nytt, och man har ännu inte fått tillräckliga informationer om det. Frågan är emellertid om inte rekvissionsförfarandet skulle kunna förenklas. Bestämmelserna beträffande utryckningar kan kanske göras liberalare. Öborna tvekar ibland att anlita helikopterambulans inför risken att själva få stå för kostnaderna.

Jag är medveten om att frågan kanske inte är så angelägen, eftersom vi nu fått ett system som jag tror kommer att fungera bra. Med tanke på den oro som råder här och var har det emellertid säkerligen varit av värde att frågan på nytt aktualiserats i riksdagen, varigenom information kunnat lämnas om att det nya systemet så småningom skall fungera bättre.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! Jag har redogjort för de bestämmelser och regler som gäller. Det kan synas som om en rad åtgärder måste vidtas innan en räddningsaktion sätts in. Jag vill dock betona — och det är mycket väsentligt — att i och med att man slår det av mig angivna SOS-numret och får kontakt med vederbörande kan man förutsätta att räddningsaktionen kommer i gång.

Jag har velat betona detta, herr talman, därför att det är angeläget att allmänheten har klart för sig att just genom att slå SOS-numret får man de råd, anvisningar och upplysningar, som kan möjliggöra för räddningstjänsten att träda i aktion.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på fråga ang. samhällsorgans utsändande av handlingar innehållande uppgifter om personliga förhållanden

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**, som yttrade:

Herr talman! Herr Wennerfors har frågat om kommunikationsministern vill medverka till att sådana försändelser från olika samhällsorgan som innehåller pensioner, understöd, livräntor m. m. eller andra personliga uppgifter sänds i förseglade kuvert. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Sådana utbetalningar som sker genom vanliga utbetalningskort skall som bekant passera postgirokontoret för bokföring före distributionen. Avsändaren kan därför inte kuvertera utbetalningskortet, och försändelserna kommer följaktligen adressaterna till handa utan att de är inlagda i kuvert. Detta är en allmänt vetertagen utbetalningsform. Den används t. ex. av arbetsgivare för löneutbetalningar, av pensionskassor för pensionsutbetalningar och av enskilda vid betalning av underhållsbidrag. När myndigheterna betalar ut sociala förmåner genom posten sker det på samma sätt. Varje månad sänds exempelvis cirka 200 000 yrkesskadelivräntor och pensioner till statsanställda genom utbetalningskort. Ingen har veterligen ifrågasatt att man på postgirokontoret skulle lägga in varje utbetalningskort i förseglat kuvert. Enligt min mening finns det inte heller tillräckliga motiv för att ta på sig det arbete och de kostnader som det av frågeställaren anvisade förfaringssättet skulle medföra när riksförsäkringsverket varje månad sänder ut en miljon pensionsanvisningar och när barnavårdsnämnderna varje kvartal utfärdar en miljon barnbidragsanvisningar.

I sammanhanget kan påpekas att en postfunktionär inte har rätt att meddela upplysningar om en postförsändelse eller dess innehåll till någon obehörig person. Så länge posten ansvarar för försändelsen får inga utomstående ta del av dess innehåll.

Vidare anförde:

Svar på fråga ang. samhällsorgans utsändande av handlingar innehållande uppgifter om personliga förhållanden

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Det var en insändare av professor Biörck i Svenska Dagbladet i höstas som gjorde mig uppmärksam på det spörsmål jag nu tagit upp. Jag framställde inte då någon fråga här i riksdagen dels emedan jag var tveksam om möjligheterna att kuvertera alla de försändelser det gäller, dels emedan jag antog att insändaren i fråga också skulle ha uppmärksammats av vederbörande myndigheter. Vad som föranledde mig att nu ställa min fråga var en uppgift som jag fick om att en äldre dam hade råkat illa ut, antagligen på grund av att informationen om hennes inkomstförhållanden hade införskaffats på den aktuella vägen.

Jag har vidare observerat något ganska märkligt, nämligen att ett hemligt telefonnummer egentligen inte är så särskilt hemligt. På den försändelse som innehåller telefonräkningen och som utsänds en gång i kvartalet förekommer nämligen uppgift om vederbörande abonnents namn och adress men också telefonnummer. Telefonnumret kan följaktligen inte vara särskilt hemligt. Men det är ju ändå i och för sig ambitiöst att televerket kuverterar denna försändelse för alla abonnenter.

Statsrådet anför vidare att det nuvarande förfaringssättet vid utbetalningar är allmänt vedertaget. Ja, det har varit så under många år, men frågan är nu om vi kan fortsätta längre med detta. Statsrådet uttalar dessutom: »Enligt min mening finns det inte heller tillräckliga motiv för att ta på sig det arbete och de kostnader som det av frågeställaren anvisade förfaringssättet skulle medföra.» För 30 år sedan såg samhället något annorlunda ut för medborgarna. De kände sig då mycket tryggare. Tyvärr är tryggheten i avtagande, och i dag kan man förstå att många ensamma och äldre människor finner det

oroande, att utomstående får insyn i deras ekonomiska och personliga förhållanden. Tyvärr är risken för våldsbrott i dag avsevärt större än för många år sedan.

Vi får ändå komma ihåg att det inte är vi som är till för myndigheterna utan att det är dessa som är till för oss. Frågan är om inte detta spörsmål måste tas under omprövning, även om jag har klart för mig att en reform skulle medföra en mycket stor kostnad.

Jag ber än en gång att för dagen få tacka för svaret.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon längre debatt med herr Wennerfors i denna fråga. Det förfaringssätt som jag föreställer mig föresvävar herr Wennerfors skulle innebära, att alla utbetalningskort lades in i förseglat kuvert och att detsamma skulle ske med alla pensions- och barnbidragsanvisningar. På ett år förekommer sammanlagt omkring 50 miljoner sådana utbetalningar i vårt land. Jag har velat nämna denna siffra, ty den ger en uppfattning om storleksordningen av de administrativa kostnader som det av herr Wennerfors anvisade förfaringssättet skulle medföra.

Jag förstär vidare inte riktigt herr Wennerfors' resonemang att utomstående skulle kunna ta del av uppgifter i samband med utbetalningarna.

Med hänsyn till postfunktionärernas tystnadsplikt anser jag att det inte finns några motiv för att ta på oss de mycket betydande administrativa merkostnader som jag har nämnt.

Mycket i politiken består i att prioritera, herr Wennerfors, alltså att bestämma sig för att genomföra en angelägen sak och vänta med en annan, som man anser vara mindre angelägen. Och här är det fråga om huruvida vi inte kan använda pengarna på bättre

Svar på fråga ang. dispensen från vissa bestämmelser om långa fordon och fordonskombinationer

sätt än att sätta i gång den mycket stora apparat som herr Wennerfors föreslår.

Låt mig göra det tillägget att tekniken i framtiden kan komma att förändra mycket på det område det här gäller. Jag är medveten om det. Och i så fall skall vi naturligtvis utnyttja de möjligheter som då erbjuds sig. Men för dagen anser jag att herr Wennerfors' propå inte tillhör de mest angelägna.

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Jag känner till den postfunktionärernas tystnadsplikt som statsrådet talade om, men vi vet väl alla att det tyvärr då och då inträffar saker och ting under en postförsändelses väg från avsändaren till mottagaren.

Jag är också mycket imponerad av det mycket stora antal försändelser som statsrådet nämnde. Jag har tyvärr inte några uppgifter om antalet av de försändelser av den typ det här gäller som i dag skickas i kuvert, men man har redan börjat gå in för att kuvertera sådana försändelser. Man kan också fråga varför televerket skickar sina räkningar i kuvert.

Statsrådet sade att mycket i politiken är en fråga om prioritering, och här har vi verkligen prioriterat på ett sätt sedan flera år tillbaka. Jag ifrågasätter dock, om vi inte måste se litet annorlunda på prioriteringen när det gäller den här saken, såväl i dag som — och ännu mera — i morgon.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Så länge posten är ansvarig för försändelserna är ju ändå ärendena sekretessbelagda. Det vill jag ännu en gång betona för herr Wennerfors.

Vidare kan man inte här göra jämförelser med televerkets utsändning av räkningar. Det är en helt annan sak. Här gäller det såsom jag har nämnt kvantiteter som medför helt andra pro-

blem om vi går den väg som herr Wennerfors förordar, d. v. s. kuverterar utbetalningsförsändelserna.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på fråga ang. dispensen från vissa bestämmelser om långa fordon och fordonskombinationer

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet GEIJER, som yttrade:

Herr talman! Herr Josefson i Arrie har frågat kommunikationsministern, om han är beredd medverka till att fordonsägare, som vid en senare tidpunkt än den 1 april 1968 anhåller om dispens från bestämmelserna i 54 § 1 mom. d och 4 mom. vägtrafikförordningen, får bruka fordonet intill dess beslut meddelats i ansökningsärendet.

På fråga av kommunikationsministerns förhinder har frågan överlämnats till mig.

Den respittid herr Josefson syftar på är fastställd i en övergångsbestämmelse till de ändringar i vägtrafikförordningen som trädde i kraft den 1 januari i år och som tillkommit efter riksdagens hörande. Jag är inte beredd att föreslå någon ändring av bestämmelsen.

Vidare anförde:

Herr JOSEFSON i Arrie (cp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga, men jag vill samtidigt säga att jag är något besviken på svaret.

Det är alldeles riktigt som statsrådet säger att övergångsbestämmelserna har fastställts efter riksdagens hörande. Anledningen till att jag ställde min fråga var närmast den, att informationen om de nya bestämmelserna, speciellt då det gäller 54 § 1 mom. d, inte har nått fram i den utsträckning som jag tror att vi

Svar på fråga ang. dispensen från vissa bestämmelser om långa fordon och fordonskombinationer

alla hoppades på när riksdagen behandlade frågan. Det är väl just denna bestämmelse om avståndet mellan fordonsaxlar som gjort att en del fordon inte får användas utan att dispens sökes. Till en del motorfordonsägares organisationer har informationer utgått, medan andra organisationer inte erhållit några som helst informationer. Det var först de allra sista dagarna i mars som skyldigheten att söka dispens uppmärksammades.

Nu är det inte någon större ändring det gäller — det är närmast fråga om att ägarna skulle få lov att använda fordonen under den tid då ärendena ligger hos vederbörande myndighet för avgörande. Jag hade på denna punkt väntat mig ett positivt uttalande av statsrådet. Fordonsägarna har naturligtvis begått ett fel då de inte bevakat sin rätt på ett tidigare stadium, men vi vet alla hur många nya bestämmelser som införts och hur lätt det då är att göra ett förbiseende. Stora besvärigheter har nu uppstått för den rätt stora grupp av fordonsägare — främst jordbrukarna — som det här gäller och som inte kan använda sina fordon under den tid ärendena ligger hos länsstyrelsen.

I vissa län gjorde ifrågavarande organisationer de sista dagarna i mars en framställning med begäran om kollektiv dispens för samtliga organisationers medlemmar att använda fordonen under den tid ansökningarna behandlades. Begäran om dispens har tillstyrkts i en del län men inte i andra. Jag hoppas dock att ärendena skall behandlas snabbt av länsstyrelserna, så att besvärigheterna inte blir alltför stora för vederbörande fordonsägare.

Herr statsrådet **GEIJER**:

Herr talman! Såsom framgår av propositionen och utskottsutlåtandet i det aktuella ärendet har både regering och riksdag ansett att tre månader skulle vara tillräckligt lång respittid. Detta har

också stått i tidningarna och meddelats i massmedia. Den som sökt dispens inom den angivna tiden har också rätt att bruka fordonet utan hinder av de nya bestämmelserna till dess att dispensärendet avgjorts av myndigheten.

Men om det nu ändå skulle förhålla sig så, att några fordonsägare försummat att göra ansökan inom ifrågavarande tid, står det ingen annan möjlighet till buds för vederbörande än att snarast söka dispens. Och jag tror, herr Josefson i Arrie, att vägverket kommer att behandla sådana ansökningar med förtur framför ansökningar som gjorts inom respittiden och beträffande vilka ägarna alltså fortfarande kan bruka sina fordon. Det torde också vara formellt möjligt för vägverket att i ett sådant ärende ge ägaren ett interimistiskt tillstånd att bruka fordonet till dess att slutgiltigt beslut kan meddelas av myndigheten.

Herr **JOSEFSON** i Arrie (cp):

Herr talman! Det kan ju vara litet svårt att i några få ord formulera en fråga så att mottagaren uppfattar den på det sätt som frågeställaren avser. Jag får säga, att genom det besked som statsrådet nu senast gav har jag nått just det syfte som jag ville nå med min fråga, nämligen att minsta möjliga besvär skall åsamkas ifrågavarande grupp av fordonsägare. Dessa har visserligen begått ett fel genom att inte uppmärksamma hur de skulle förfara, men de bör naturligtvis, trots det beklagliga förbiseendet, behandlas på ett sådant sätt att besvärigheterna för dem blir så små som möjligt. Jag ber alltså att få tacka statsrådet för detta besked.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Justerades protokollet för den 17 innevarande april.

§ 11

Svar på interpellation ang. statlig frivillig sjukförsäkring för husmödrar och studerande med diabetes

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm har i en interpellation frågat mig, om jag är beredd att i likhet med vad som skett inom den privata försäkringssektorn liberalisera möjligheterna till frivillig sjukpenningförsäkring för husmödrar och studerande med diabetes.

Bestämmelser om frivillig sjukpenningförsäkring finns i 21 kap. lagen om allmän försäkring. Där ges de kvinnor, som omfattas av den s. k. hemmafruförsäkringen inom den obligatoriska försäkringen, möjlighet att tilläggsförsäkra sig, så att den sammanlagda sjukpenningen kommer att uppgå till högst 15 kronor per dag. Även kvinnor som har förvärvsarbete men i övrigt är likställda med den nyssnämnda gruppen har fått samma möjlighet. En motsvarande frivillig försäkring erbjuds sådana som till följd av studier eller annan utbildning av viss varaktighet inte alls eller endast i ringa utsträckning ägnar sig åt förvärvsarbete.

Försäkringen meddelas av allmän försäkringskassa. Statsbidrag lämnas med 20 procent. Studerandeförsäkringen kan omfatta barntillägg med 75 procent i statsbidrag. De närmare bestämmelserna för försäkringen finns i en särskild kungörelse. Enligt denna skall premiesättningen vara enhetlig på så sätt, att bara skillnad mellan de försäkrade i fråga om ålder och i fråga om försäkringens omfattning får medföra premieskillnader. I fråga om rätten till inträde gäller att frivillig försäkring bara får meddelas den som är under 55 år och har god hälsa. Undantag gäller i vissa överflyttningssituationer och i de fall då gruppförsäkring meddelas.

Till ledning för försäkringskassornas

tolkning av föreskriften om god hälsa har inom riksförsäkringsverket utarbetats vissa riktlinjer. För sockersjuka innebär riktlinjerna att de anses ha gott hälsotillstånd såvida inte sjukdomen har börjat före 40 års ålder eller har lett till äggviteutsöndring i urinen eller till grava synrubbningar.

För sockersjuka, som vinner inträde i sjukförsäkring hos privata försäkringsbolag, tillämpar bolagen enligt uppgift premiehöjningar, som varierar med åldern vid inträdet i försäkringen och åldern när sjukdomen först yppade sig. En motsvarande ordning inom den allmänna frivilliga sjukpenningförsäkringen skulle komplicera försäkringen i avsevärd mån. Man skulle inte kunna inskränka sig till att tillämpa en sådan ordning enbart beträffande sockersjuka. Även personer som lider av andra sjukdomar måste behandlas på liknande sätt. Försäkringskassornas resurser är inte avvägda så, att kassorna kan administrera en sådan anordning.

Den frivilliga sjukpenningförsäkringen genom försäkringskassorna förutsätter för att kunna fungera en enkel uppbyggnad och billig administration. De gällande reglerna om enhetlig premiesättning och ett enhetligt hälsokrav står i samband med varandra. De torde inte kunna undvaras, om de angivna förutsättningarna skall förbli uppfyllda.

Av den föregående redogörelsen torde framgå att en betydande del av de sockersjuka anses uppfylla kravet på att ha god hälsa enligt nuvarande tolkning av bestämmelsen. Det är självfallet att innebörden av kravet på god hälsa fortlöpande måste omprövas i ljuset av den utveckling som fortgår på medicinens område och de erfarenheter som vinnas inom försäkringen. Ett på så sätt utformat hälsokrav ger enligt min mening möjlighet att — inom ramen för vad som kan göras inom det allmänna sjukförsäkringssystemet — tillgodose försäkringsintresset hos de sockersjuka och andra personer med liknande försäkringsproblem.

Svar på interpellation ang. statlig frivillig sjukförsäkring för husmödrar och studerande med diabetes

Vidare anförde:

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min interpellation. Den avsåg att utröna om den statliga frivilliga sjukpenningförsäkringen för husmödrar och studerande möjligen var föremål för omprövning. Jag önskade en omprövning i liberaliserande riktning såsom skett inom den privata försäkringssektorn. Jag har tyvärr fått till svar, att man inte är så villig att pröva om frågan.

Statsrådet upprepar i svaret vad jag sagt i min fråga, att den frivilliga försäkringen bara får meddelas den som är under 55 år och har god hälsa. Men den tolkning som riksförsäkringsverket ger begreppet god hälsa är ganska nedslående. God hälsa har inte den som har fått sockersjuka före 40 års ålder — och det gäller väl alla studerande; den högsta åldersgränsen för den privata studerandeförsäkringen går just vid 40 år. God hälsa har inte den hos vilken sockersjuka lett till äggviteutsondring i urinen — det förefaller mig mycket egendomligt, att detta skulle vara avgörande för om man kan få en försäkring — och inte heller den som har grava synrubbingar — det förstår jag bättre. Om de har dessa sjukdomssymtom och inte har fyllt 40 år kan de inte få någon försäkring.

Till den frivilliga sjukpenningförsäkringen bidrar staten med 20 procent. Staten är tydligen villig att betala dessa pengar för dem som vill ha försäkringen, och de har blivit många nu; särskilt har husmödrarnas antal ökat. Men villkoret är att de inte har sockersjuka, ty då har staten inget intresse. Den väldiga risk, som en försäkring för en sockersjuk som fått sin sjukdom före 40 års ålder skulle innebära, vill staten inte ta. Att erbjuda dem som får sin sockersjuka när vederbörande fyllt 40 år en försäkring är inte särskilt flott,

och det är meningslöst om man skulle kalla den en studerandeförsäkring. Vid den åldern hoppas man verkligen att alla sockersjuka har fått förvärvsarbete, och då har de obligatorisk sjukförsäkring med precis samma förmåner som andra. Jag förstår inte att man kan sätta en sådan gräns. Man har därmed sagt: Studerande med sockersjuka vill vi inte försäkra.

Just denna grupp är mycket känslig för att bli utstött. Föräldrarna till sockersjuka ungdomar tar det hårt när man stöter bort dem. Har man verkligen räknat ut hur mycket man skulle förlora om man lät dem få en försäkring? De är i allmänhet arbetsdugliga, de kan studera och genomföra en utbildning så att de senare kommer in i en obligatorisk kassa. Jag tycker att man skall pröva om denna fråga. Statsrådets svar innebär faktiskt ett blankt nej till studerande med diabetes.

När statsrådet säger att de privata försäkringskassorna visserligen tecknar försäkring men då till förhöjda premier varvid man tar hänsyn till dels hur gamla de är vid inträdet i försäkringen, dels hur länge de haft sin sjukdom, så är detta fel. Det är just en av de liberaliseringar som den privata försäkringsvärlden varit beredd att göra: man tar inte längre hänsyn till hur länge försäkringstagarna haft diabetes.

Statsrådet måste ha fått föräldrade uppgifter. Jag har nyligen diskuterat denna fråga med både doktor Tage Larsson, som är en av de mest kända inom den privata försäkringsvärlden, och direktör Åke Svensson i Riskprövningsnämnden. Den senare sade att man vid premieberäkningen inte längre tar hänsyn till om en försäkringstagare haft sin sjukdom länge eller endast en kort tid.

Statsrådet säger också i svaret att om man inom den statliga försäkringen skulle ha ett system med olika premiesättning skulle kassan inte kunna admi-

Svar på interpellation ang. statlig frivillig sjukförsäkring för husmödrar och studerande med diabetes

nistreras. Man har kanske menat att premierna i så fall skulle behöva höjas för alla försäkrade. Man avsåg kanske något sådant, ty administrationen kan ju inte på något sätt bli svårare för en statlig än för en privat försäkringskassa.

Jag vet mycket väl att det alltid ställer sig billigare att ha en försäkring med enhetliga premier och ersättningar, men jag anser ändå att man inte skall vara så bunden vid den typ av försäkring vi nu har, som ändå byggdes upp för mycket länge sedan. Till den första obligatoriska försäkring som infördes knöts en frivillig försäkring, som hittills har utnyttjats ganska litet och som egentligen först nu har observerats ordentligt. Jag menar att man borde vara beredd att ompröva detta system.

Detta är inte den sista gången jag tar upp denna fråga. Jag vet inte om jag ånyo kommer att ta upp den i riksdagen, men jag skall i varje fall på annat sätt försöka att upplysa socialdepartementet och riksförsäkringsverket om hur modern sjukvård och moderna läkare uppfattar diabetes samt också om hur folk inom den privata försäkringsvärlden har börjat betrakta denna sjukdom.

Jag är alltså inte nöjd med svaret på min fråga, men jag uppfattar det som en yttring av att man inte riktigt satt sig in i det mest aktuella tänkandet på detta område.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Jag har i mitt svar framhållit att ett mera individuellt anpassat försäkringssystem av det slag, som fru Eriksson i Stockholm måste åsyfta, inte lämpligen kan inordnas under den frivilliga sjukpenningförsäkring som handhas av försäkringskassorna. Genom att den statliga frivilliga försäkringen lagts upp så, att den täcker de mera okomplicerade fallen kan man i denna ha enkla regler, enhetliga avgifter och

även låga administrativa kostnader. Givetvis kan man även i statlig regi — det vill jag framhålla — ordna mera individuellt betonade försäkringar. För detta lämpar sig emellertid inte den administration som byggts upp för nu existerande frivilliga sjukpenningförsäkringar. Ett statligt försäkringsbolag skulle väl härvidlag vara den närmast till hands liggande lösningen.

Detta problem har alltså, fru Eriksson, aspekter av mycket principiell natur. Jag har betonat att det nuvarande systemet är uppbyggt på vissa enkla regler. Vill man gå över till en mera individuellt utformad försäkring, får man välja andra vägar.

Jag är vidare, fru Eriksson, angelägen om att understryka att jag har stor förståelse för den grupp, som fru Eriksson företräder, och jag kan väl förstå att de kanske kan känna det så, såsom fru Eriksson uttryckte det, att de skulle vara utstötta ur försäkringen. Jag har också sagt — och det ber jag fru Eriksson att ännu en gång läsa — att innebörden av kravet på god hälsa självfallet fortlöpande måste omprövas i ljuset av den utveckling som fortgår på medicinens område och de erfarenheter som vinnes inom sjukförsäkringen. Jag är övertygad om att de ansvariga myndigheterna följer utvecklingen också på diabetesområdet och är informerade om de framsteg, som där har gjorts, och om dagens syn på diabefikerns möjligheter till ett aktivt liv i yrkes- och samhällssammanhang.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag är angelägen om att framhålla att 40-årsgränsen helt enkelt betyder, att hur okomplicerade fall som helst av diabetes som inträffat före den åldern uteslutes från försäkring. Där föreligger alltså en inkonsekvens. Det sägs att man kan ta med okomplicerade fall, men 40-årsgränsen är så hårt spikad att detta är omöjligt. Det tycker jag är

Svar på interpellation ang. översyn av vissa överenskommelser mellan försvarsmakten och jordägare

felaktigt. Jag vill att man prövar om på den punkten, speciellt som diabetiker i ungdomsåren får hjälp med studier och utbildning. De kommer sedan in i den obligatoriska försäkringen. Man behåller dem sålunda i den speciella försäkringsformen under en relativt kort tidrymd. Jag kan förstå att det är värre när det gäller en lusmor, som tidigt har fått diabetes och sedan aldrig kommer in i någon annan försäkring.

Det vore en oerhörd hjälp om man omprövade just de studerandes frivilliga sjukförsäkring.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Svar på interpellation ang. översyn av vissa överenskommelser mellan försvarsmakten och jordägare

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Rimmerfors har frågat mig, om jag är villig att medverka till en översyn av överenskommelser mellan försvarsmakten och sådana jordägare som under ett tidigare skede och delvis andra betingelser upplåtit mark för anläggningar i samband med försvars- och bevakningsändamål — där ändring har begärts av markägaren.

Inom försvaret har sedan lång tid tillbaka tillämpats principen att genom nyttjanderättsavtal tillförsäkra försvaret dispositionsrätten till sådana huvudsakligen mindre markområden som behövs för anläggande av befästningar samt för vissa bevaknings- och förrädsändamål. Undantag från denna princip har huvudsakligen gjorts i sådana fall där större investeringar planerats, i vilka fall marken ansetts böra förvärvas med äganderätt. Särskilt under beredskapstiden träffades ett stort antal nytt-

janderättsavtal. Uppskattningsvis torde enbart under denna tid cirka 10 000 sådana avtal ha träffats. Som regel har skriftliga avtal upprättats och dessa gäller enligt bestämmelserna i nyttjanderättslagen mot ny ägare av fastigheten under förutsättning att kronan före överlåtelsen tillträtt det arrenderade markområdet.

Försvarets anläggningar, och särskilt då befästningar, utgör ibland hinder för den civila verksamheten. I samband med ändringar i försvarsplanerna undersöks i vilken utsträckning försvarets anläggningar kan flyttas eller raseras och markavtalen upphävas. Riksdagen anvisar årligen särskilda medel för raserings av befästningar.

Militära anläggningar, som utgör hinder för en från allmänt civil synpunkt viktig anläggning, t. ex. en större trafikled, har under årens lopp helt eller delvis tagits bort i ett flertal fall.

Då ägare till mark, som upplåtits till försvaret, gör framställning om att en militär anläggning skall helt eller delvis tas bort eller flyttas och gällande avtal upphävas eller ändras, undersöks om den begärda åtgärden kan medges av militära skäl och vilka ekonomiska konsekvenser åtgärden skulle medföra för staten. Detta har i flera fall lett till att markägarens önskemål helt eller delvis har kunnat tillmötesgås, framför allt genom att minska det arrenderade markområdet. Däremot har sådana framställningar, som innehållit begäran om en höjning av den avtalade arrendeavgiften på grund av penningvärdets fall eller på grund av inträdd markvärdestegring, genomgående avslagits med hänsyn till den vittgående prejudicerande verkan en höjning av en genom frivillig överenskommelse bestämd ersättning skulle få för staten. En annan sak är att arrendeavgiftens storlek kan omprövas när löpande arrendeperiod går ut och nytt nyttjanderättsavtal skall träffas.

Svar på interpellation ang. översyn av vissa överenskommelser mellan försvarsmakten och jordägare

Av vad jag nu har sagt framgår att man från försvarets sida prövar och försöker tillmötesgå enskilda markägares önskemål i fråga om försvarets anläggningar på upplåten mark under förutsättning att detta är möjligt och försvarbart från militär och ekonomisk synpunkt. Jag anser det inte påkallat med någon ändring av de normer, som hittills har tillämpats för behandlingen av hithörande frågor.

Vidare anförde

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet för ett klart och principiellt vägledande interpellationssvar.

Bakgrunden till min interpellation är det faktum, att det inom ramen för de mer än 10 000 nyttjanderättsavtal, som försvarsministern nämnde, finns en del som för markägarna kommit att kännas synnerligen besvärande. Det rör sig vanligen om avtal som tillkommit under förhållanden som inte längre är för handen. Det finns t. o. m. exempel på att numera bortgångna markägare, delvis av okunnighet, lovat bort markrätten till militären för evärdlig tid — och detta mot en ersättning som i dag får kallas en spottstyver. Ändå tror jag inte, herr talman, att det är arrendebeloppet som i detta fall betyder mest.

När vederbörandes arvingar sedan, i ett helt nytt läge, velat få till stånd en förändring, kanske t. o. m. genom anvisning av ny mark i utbyte, har de ibland mött ett militärt maktspråk som uteslutit varje förnuftigt resonemang, och de har då naturligt nog känt sig rättslösa.

Nu har jag anledning att tacka försvarsministern för den anda av generositet som präglar hans svar. Även om svaret inte i sak innebär att någon ny princip införs är det en tolkning som jag tror kommer att hälsas med mycket

stor tacksamhet. Jag hade heller ingen anledning att vänta något annat svar. Mot bakgrund av dessa principuttalanden och förtydliganden från försvarsministerns sida blir det säkerligen betydligt lättare att resonera och komma fram till en förnuftig och sakligt riktig uppgörelse.

Låt mig citera ur svaret! Det heter där bl. a.: »Då ägare till mark, som upplåtits till försvaret, gör framställning om att en militär anläggning skall helt eller delvis tas bort eller flyttas och gällande avtal upphävas eller ändras, undersöks om den begärda åtgärden kan medges av militära skäl och vilka ekonomiska konsekvenser åtgärden skulle medföra för staten. Detta har i flera fall lett till att markägarens önskemål helt eller delvis har kunnat tillmötesgås — — —.» I vissa fall har detta skett, säger statsrådet, genom att man kunnat begränsa det område som tidigare tagits i anspråk.

Statsrådet gör också ett annat intressant uttalande i svaret, som kan bli vägledande vid behandlingen av dessa frågor. Det heter: »Av vad jag nu har sagt framgår att man från försvarets sida prövar och försöker tillmötesgå enskilda markägares önskemål i fråga om försvarets anläggningar på upplåten mark under förutsättning att detta är möjligt och försvarbart från militär och ekonomisk synpunkt.»

Att den enskilde kan åläggas vissa uppoffringar för det allmännas skull är vi medvetna om. Detta kan naturligtvis också gälla försvars- och bevakningsfrågor. En liten invändning skulle jag dock möjligen vilja göra. Statsrådet fäster avseende vid de ekonomiska konsekvenserna av ett tillmötesgående i vissa fall. Jag hör inte till dem som förordar ett frikostigt spenderande av statsmedel. Men om det gäller att rätta till ett avtal som tillkommit under helt andra förhållanden än de nu rådande och som nu vållar betydande ohägn för en en-

Svar på interpellation ang. företagsetableringar i Ådalen

skild markägare får vi väl ändå bortse från de s. k. statsfinansiella skälen och framför allt undvika varje samhällelig snålhet som skulle kunna hindra en för båda parterna riktig lösning. Med den försvarsbudget vi lagt upp har vi också råd med ett generöst handlings sätt i dessa angelägenheter, som för många betyder mer än man kan tro.

Det har genom den moderna natur- skydds- och miljövårdspolitiken kommit in vissa nya intressen också när det gäller markfrågorna, inte minst i den svenska skärgården. Dessutom är det allmänt önskvärt — jag vill till sist gärna understryka det — att umgängesformerna mellan militärmyndigheterna och allmänheten präglas av den öppenhet och generositet som hör den nya tiden till. Också i det stycket, herr talman, är försvarsministerns svar ett uttryck för den anda av tillmötesgående, som även på detta område är så utomordentligt välgörande. Det gör att jag är tacksam för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 13

**Svar på interpellation ang. företags-
etableringar i Ådalen**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Lorentzon har frågat mig, dels om tidigare planer på industrietablering i Ådalen väsentligen ändrats eller uppgetts, dels om några initiativ kan förväntas i syfte att åstadkomma andra företagsetableringar, i första hand verkstadsindustri, i Ådalen.

Med hänsyn till interpellationens syfte vill jag försöka teckna en allmän bild av de samhällsinsatser i stort som sysselsättningsläget i Ådalen påkallar. Som interpellanten framhåller utgör regionens ensidiga näringsliv en av de viktiga förklaringarna till den otillfreds-

ställande utvecklingen på arbetsmarknaden i området. Ådalens näringsliv har i stor utsträckning dominerats av näringsgrenar, där strukturomvandlingen gått mycket snabbt. År 1960 var sålunda var femte förvärvsarbetande i området verksam inom jord- och skogsbruket och 55 procent av de industrisysselsatta arbetade inom massa-, pappers- och träindustrin. Sedan dess har det skett en radikal minskning av antalet sysselsättningstillfällen i dessa sektorer. Eftersom bortfallet inte har kunnat kompenseras av en motsvarande expansion inom andra delar av näringslivet, har konsekvenserna blivit en omfattande befolkningsutflyttning och en svårbemästrad arbetslöshet. Antalet anmälda arbetslösa uppgick i mars i år till 1 100 personer. Arbetsmarknadsläget har givetvis i hög grad påverkats av de omfattande företagsnedläggningar som skett inom skogsindustrin under de senaste åren och som enbart under åren 1966 och 1967 berörde drygt 500 anställda.

Den oroande sysselsättningsutvecklingen i Ådalen har sedan länge varit föremål för arbetsmarknadsmyndigheternas och regeringens särskilda uppmärksamhet. Med hänsyn till problemens art och omfattning har det framstått som nödvändigt att utnyttja samtliga de medel som står till förfogande för att få fram nya sysselsättningstillfällen. De lokaliseringspolitiska och arbetsmarknadspolitiska åtgärderna har härvid kompletterats varandra.

Sålunda har utflyttningen till området med bättre tillgång på arbetstillfällen underlättats genom olika former av flyttningsbidrag. Samtidigt har omskolningsverksamheten byggts ut väsentligt inom länet. I mars 1968 var 1 700 personer under utbildning, vilket är drygt 400 fler än vid motsvarande tid förra året. Också beredskapsarbetena har haft betydande omfattning. Enbart i kramforsområdet utfördes under första hälften av 1960-talet beredskapsarbeten för en sammanlagd kostnad av omkring 90

Svar på interpellation ang. företagsetableringar i Ådalen

miljoner kronor. För innevarande budgetår beräknas kostnaderna för beredskapsarbeten i ådalområdet uppgå till 79 miljoner kronor. För att stimulera sysselsättningen på kortare sikt har vidare investeringsfondernas användande i konjunkturpolitiskt syfte stor betydelse. Hittills har tillstånd meddelats för utnyttjande av något mer än 1,9 miljon kronor.

Även de lokaliseringpolitiska insatserna har haft betydande omfattning. Det finns anledning understryka att de största investeringarna med stöd av lokaliseringsmedel görs i Västernorrlands län. Fram till årsskiftet 1967—1968 har beslut fattats om lokaliseringstöd till investeringar på 302 miljoner kronor i länet. Därav hänför sig huvudparten till härnösand-kramforsområdet, där kostnaderna för de projekt, som fått lokaliseringpolitiskt stöd, uppgår till 284 miljoner kronor. Lokaliseringpolitiska insatser av olika slag under perioden 1963—1967 kommer enligt företagens egna beräkningar ge Ådalen 1 200 nya arbetstillfällen. Under samma period har beslut fattats om utbildning vid företag, som erhållit lokaliseringstöd, för 720 personer.

De omfattande och differentierade åtgärder som sålunda satts in har utan tvivel bidragit till att begränsa arbetslösheten. I vissa fall är det möjligt att direkt registrera effekten av samhällets insatser. Av de 248 anställda, som berördes av nedläggningen av Svanö sulfidfabrik, hade det stora flertalet erhållit nytt arbete inom 11 månader efter nedläggningen. Antalet anmälda arbetslösa uppgick då endast till 20. Vid Hallstanäs träsliperi berördes 172 anställda, och av dessa var endast fyra personer arbetslösa åtta månader senare. Motsvarande siffror för boardfabriken i Kramfors var 108 anställda och sex arbetslösa.

Det är emellertid uppenbart att det krävs ytterligare åtgärder om sysselsättningssvårigheterna skall kunna över-

vinnas och om den regionala utvecklingen skall kunna vändas i positiv riktning. Varken arbetsmarknadspolitiska eller lokaliseringpolitiska insatser kan undvaras i detta sammanhang. När det gäller den lokaliseringpolitiska verksamheten bör målsättningen vara dels att skogsindustrin i området baseras på rationella, ekonomiskt bärkraftiga enheter, som kan ge en säker försörjning på längre sikt, dels att Ådalen tillförs sådana företag, som kan bidra till en mera differentierad industriell struktur.

Det har sedan länge pågått ett intensivt arbete för att intressera företag för en etablering i Ådalen. De hittills uppnådda resultaten måste betraktas som goda. Under det senaste året har det enskilda näringslivets vilja att aktivt engagera sig i den lokaliseringpolitiska verksamheten dock märkbart mattats. Detta har utan tvivel samband med den allmänna konjunkturutvecklingen, som medfört att företagen intagit en mera avvaktande hållning när det gäller större engagemang. Jag kan därför inte nu uttala mig om när industrietableringar i Ådalen, som tidigare diskuterats, kan komma till stånd. Regeringen följer emellertid dessa frågor uppmärksamt och bevakar även övriga möjligheter till företagsetableringar i Ådalen.

Vidare anförde:

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Jag vill framföra mitt tack till inrikesministern för svaret på min interpellation. Frågan om sysselsättning till Ådalen har jag haft möjlighet att varje år sedan jag kom till denna kammare diskutera med antingen inrikesminister Johansson eller något annat statsråd i anslutning till bl. a. interpellationer. Frågan är alltså inte ny och jag tänker i detta sammanhang inte beskriva förhållandena i Ådalen — jag har gjort det vid tidigare tillfällen. Därtill tycks inrikesministern nu

Svar på interpellation ang. företagsetableringar i Ådalen

ha klart för sig hur svårt sysselsättningsläget är i Ådalen; det framgår klart av svaret.

Inrikesministern är dock i dag betydligt mer pessimistisk beträffande frågan om nya industrier till Ådalen än han var då vi den 12 april i fjol diskuterade samma fråga. Jag hade väntat mig ett betydligt positivare svar. Frånsett de åtgärder, som vidtagits av arbetsmarknadsmyndigheterna i form av beredskapsarbeten, har i stort sett ingenting inträffat under det senaste året. Till Kramfors har visserligen kommit en s. k. skyddad verkstad, men det är i stort sett allt. Några friskare tag eller djärvare mål har befolkningen i Ådalen inte märkt.

Sysselsättningssvårigheterna i Ådalen daterar sig långt tillbaka i tiden och har egentligen varit aktuella under hela den tid då socialdemokraterna innehaft regeringsmakten. Även under högkonjunkturen med den s. k. fulla sysselsättningen — ja, den överfulla sysselsättningen — och även under den tid då det svenska folket levde i valfrihetens samhälle har dessa förhållanden rått i Ådalen. Inrikesministern skall därför inte förvåna sig över om befolkningen där känner en viss bitterhet.

I kramforsområdet har arbetarpartierna haft gemensam majoritet på omkring 80 procent av väljarna — ett av de starkaste fästena i vårt land. I landstinget i Västernorrlands län har SAP sedan 1930-talet haft majoritet — och ändå dessa svåra förhållanden! Det är självklart att folket där med denna stora majoritet för arbetarpartierna väntat sig några betydelsefullare insatser av de styrande som skulle skapa ett större mått av trygghet. I stället har sysselsättningsvårigheterna undan för undan ökat.

Vid olika tillfällen har inrikesministern fått uttalanden från fackföreningar i Ådalen med krav på större aktivitet för att skaffa industrier till Ådalen. Då vi senast diskuterade dessa frågor

hade samtliga träarbetarfackföreningar i Ådalen sänt ett uttalande till regeringen med krav på verkstadsindustri till detta område, och jag kunde referera till dessa uttalanden under debatten i fjol. I dag vill jag referera ett uttalande som Fackliga centralorganisationen i Kramfors gjorde för kort tid sedan — jag förmodar att det ligger på inrikesministerns bord. Det har följande lydelse: »Kramfors Fackliga centralorganisation kräver nya industrier till Ådalen i stället för de nedlagda. Det utlovades en industri till Frånö, på det industriområde som Kramfors stad och arbetsmarknadsstyrelsen satsat pengar på. Området som blev klart under våren 1967 står obebyggt. SCA:s fabriksbygge låter också vänta på sig. Det vore på tiden att SCA säger ifrån hur det skall bli med detta bygge. Utflyttningen fortsätter i rask takt. Ådalens arbetare vill ha klart besked. — Frågan är om förstatligandet av industrin nu vore aktuell. Den privata industrin har misskött sina industrier och sin arbetskraft så länge nu, att tiden borde vara inne för ett ägandebyte där man tänker inte bara på vinsten, utan även på arbetarparten. Man borde vänta sig krafttag för att minska utflyttningen från Ådalen. Man språkar mycket om trygghet men var finns den? Ådalens fackliga arbetare kräver snara åtgärder för en tryggare framtid.»

Till dem som lyssnar i denna kammar eller som senare läser dagens protokoll vill jag tillägga att samtliga i styrelsen i Fackliga centralorganisationen i Kramfors är socialdemokrater, vilket visar vilken utbredd opinion som råder även inom det parti som inrikesministern företräder.

Jag liksom alla i Ådalen beklagar, att inrikesministern i dag inte har gett något svar på frågan om nya industrier till Ådalen, och beklagar att statsrådet Johansson mera talar i allmänna ordalag.

Jag kan inte utläsa något positivt i

Svar på interpellation ang. företagsetableringar i Ådalen

interpellationssvaret då det gäller nya industrier till Ådalen. Frågan om verkstadsindustri går statsrådet helt förbi. Osökt kommer frågan om vad man från regeringen och arbetsmarknadsmyndigheterna i så fall skall orientera sig emot. Skall det i fortsättningen i stort sett endast bli som förut: omskolning, avflyttning, beredskapsarbeten och skyddad verksamhet? Jag vill upprepa de fackliga arbetarnas krav att »Ådalens arbetare vill ha klart besked».

Till sist ytterligare en fråga, herr inrikesminister: När kan det av Svenska Cellulosabolaget utlovade pappersbruket påbörjas? Det är nu över sju år sedan man lovade sätta i gång det.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Det är ju riktigt, såsom herr Lorentzon nyss sade, att vi har diskuterat problemet Ådalen flera år å rad. Jag vill säga att jag vore utomordentligt glad om jag sluppe göra det igen — inte alls därför att jag tycker att det är otrevligt att diskutera med herr Lorentzon, utan därför att jag innerligt hoppas att vi skall kunna lösa frågan om sysselsättningen och utkomst-möjligheterna för människorna i Ådalen. Om vi lyckades med detta kunde vi nog vara överens om att lägga ned denna diskussion. Att vi eftersträvar att åstadkomma en lösning finns det ingen anledning att tvivla på, och det har i och för sig inte herr Lorentzon gjort. Han efterlyser dock mera av resultat, och det förstår jag att både han och många som bor i Ådalen gör.

Nu kan man naturligtvis säga, såsom herr Lorentzon gör, att när vi diskuterade detta spörsmål i fjol gav jag uttryck för en större optimism än vad jag vågat göra i dag. Jag kunde göra det därför att vi då hade aktuella diskussioner med flera företag som visade ett stort intresse för lokalisering till trakten. Det var närmast frågan om lokaliseringens beloppens storlek och en del

andra praktiska detaljer som återstod innan vi kunde betrakta lokaliseringen såsom klar.

Det har emellertid nu inträffat en förändring i konjunkturläget, som gör att vi inte får några positiva resultat, utan företagen drar sig tillbaka och vill avvakta utvecklingen. Vi kan inte heller tvinga dem till en lokalisering. Vi kan inte t. ex. ålägga Cellulosabolaget att handla på ett visst sätt. Efter våra diskussioner har vi sagt: Var så god! Här är det lokaliseringstöd som vi är beredda att ge. Det stödet har man funnit fullt tillräckligt och tillfredsställande. Vi har varit beredda att medverka till finansieringen även på annat sätt. Det är inte på den punkten som det har rätt tvekan. Men det är ju inte obekant för någon här i kammaren att utvecklingen även för ett så stort företag som Cellulosabolaget i det konjunkturläge vi haft har varit starkt negativ och att man därför på företaget iakttar försiktighet.

På den direkta fråga som herr Lorentzon ställde i slutet av sitt anförande kan jag inte ge något annat svar än att planeringen pågår, och med hänsyn till en del andra utbyggnader har vi anledning räkna med att det blir ett uppskov. Hur långvarigt det uppskovet blir kan jag inte i dag uttala mig om. Men i den situationen måste vi rikta våra aktiviteter också mot andra håll. Det har vi också gjort. Vi har försökt intressera företag och har i flera fall nästan varit framme vid en uppgörelse, men sedan har det visat sig att det inte varit möjligt att genomföra projekten. Företagen har beslutat om andra dispositioner, om uppskov med expansionen eller om en omlokalisering. Därmed har vi inte nått de positiva resultat som vi önskat.

Men ett och annat har ändå tillkommit. I Härnösand — som inte direkt hör till det område som herr Lorentzon representerar men som inte heller ligger så långt avlägset därifrån; staden tillhör ändå samma storregion — har vi

Svar på interpellation ang. åtgärder för att lösa sysselsättningskrisen i oskarshamnssområdet

efter förhandlingar med det stora amerikanska företaget Great Lake Carbon och Graningeverken nått ett resultat. Jag hoppas att utbyggnaden där nu pågår.

Vi har fortfarande diskussioner på gång med olika företag, men i dag vill jag vara litet försiktig. Det är möjligt att en uppgörelse kan träffas inom den närmaste tiden med åtminstone något av dessa företag, men det ville jag inte nämna i mitt interpellationssvar. Jag talar om det nu men vill inte väcka några alltför långtgående förhoppningar, eftersom besvikelsen alltid blir mycket stor om förhandlingarna inte leder till positiva resultat. Tillfredsställelsen blir störst när man ser de praktiska resultaten av det arbete som pågår på detta område.

Som jag hade anledning framhålla här i kammaren i går bedömer vi konjunkturläget så att vi nu har passerat botten i en konjunktursvacka och är på väg uppåt. Vi tror och hoppas att detta skall betyda att det blir lättare att diskutera med industrins företrädare, både när det gäller expansionen inom befintliga företag och vissa omlokaliseringar. Jag vill i det avseendet ge uttryck för en försiktig optimism, eftersom vi i några delar av landet har märkt en viss ökning i aktiviteten med möjligheter att diskutera lokaliseringar och företags expansion.

Jag vill här slå fast att vi inte har för avsikt att sluta med våra ansträngningar att klara problemen i Ådalen. I den mån vi inte kan förmå privata företag att lokalisera sig dit får vi överväga — eventuellt i samarbete med kooperativa företag — att lokalisera andra företag dit eller undersöka om det föreligger möjligheter att dit förlägga någon statlig verksamhet. En intensifiering av strävandena i det avseendet kommer att göras genom att det statliga utvecklingsbolaget kommer att pröva vilka uppgifter vi kan ägna oss åt. Jag hoppas

att det bland de uppslag som där kan komma fram skall finnas möjligheter att påverka lokaliseringen av några företag. Och där står Ådalsområdet högt på vår lista. Men även i det fallet måste jag iakttä en viss försiktighet, eftersom jag om en stund kommer att diskutera med en representant för en annan del av landet, där det också finns stora problem, nämligen oskarshamnssområdet. De problemen kan vi inte heller undgå att beakta. Men möjligheterna bör ju finnas att på sikt klara problemen i Ådalen och även i andra områden. Jag förtvivlar inte i det långa loppet — det vill jag gärna säga, herr Lorentzon.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Jag vill endast knyta an till vad inrikesministern nu meddelade, nämligen att om det inte finns andra möjligheter kommer staten — eventuellt i samarbete med kooperativa organisationer o. d. — att söka etablera statliga företag i Ådalen. Det är ju sådana förslag beträffande Ådalen som vi gång på gång framfört, bl. a. i interpellationer, men inrikesministern har tidigare inte velat ge något svar härvidlag. Nu tolkar jag inrikesministerns besked som ett positivt svar på de interpellationer som tidigare har framställts och som ett tillmötesgående av de krav som framförts av Ådalens fackligt organiserade arbetare. Det är alltså ett betydligt bättre och mera positivt svar som Ådalens arbetare i dag får än vad de någonsin tidigare fått. Vi tolkar beskedet på det sättet, herr inrikesminister.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 14

Svar på interpellation ang. åtgärder för att lösa sysselsättningskrisen i oskarshamnssområdet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Svar på interpellation ang. åtgärder för att lösa sysselsättningskrisen i oskarshamnssområdet

Herr talman! Herr Börjesson i Glöminge har frågat om jag avser att vidta några åtgärder för att medverka till att sysselsättningskrisen i oskarshamnssområdet löses.

De nuvarande sysselsättningssvårigheterna i oskarshamnssområdet beror främst på nedläggningen av Aktiebolaget Oskarshamnns varv. Jag vill därför börja med att redogöra för den utveckling som ledde fram till företagets nedläggning sommaren 1967.

Efter att under vintern 1962—1963 ha avskedat cirka 200 personer varslade företaget i juni 1963 om att varvsrörelsen skulle läggas ned. Anledningen var otillräcklig orderingång. Vid varseltillfället sysselsattes ca 1 000 personer i företaget. Nedläggningen avsågs ske hösten 1964. Avvecklingsperioden kunde emellertid förlängas sedan företaget fått nya order. Personalstyrkan reducerades dock successivt dels genom att ett 70-tal personer avskedades och dels genom att den naturliga avgången från företaget inte ersattes.

För att möjliggöra fortsatt verksamhet vid företaget beviljades bolaget i slutet av år 1964 en statlig lånegaranti om 7,5 miljoner kr. Verksamheten gavs nu en annan inriktning. Företaget slutade sålunda att bygga fartyg och började i stället tillverka mekaniska verkstadsprodukter. Avsikten var dessutom att i viss utsträckning reparera fartyg. I det med hjälp av den statliga lånegarantin rekonstruerade företaget skulle enligt planerna sysselsättas 350—400 personer. Sysselsättningen kom dock att ligga på en betydligt högre nivå.

Den konjunkturdämpning som började göra sig gällande mot slutet av år 1965 medförde nya svårigheter för företaget. Dessa svårigheter tilltog efter hand och i slutet av april 1967 varslade företaget om nedläggning. Vid denna tidpunkt sysselsattes i det närmaste 400 personer i företaget. Större delen av personalen avskedades i slutet av juni

1967. Efter årsskiftet 1967—1968 har inte förekommit någon verksamhet vid företaget.

För att kompensera det sysselsättningsbortfall som uppstod i Oskarshamn i samband med att verksamheten vid varvet började trappas ned år 1962 vidtog arbetsmarknadsmyndigheterna en rad åtgärder i syfte att tillföra staden nya arbetstillfällen. Resultatet blev att staden fram till april 1967 tillfördes nära 700 nya arbetstillfällen. Ytterligare arbetstillfällen kan påräknas framöver. Redan nu föreligger från ett par av de företag, som etablerades eller utvidgades i staden under åren 1962—1966, besked om att de kommer att utöka sin personal med sammanlagt cirka 150 man i år.

Antalet arbetslösa i Oskarshamn var i mitten av april i år 147 mot 206 vid samma tidpunkt i fjol. Till detta skall läggas att en större industri i staden för några månader sedan införde korttidsarbete för en del av sin personal. Härav berördes i mitten av april 115 personer. En annan större industri i staden varslade för några dagar sedan om nedläggning av verksamheten om ca två år. Detta företag sysselsätter för närvarande 140 personer. Antalet sysselsatta i beredskapsarbete var i mitten av april cirka 300, varav ett 40-tal i industriellt beredskapsarbete.

Arbetet med att söka skaffa nya anställningar åt de arbetslösa och åt de i beredskapsarbete placerade bedrivs med stor intensitet av arbetsförmedlingen. Enligt vad jag har inhämtat räknar länsarbetsnämnden med ökad aktivitet inom väsentliga delar av länets industri under de kommande månaderna. Nämnden bedömer därför placeringsmöjligheterna med viss optimism.

Interpellanten framhåller att frågan om fortsatt varvsdrift bör övervägas på nytt. På detta vill jag svara att denna fråga har undersökts ingående av arbetsmarknadsstyrelsen och inom inri-

Svar på interpellation ang. åtgärder för att lösa sysselsättningskrisen i oskarshamnssområdet

kesdepartementet både i samband med varslet i april förra året och senare. Med hänsyn till läget i allmänhet för varvsindustrin och andra omständigheter måste emellertid tyvärr konstateras att de förslag om att återuppta varvsrörelsen som hittills lagts fram inte har varit möjliga att realisera. Vi har därför inte kunnat biträda dem. När det gäller åtgärder i övrigt för att stärka sysselsättningsunderlaget i oskarshamnssområdet vet jag att arbetsmarknadsmyndigheterna arbetar intensivt med att söka lokalisera ytterligare industriell verksamhet dit. Jag är angelägen framhålla, att jag kommer att noga pröva varje realistiskt förslag till lokalisering i Oskarshamn som kan komma fram genom detta arbete eller i annan ordning.

Vidare anförde:

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret på min interpellation. Situationen är tydligen den att svårigheterna runt om i landet haglar över inrikesministern så att han börjar få svårt att skilja mellan våra olika frågor och interpellationer.

Svaret på denna interpellation angående Oskarshamn är inte så preciserat. Det ger en historik över varvet och dess försvinnande från arenan, och det innehåller ett uttalande om vad arbetsmarknadsstyrelsen och andra myndigheter tidigare har gjort. Inrikesministern slutar med att säga att frågan skall följas i fortsättningen.

Det är ganska magra förhoppningar som interpellationssvaret kan inge den friställda arbetskraften och den kommun som har drabbats av dessa stora nedläggningar. Jag förstår att inrikesministern iakttar mycket stor försiktighet — han har tydligen gjort det även när det gäller Ådalens problem — med tanke på alla de svikna löften och förhoppningar, som tidigare under flera år

har knutits till arbetsmarknadsfrågorna i Oskarshamn.

Läget har under den gångna tiden bara förvärrats. Om jag inte är fel underrättad, har det i Oskarshamn varslets om ytterligare friställningar från senast år 1970 i samband med nedläggning av det Boliden AB tillhöriga s. k. kopparverket, Reymersholmsverken. Detta varsel lär ha lämnats just vid inrikesministerns besök i Oskarshamn under veckan efter påsk. Om denna nedläggning kommer att verkställas, förvärras svårigheterna ännu mer.

Jag skall bidra till debatten med ett tillägg till historiken över förhållandena i Oskarshamn under senare år. Varvet var ända till början av 1960 Kalmar läns största arbetsplats med cirka 1 450 anställda. Företaget var på grund av sin storlek också normgivande för lönerna i orten. Av nedläggningen berördes inte bara de anställda utan även en mängd underentreprenörer, affärer, serviceanläggningar o. d.

Arbetsmarknadsstyrelsen gjorde ett stort nummer av sin insats under vad vi kallar den första varvskrisen 1962—1964. Då inspelades en film i Oskarshamn om hur svensk arbetsmarknadspolitik löser sina problem, och den filmen visades i utlandet — den lär t. o. m., har det sagts mig, ha visats i USA. Sverige ville väl visa United States of America hur saker och ting skulle skötas. AMS uttalade 1964 att sysselsättningskrisen i Oskarshamn var löst; det tillhör också historiken över denna tragedi.

Det är tydligt att statsmakterna på ett mycket tidigt stadium dömt ut varvet. De fackliga organisationerna och varvsarbetarna har haft en annan syn härpå, men arbetsmarknadsstyrelsen har tidigt dömt ut det. Enligt vad jag uppfattat av inrikesministerns uttalanden under de senaste dagarna har även han slutgiltigt tagit ställning till att varvet inte kan restaureras. Man tycker ändå

Svar på interpellation ang. åtgärder för att lösa sysselsättningskrisen i oskarshamnssområdet

att det är egendomligt att det inte skulle gå att ha ett ordentligt varv i Sverige vid Östersjön. De övriga varv som ligger vid den svenska ostkusten — Finnboða varv, Kalmar varv och möjligen Karlskrona varv — är inte av den storleksordning som oskarshamnsvaret var. På den östra sidan av Östersjön finns varvsverksamhet, bl. a. finns det ett stort varv i Rostock. Jag är emellertid inte kompetent att bedöma framtiden för ett varv här, men man förstår att varvsarbetarna och jobbarna tycker det är egendomligt att man inte på den svenska kusten av Östersjön kan upprätthålla ett varv utan måste koncentrera allt till Uddevalla och Göteborg.

Den 4 april i år var jag av socialdemokratiska partiet inbjuden till en debatt i Oskarshamn vilken ingick bland de av partiet över hela Sverige organiserade mötena. Där meddelade den socialdemokratiske talaren att om inte sysselsättningsproblemen i Oskarshamn löstes på annat sätt, som han uttryckte det, skulle ett statligt företag förläggas dit. Detta refererades mycket beredvilligt med stora rubriker i ortens tidningar. Nu vill jag fråga statsrådet: Ligger det något i det löftet? Finns det något sådant företag att tillgå i nuläget? När sådana uttalanden görs och när man på det sättet ger näring åt förhoppningarna och optimismen vill jag gärna veta hur mycket det ligger däri.

De i interpellationssvaret redovisade siffrorna över arbetslösa gör mig förbryllad; jag kan inte få dem att stämma med utvecklingen. De förefaller mycket låga: 147 arbetslösa i april i år och 206 i april 1967. Jag har fått andra siffror på den friställda arbetskraften — jag skall inte nämna dem, då jag inte tillräckligt nog kunnat kontrollera dem. Det är egendomligt med arbetslöshets-siffrorna i dagens läge, de verkar inte alltid vara korrekta.

Det framhålls från de enskilda arbetarna, från fackföreningarna och även från andra håll att omkring 1 000 arbetsplatser i Oskarshamn har gått förlorade under de två senaste åren, och man gör därför gällande att det skulle föreligga ett behov av bortåt 1 000 nya arbetstillfällen.

Jag har under en rad år motionerat om att lokaliseringsåtgärder skulle sättas i östra Götaland, och jag har därvid tänkt mig en bredare spridning av företagen. Jag kunde inte då föreställa mig att det nu skulle bli ett så stort behov av företagslokalisering på en enda plats, som nu blivit fallet i Oskarshamn. Jag vill för inrikesministern understryka att det är viktigt att man gör allt vad som kan göras för att förbättra situationen. Det har gjorts framställningar i detta sammanhang från de fackliga organisationerna och från kommunalt håll. Oskarshamns stad har offentligt mycket tydligt uttalat att man nu inte längre orkar klara av problemet utan endast väntar på åtgärder från statsmakterna.

Inrikesministern menade i sitt föregående svar att botten nu skulle vara nådd på konjunkturkurvan. Jag är inte övertygad om detta. Jag tvekar på att man skall kunna komma över problemen utan vidare. Jag har svårt att tänka mig att man så enkelt kan avfärda denna svåra situation, som naturligtvis har många orsaker som går längre tillbaka i tiden.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Det är inte första gången som vi i andra kammaren talar om oskarshamnssproblemen, och vi kommer sannolikt också att få avhandla dem framöver. Jag hoppas det må vara mig förlåtet om jag nu till att börja med säger några ord, som kanske inte riktigt sammanfaller med interpellantens uppfattning och som kanske kommer mig att framstå som något av en dra-

Svar på interpellation ang. åtgärder för att lösa sysselsättningskrisen i oskarshamnssområdet

bant till inrikesministern. Jag skall därefter framföra några andra funderingar, som väl var den närmaste anledningen till att jag begärde ordet.

När vi tidigare talat om dessa frågor har i varje fall jag själv hävdat att det gällt svåra problem. Vi skall inte glömma att Oskarshamn tidigare vid flera tillfällen har kämpat igenom liknande mycket besvärliga konjunkturen. Man har där många gånger varit pressad, och jag tycker att vi också skall komma ihåg att man där i nuvarande läge behöver all den hjälp och allt det stöd man kan få för att klara den kris man nu råkat in i.

Men jag vill ändå framhålla att tanken på en fortsatt varvsrörelse i Oskarshamn måste vila på en realistisk bas. Det kan inte vara till hjälp vare sig för kommunen eller för de anställda att vi förhoppningsfullt satsar på en fortsatt varvsrörelse, som senare visar sig vara en felspekulation. Över huvud taget måste den industri som förläggs till Oskarshamn innebära en realistisk satsning, framför allt för de anställdas och för kommunens skull. Jag är långt ifrån säker på att sådana seriösa möjligheter att fortsätta med varvsindustri i Oskarshamn föreläggat, att en sådan utveckling skulle ha kunnat accepteras.

Däremot tycker jag — för att övergå till några positiva uppslag — att inrikesministern allvarligt skall ta i övervägande möjligheterna att i Oskarshamn skapa en bas för den oljeledning som skall igångsättas i Östersjön. Om det inte föreligger några tekniska hinder, som jag inte känner till, så tycker jag att det skulle vara en god början på hjälpen till Oskarshamn. Den räcker säkerligen inte, eftersom den väl inte skapar tillräckligt många arbetstillfällen, men den är ändå en början.

Om vi skall kunna göra de insatser som behövs, inte bara för Oskarshamn utan även för Kalmar län och hela

sydöstra Sverige, så får vi inte börja med att försämra kommunikationerna. De är alldeles tillräckligt dåliga som de är, herr inrikesminister. Där får man hos SJ och vägverket allvarligt fundera på att göra upp en trafikförsörjningsplan för sydöstra Sverige, som inte bara ger de gamla och andra människor i glesbygderna, som inte har möjligheter att använda individuella färdssätt, bättre kommunikationer utan också gör att industrin och näringslivet kan acceptera en lokalisering till dessa delar av landet, där vi så väl behöver nya företag för att klara sysselsättningen. Jag tror mig veta att det i landstingens regi är en organisation på gång för att få fram en trafikförsörjningsplan, och den måste komma till i samarbete med de centrala ämbetsverk som har hand om trafikfrågorna, d. v. s. SJ, vägverket, sjöfartsstyrelsen och Linjeflyg. Då kan vi få fram en realistisk trafikförsörjningsplan och genomföra den. När den frågan tas upp på riksplanet hoppas jag att vi får det stöd av inrikesministern som vi behöver ha från kanslihuset för att få den planen upprättad och genomförd i praktiken.

Men det räcker inte med bra kommunikationer. Självfallet hoppas man i Oskarshamn på att även andra åtgärder vidtages. Men jag tycker ändå att det är litet orättvist när interpellanten skyller alltför mycket på arbetsmarknadsstyrelsen och dess organ, i detta fall länsarbetsnämnden och dess direktör. Han har ändå utträttat ett fantastiskt arbete för att komma till rätta med problemen. Att han inte har lyckats torde knappast vara hans fel enbart. Det är ingalunda lätt att klara problem av detta slag. Men de måste klaras! Annars får vi en kraftig utflyttning av en arbetarstam, som i stor utsträckning har skaffat sig egna hem i Oskarshamn, slagit rot där, trivs där och vill bo och arbeta där. Då bör vi

Svar på interpellation ang. åtgärder för att lösa sysselsättningskrisen i oskarshamnssområdet

givetvis också försöka med alla medel att skapa de arbetstillfällena som behövs.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Även jag hade för kort tid sedan tillfälle att besöka Oskarshamn för att orientera mig om läget, och jag har också i mitt interpellations-svar försökt att ge en rättvisande beskrivning av vad som där förekommit. Jag kan tillägga att vad som betecknas som den första varvskrisen klarades. Så sent som 1966 hade Oskarshamn stad en positiv befolkningsutveckling med ett nettoöverskott på nära 300. Det visade ju på en aktivitet, en flyttningsrörelse mot Oskarshamn av människor som fann sysselsättning och utkomstmöjligheter.

Men så kommer då »den andra krisen», om vi nu skall använda denna terminologi. Den blir djupare och svårare och den inträffar vid en tidpunkt då vi kommer in i en allmän konjunktturnedgång. Självfallet påverkas därvid möjligheterna att ersätta de sysselsättningsstillfällena som försvinner med nya genom lokaliseringpolitiska och andra aktiviteter.

Låt mig emellertid säga några ord om »den första varvskrisen» och den film som herr Börjesson i Glömminge talade om. Jag har fått uppgift om att den filmen tillkom efter framställning från myndigheter som arbetar på utlandet med information om svenska förhållanden och som ville ha ett material om svensk arbetsmarknadspolitik i praktisk tillämpning, bl. a. för visning i USA.

Det var på detta sätt filmen om vad som gjorts i Oskarshamn kom till. Den var rättvisande. Något fel fanns inte i den filmen — det var bara det att den var färdig någon gång på våren 1966, om jag inte missminner mig, och så kom då en ny krisutveckling.

Skulle man under sådana förhållan-

den låta bli att skicka över filmen till Amerika? Nej, den visade ju vad som inträffat i fråga om företagsnedläggningar och omlokalisering av företag. Den visade hur människorna gick in i omskolning, hur de fann ny sysselsättning. Allt detta var en korrekt redovisning.

Jag skulle vilja instämma med generaldirektör Bertil Olsson och säga att jag hoppas att man skall kunna visa en andra avdelning av denna film, när också de problem som nu är aktuella har lösts. Ty målet måste, som herr Hamrin i Kalmar sade, vara att med gemensamma krafter lösa problemen. Det är många som arbetat i den riktningen, och det finns all anledning att uttala uppskattning av det arbete som lagts ned av länsarbetsnämnden och de kommunala myndigheterna. Jag vill också säga att det inte är dessa instansers fel om inte allt det arbete som lagts ned givit det resultat som man kunde ha önskat.

Men en del är ju ändå på väg. Ty vad är det som sker i Oskarshamn? Ja, jag har funnit att det, om jag så får uttrycka mig, pågår en industriell ägarömsning av betydande omfattning. LM Ericsson har övertagit en del av verksamheten i befintligt företag, och även Scania-Vabis har kommit in i bilden. Det intressanta är att i båda dessa företag sker nu en utbyggnad, och de två företagen beräknas under 1968 tillsammans komma att nyrekrytera personal till ett antal av ungefär 150. Andra industrier är också inne i en expansion.

Detta är emellertid inte tillräckligt. Vi skall dock inte bibringa människorna den uppfattningen att ingenting sker, att det är ett stillastående och att inga aktiviteter förekommer. Men jag understryker än en gång att vad som sker inte är tillräckligt. Jag förstår också varvsarbetarna, därför att det möjligen är så att de nya industrier

Svar på interpellation ang. åtgärder för att lösa sysselsättningskrisen i oskarshamnssområdet

som tillkommit inte ger samma förtjänstmöjligheter som den ursprungliga varvsindustrin. Och det är naturligtvis alltid bekymmersamt att gå ned från en etablerad inkomstnivå och få finna sig i att träda in i en verksamhet där förtjänstläget ligger lägre. Det är en helt annan sak om man, som i våra textilorter exempelvis, kan etablera ny verkstadsindustri som — även om de som arbetar inom verkstadsindustrin inte tillhör de högavlönade — erbjuder bättre förtjänstmöjligheter än den tidigare textilindustrin. Därför möter vi inte samma uppskattning av lokaliseringarna i Oskarshamn som i exempelvis Borås och Norrköping. Jag har som sagt full förståelse för detta, men det är sådant som man i vissa sammanhang får finna sig i.

Jag kommer tillbaka till frågan om varvsrörelsen. Jag har kanske i det längsta envisats i förhoppningen om att det skulle vara möjligt att finna en lösning på varvskrisen som innebär att en rekonstruktion skulle kunna åstadkommas. Efter de kontakter som jag har haft har jag funnit anledning att offentligt förklara i Oskarshamn att jag inte anser det realistiskt att räkna med en möjlighet till rekonstruktion av varvsrörelsen, utan att andra sysselsättningsåtgärder bör vidtas där.

Herr Börjesson i Glömminge säger att han liksom många andra tycker att man inte skall koncentrera all varvsrörelse till Göteborg och Uddevalla. Om det vore så väl, herr Börjesson, att vi bara hade att ösa på nere på västkusten, skulle jag känna en viss glädje över det. Problemet är emellertid inte detta utan om vi kan driva Uddevallavarvet i nuvarande omfattning. Det är möjligt att också andra varv kommer under diskussion. Detta är ingen hemlighet. Därför blir problemet ett annat än att bara överväga hur mycket man skall bygga ut på västkusten eller på östkusten. Det är förutsättningarna för varvs-

industrin över huvud taget som står under debatt, och bedömningen av dem måste vara realistisk.

Det är nödvändigt att ansträngningen inriktas på att söka skapa nya sysselsättningsuppgifter, också i de lokaliteter som är varvsindustrins tidigare. Kalmar verkstäder har lagt över en del av sin sysselsättning dit, bl. a. på grund av de statsbeställningar som har gjorts. Det är tänkbart att denna verksamhet kan utvidgas. Ett 50-tal personer har sysselsatts i dessa arbeten inom varvsområdet, och ytterligare ett 15- eller 25-tal tillkommer. Eventuellt kommer flera beställningar att ge förutsättningar för en ännu mer utvidgad verksamhet.

Om någon har talat med herr Börjesson i Glömminge om ett statligt företag, har jag ingen kännedom om vad vederbörande åsyftar; jag betvivlar självfallet inte uppgifterna. Jag tror mig veta att man har skrivit till statliga myndigheter om oljeletningen och om basorganisationen, som herr Hamrin i Kalmar talade om. Det är möjligt att den person som herr Börjesson hade i åtanke räknade med detta projekt, men det vågar jag inte ha någon mening om. Här är det fråga om en statlig verksamhet i samarbete med en del privata och kooperativa företag.

Jag skulle vilja ge uttryck för den meningen att i den mån vi har statliga företag att lokalisera, bör det vara möjligt att söka rikta lokaliseringen också mot oskarshamnssområdet. Min bedömning av Oskarshamns förutsättningar är att stadens läge är gynnsamt, att där finns en god service och att tillskapandet av det nya atomreaktorverket, som blir färdigt år 1969 eller 1970, kommer att vara en tillgång för området. Det har vi redan märkt i de diskussioner som förekommer på västkusten om byggande av en reaktor i Ringhals vid Väröbacka. På västkusten har redan en efterfrågan uppstått från industrier

Svar på interpellation ang. åtgärder för att lösa sysselsättningskrisen i oskarshamnssområdet

utanför de hittills nämnda kretsarna. Atomreaktorverket anses i sig vara en lokaliseringsfaktor; man vill ligga i närheten av energikällan. Vad säger att inte detta kommer att inträffa på östkusten? Vi har under alla omständigheter den uppfattningen att det bör vara möjligt och att det bör påverka regionen gynnansamt.

Ur samhällelig synpunkt är det angeläget att ge stöd åt Oskarshamn så att orten och regionen kan erbjuda sysselsättningsmöjligheter och fullgod service. Avståndet mellan Kalmar och Västervik är alldeles för stort; det kan inte accepteras ur samhällelig planeringssynpunkt. Ansträngningarna måste därför intensifieras för att klara problemen i Oskarshamn.

Herr Börjesson i Glömminge ställde sig litet undrande till de arbetslöshets-siffror som jag redovisat. De är alldeles korrekta. Herr Börjesson i Glömminge har tydligen inte uppmärksammat att jag i mitt svar också har sagt att vid samma tidpunkt 300 personer var sysselsatta med beredskapsarbeten. Jag kan komplettera mitt svar med att säga att vid samma tidpunkt deltog 125 personer i arbetsmarknadsutbildning. Om herr Börjesson räknar antalet nedlagda sysselsättningsstillfällen i den egentliga industrin skall han nog finna att mina siffror stämmer med verkligheten.

Det är viktiga beredskapsarbeten som pågår och det är viktigt med utbildning, men det är lika viktigt för att inte säga viktigare att vi kan skapa varaktig sysselsättning för de människor som blivit friställda.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Jag har kommit i den situationen att jag får svara på anmärkningar från två håll mot vad jag yttrade i anledning av statsrådets interpellationssvar.

Jag framhöll att jag inte kunde be-

döma möjligheterna för varvet att vara kvar, men jag uttryckte det så att de anställda frågade sig varför inte Sverige skulle kunna ha ett stort varv vid Östersjön. Jag är emellertid fullt medveten om svårigheterna.

Herr Hamrin i Kalmar sade att jag är orättvis mot arbetsmarknadsmyndigheterna. Det vet jag inte om jag är; jag har bara relaterat förhållandena. Om jag är orättvis så är Fackliga centralorganisationen i Oskarshamn och de lokala bedömarna också orättvisa. Jag har här en tidning som socialdemokraterna gav ut till valet 1966. Statsminister Tage Erlander har där skrivit en artikel vari han säger att Oskarshamn är ett praktexempel på hur samhället numera har möjlighet att ingripa i kritiska lägen. Han säger vidare:

»Det är aktioner av detta slag som stärker förtroendet för den socialdemokratiska politiken. Vi har visat att det ligger allvar bakom våra solidaritetsförklaringar, och det är vår förhoppning att väljarna skall inse detta. ——— Tänk framåt! Rösta med socialdemokraterna!»

Statsministern bedömde naturligtvis vid den tidpunkten Oskarshamns utveckling optimistiskt. Men, herr inrikesminister, hans bedömning höll inte. Att vi nu har fått ett par år till på oss för att konstatera hur det har gått med lokaliseringen i Oskarshamn är en annan sak. Jag har emellertid inte varit orättvis mot AMS, ty utvecklingen har varit den som jag har relaterat. Inrikesministern sade också att 1966 såg man positivt på utvecklingen. Jag konstaterar endast att man felbedömde läget — det gick inte att infria de förhoppningar man hade.

Vilka möjligheter en sådan stationering av oljeletningsorganisationen i Östersjön till Oskarshamn, som herr Hamrin i Kalmar har anvisat, kan ge är jag inte i stånd att bedöma. Men icke förty går väl de starkaste önskemålen bland

Svar på interpellation ang. åtgärder för att lösa sysselsättningskrisen i oskarshamnssområdet

de friställda i Oskarshamn ut på att få något slag av metallindustri till orten. Jag har talat med några av fackföreningsmännen och de gamla arbetarna på varvet i Oskarshamn, och jag har funnit att deras inställning i huvudsak är den att detta skulle vara förstahandsalternativet.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Herr Börjesson i Glömminge tycker tydligen att det är mera intressant att resonera om den av AMS inspelade filmen och om de uttalanden, som gjordes under 1966 års valrörelse. Jag frågar herr Börjesson i Glömminge: Var det något fel i statsministerns artikel? Den baserade sig på fakta, nämligen på utvecklingen till den tidpunkt som man då kunde blicka fram till. Svårigheterna inträffade först därefter och ökade framför allt från april månad 1967 för att sedan växa i omfattning under det året. Det var ingen som räknade med detta vid den tidpunkt när filmen spelades in eller när tidningsartikeln skrevs.

Staten hade räknat med att lämna ett bistånd på 7,5 miljoner kronor i form av en kreditgaranti till ett företag, som övertog verksamheten, mot en utfästelse att driften skulle genomföras i en omfattning som gav 300—400 personer sysselsättning. Företagets möjligheter var dock inte tillräckliga. Det var fråga om ett privat företag. Jag har ingen anledning att klandra företaget, jag gör bara detta konstaterande.

Låt mig ge en blixtbelysning av hur en sådan situation kan uppstå. Det är alldeles riktigt, såsom herr Börjesson i Glömminge sade, att jag befann mig i Oskarshamn samma dag som Bolidenbolaget lämnade sitt varsel till ungefär 140 anställda vid kopparverket. Företaget lämnade samtidigt en redovisning av skälen till den aviserade nedläggningen.

Bakgrunden till åtgärden var i kortlighet att man såg sig nödsakad att koncentrera sin produktion till Hälsingborg. Man skulle bygga ut en produktion av speciella varor med en kapacitet av — om jag inte missminner mig — 250 000 ton. Kopparverket i Oskarshamn hade en långt mindre kapacitet och innebar därför ett olönsamt alternativ. Man konstaterade detta inom företaget och menade att man inte kunde fortsätta en olönsam drift. Man kunde vinna större ekonomiska fördelar genom den koncentration som man hade bestämt sig för.

Företaget meddelade alltså att 140 personer skulle bli friställda fram till år 1970. Bolaget skulle uppenbarligen erbjuda åtskilliga av de anställda i Oskarshamn arbete i de nya fabrikerne i Hälsingborg. Hur många som kommer att flytta vet jag inte, men jag skulle tro att ett betydande antal inte vill göra det.

I den situation som då förelåg var det inte företagets uppgift att bära ansvaret för dem som blev friställda utan detta överlät man på samhället. Stat och kommun fick ta på sig uppgiften att försöka klara problemen för de människor som blev friställda, antingen genom att hjälpa dem till nya jobb på annat håll genom omskolning eller genom att försöka lokalisera företag till Oskarshamn vilka erbjuder de friställda nya arbetsmöjligheter.

Det är ju så vi upplever problemen på många håll i vårt land. Det intressanta är att det i huvudsak är mot samhället, staten, regeringen samt arbetsmarknads- och länsmyndigheterna som man riktar sina kritiska anmärkningar, men man glömmer bort företagen som står bakom besluten. Jag vill inte klandra detta. Vi får finna oss i dessa koncentrationer. Men då skall vi också göra klart för oss varför de har tillkommit och verkningarna av de beslut företagen fattar.

Svar på interpellation ang. omskolningsverksamheten

Vid det tillfälle jag här talat om mötte jag företrädare för Bolidenbolaget och gav då uttryck för den meningen att det under alla omständigheter är bra att man meddelar besked i så god tid som möjligt. Omläggningen skall ske fram till 1970, och det ger rådrum för myndigheterna vid handläggningen av dessa problem. Många gånger lämnas inte besked förrän bara två å tre månader återstår och i vissa fall ännu kortare tid. Det ställer samhället inför i det närmaste orimliga uppgifter. Här behövs det naturligtvis en bättre samordning mellan samhälle och näringsliv. Vi hoppas också att kunna etablera ett sådant samarbete.

Herr talman! Jag skall nu inte gå in på dessa vidlyftiga problem närmare, men eftersom herr Börjesson i Glömminge nämnde kopparverkets besked har jag här velat beskriva vad jag fick uppleva, ty det är på något sätt hela händelseutvecklingen i ett nötskal på många håll i vårt land.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 15

Svar på interpellation ang. omskolningsverksamheten

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta har frågat om jag vill redovisa resultaten av omskolningsverksamheten i följande avseenden, nämligen antalet personer under omskolning vid ett visst bestämt tillfälle, åldersfördelningen för dessa, antalet personer i resp. åldersgrupp som fått arbete i avsett yrke omedelbart efter omskolningen samt anställningens längd. Vidare önskar herr Gustavsson att jag skall lämna min egen bedömning av omskolningsverksamhetens resultat.

Den senaste uppgiften om antalet per-

soner i arbetsmarknadsutbildning avser läget i mitten av april i år. Elevantalet uppgick då till cirka 35 000 personer, vilket är den högsta nivån hittills för verksamheten. Som jämförelse kan nämnas att antalet personer under utbildning i april 1967 var cirka 26 000. Den senaste uppgiften om åldersfördelningen bland eleverna härrör från oktober 1967, då 20,7 % av eleverna var under 21 år, 21,5 % 21—24 år, 25,8 % 25—34 år, 18,1 % 35—44 år samt 13,9 % 45 år och äldre.

De metoder som hittills tillämpats i det löpande statistikarbetet har inte möjliggjort kontinuerlig och långtgående uppföljning av verksamhetens resultat i de avseenden herr Gustavsson efterfrågat. Från och med den 1 januari i år sker emellertid en väsentligt ökad uppgiftsrapportering om personer som beviljas arbetsmarknadsutbildning, och datatekniken har börjat utnyttjas som hjälpmedel. Dessa förhållanden bör kunna möjliggöra en väsentligt bättre och mera ingående kontinuerlig uppföljning av statistiken över arbetsmarknadsutbildningen i fortsättningen. I avvaktan härpå är det bara möjligt att redovisa de särskilda undersökningar som har företagits vid olika tillfällen.

Den senaste undersökningen gjordes i oktober 1967. Avsikten var att få fram uppgifter i vad mån eleverna ännu viss tid efter avslutad arbetsmarknadsutbildning var arbetslösa. Undersökningen omfattade dem som avslutad arbetsmarknadsutbildning under andra kvartalet 1967, totalt cirka 15 000 elever, och gällde hur många av dessa som var anmälda som arbetslösa en viss dag i oktober 1967, alltså cirka 3—6 månader efter utbildningens avslutande. Det visade sig att totalt 650 av de cirka 15 000 eleverna då var anmälda som arbetslösa, d. v. s. ungefär 4 % av samtliga. Härav var 72 personer över 50 år.

De undersökningar som arbetsmark-

Svar på interpellation ang. omskolningsverksamheten

nadsstyrelsen tidigare gjort beträffande resultaten av utbildningsverksamheten har i stort sett gett samma positiva bild. Den övervägande delen av eleverna har fått anställning relativt kort tid efter utbildningens slut och större delen av dem har fått anställning i utbildningsyrket.

Interpellanten synes förutsätta att arbetsmarknadsutbildningen alltid måste avse omskolning till ett nytt yrke. Så är ingalunda fallet. En betydande del av verksamheten gäller vidareutbildningskurser av olika slag som avser att öka elevernas möjligheter att hävda sig inom sitt eget yrke. Benämningen omskolning som en sammanfattning för de olika formerna av arbetsmarknadsutbildning är därför oegentlig.

Herr Gustavsson har avslutningsvis frågat om min bedömning av utbildningsverksamhetens resultat. Jag har i olika sammanhang haft anledning att uttala att jag ser arbetsmarknadsutbildningen som ett av de väsentligaste inslagen i den aktiva arbetsmarknadspolitik. De uppgifter jag har återgett i det föregående om resultaten av verksamheten stöder min uppfattning om arbetsmarknadsutbildningens värde. Utbildningen är en följdriktig åtgärd med hänsyn till strukturomvandlingen, och den underlättar och ger rådrum för den enskilde som drabbas av omställningens besvärligheter.

Vidare anförde:

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag ber att få framföra ett tack till inrikesministern för svaret. Innan jag kommenterar det sakliga innehållet vill jag, med anledning av den polemiska udd som jag tycker finns i slutet på svaret, göra ett klarläggande för att inga missförstånd skall uppstå.

Jag vill betona att jag anser att arbetsmarknadsutbildningen måste äga

rum och att den särskilt i en konjunktur som den nuvarande är av utomordentligt stor betydelse. Vi har ju i stor enighet fattat beslut om betydande ökning av anslagen till arbetsmarknadspolitiska åtgärder, och då är det naturligt att vi också får en noggrann redovisning av resultaten av den verksamhet som vi beviljar pengar till.

Jag måste säga att svaret inte ger något besked när det gäller vissa delar av de områden som min interpellation avser. När verksamheten är så intensiv och när vi anslår så mycket pengar till den vill vi också veta litet om effekterna. Det är en sådan redovisning som min interpellation syftade till.

De uppgifter om åldersfördelningen bland eleverna i arbetsmarknadsutbildning i oktober 1967 som lämnas i svaret finner jag något märkliga. Jag betvivlar i och för sig inte uppgifternas riktighet, men enligt dessa uppgifter var 42,2 procent av eleverna under 24 år, medan 13,9 procent var 45 år och äldre. Jag är förvånad över detta, ty de som tillhör gruppen 45 år och äldre gick väl i regel ut på arbetsmarknaden utan någon yrkesutbildning, och det är många gånger den gruppen som får det besvärligt vid nedläggningar och permitteringar.

Med min interpellation ville jag vidare få till stånd en uppföljning av omskolningsverksamheten vid ett visst tillfälle. Det går ju då inte att som utgångspunkt ta situationen vid en alltför näralliggande tidpunkt. Inrikesministern erkänner de bristande möjligheterna att följa upp omskolningen, men statsrådet reagerar tydligen mot min användning av begreppet omskolning. Det är emellertid inte jag som myntat detta ord, utan ursprunget är väl att söka betydligt närmare statsrådet. Jag håller med om att exempelvis vidareutbildning inte är omskolning i denna bemärkelse utan innebär utbildning i ett yrke som man redan

Svar på interpellation ang. lagstiftning om permitteringslön och avgångsvederlag

har. Det vore angeläget att få veta hur stor del av dem som varit föremål för denna form av utbildning som fått anställning i det yrke för vilket de utbildats. Det är också viktigt att få veta hur länge dessa anställningar varat. Då arbetsmarknadsutbildningen ofta förutsätter flyttning till annan del av landet, såväl för att erhålla utbildning som för att erhålla arbete, kan det även vara intressant att få veta hur stor del av dem som flyttar som stannar på den nya platsen och hur många som flyttar tillbaka.

Det är siffror rörande dessa förhållanden som det enligt min mening vore värdefullt att ha tillgång till. Det borde vara värdefullt även för inrikesministern vid bedömningen av de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Jag menar, att skall man kunna göra en riktig avvägning av utbildningsverksamheten i förhållande till andra åtgärder, t. ex. de lokaliseringspolitiska insatserna, måste man känna till resultatet av verksamheten. Jag hoppas att vi inom en inte alltför avlägsen framtid verkligen får ett bättre material ur vilket vi kan avläsa effekterna.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag har inte vetat att herr Gustavsson i Alvesta var så känslig att han i nästan varje mening som jag använde såg något slags angrepp mot honom. Det var sannerligen inte min avsikt. Det fanns ingen polemisk udd i mitt uttalande. Jag ville bara klarlägga min uppfattning om omskolningen och dess resultat. Och det hade ju herr Gustavsson efterfrågat.

Beträffande mitt uttalande att uttrycket »omskolning» är oegentligt, vände jag mig inte mot herr Gustavsson. Jag bara gjorde det konstaterandet. Det får väl bli en av de uppgifter som vi får ta på oss i kanslihuset eller i arbetsmarknadsverket att finna ett mera adekvat uttryck för den verksamhet

som här pågår. Därför kan det väl inte råda några större bekymmer med dessa två saker.

Beträffande åldersfördelningen i undersökningen är det givet att man kan uttrycka en viss förvåning över att det är så mycket som cirka 14 procent som är över 45 år. Men är det så förfärligt märkvärdigt? Det är alldeles riktigt som herr Gustavsson säger att det är många äldre som drabbas av friställningens och arbetslöshetens svårigheter. Men om de är 45 år eller 50 år har de bakom sig en 30-årig verksamhet i ett arbete som gett dem en yrkeskunskap och som gör att de inte är så benägna att omskola sig. Det finns ett mer eller mindre omfattande motstånd i dessa åldersgrupper. Det är enligt min uppfattning i och för sig rimligt. Vi har ju också i morgon att diskutera speciella åtgärder för den arbetskraft som är över 60 år och i viss mån även för dem som är över 55.

I övrigt råder det inga delade meningar mellan herr Gustavsson och mig om att vi behöver mer undersökningar för att få kunskap om effekterna av den verksamhet som pågår. Som jag meddelat i svaret har en väsentlig aktivitet i detta avseende pågått från den 1 januari 1968. Jag skulle kunna tillägga att vi i dessa dagar kommer att fatta ytterligare beslut om medelsanvisning för att intensifiera detta undersökningsarbete. Jag hoppas att vi då också skall få fram det resultat som herr Gustavsson efterlyser.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 16

Svar på interpellation ang. lagstiftning om permitteringslön och avgångsvederlag

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Svar på interpellation ang. lagstiftning om permitteringslön och avgångsvederlag

Herr talman! Fru Ryding har frågat om jag avser att ta några initiativ till lagstiftning vad det gäller permitteringslön och avgångsvederlag.

Sedan år 1964 finns det som interpellanten anför avtal mellan Landsorganisationen och Svenska arbetsgivareföreningen om permitteringslön och avgångsbidrag. Avtalet har alltså ännu endast varit i kraft relativt kort tid. Det är under dessa förhållanden i och för sig förklarligt att en del problem uppstår vid tillämpningen av avtalet och att det framförs krav på förbättringar. Inom LO har man tillsatt ett par arbetsgrupper som nu studerar avtalet inför de kommande löneförhandlingarna. Även inom tjänstemannaorganisationerna är frågan uppmärksammasad.

Regeringen har ingen önskan att reglera sådana förhållanden mellan de avtalslutande arbetsmarknadsparterna som dessa själva anser sig kunna lösa på tillfredsställande sätt avtalsvägen. Ingendera av parterna på arbetsmarknaden har hittills framfört några önskemål om att frågan om permitteringslön och avgångsbidrag skall bli föremål för lagstiftningsåtgärder. Under dessa omständigheter har regeringen inte f. n. anledning att ta något initiativ till sådana åtgärder.

Vidare anförde

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Först vill jag tacka inrikesministern för svaret på min interpellation. Jag framställde den bl. a. därför att det har diskuterats mycket bland löntagarna att man måste finna stora och nya grepp när det gäller de förestående avtalsförhandlingarna mellan arbetsmarknadens parter. Anledningen till att frågan kom att gälla just permitteringslön och avgångsvederlag är att det finns stora problem. Nu gällande avtal har varit i kraft relativt kort tid — vilket inrikesministern också sade i svaret — men tyvärr har trots detta

alldeles för många arbetstagare ställts utanför rättigheter som de självfallet borde ha. Jag anser för min del att det är bra att löntagarorganisationerna nu studerar detta avtal inför förhandlingarna för att försöka få till stånd förbättringar.

Nu säger inrikesministern att regeringen inte har någon önskan att reglera vad de avtalslutande parterna själva anser sig kunna lösa på tillfredsställande sätt avtalsvägen.

LO-ordföranden Arne Geijer har under innevarande månad uttalat sin missbelåtenhet med de gällande bestämmelserna i fråga om avgångsvederlag och permitteringslön och sagt, att de resultat som nu nås av de arbetsgrupper inom LO som sysslar med att åstadkomma förbättringar skall presenteras inför Svenska arbetsgivareföreningen i höst. Det är givetvis inget fel i det.

Men den förestående avtalsrörelsen blir säkerligen inte den lättaste match som utkämpats mellan arbetsmarknadens parter. Jag har därför funnit det naturligt att anta att den socialdemokratiska regering vi har i Sverige också skulle kunna tänka sig att på något sätt ta initiativ för att finna några nya stora grepp som det har talats om. Dessutom, herr talman, tror jag att om förberedelser och undersökningar för en eventuell lagstiftning på detta område företogs från regeringens sida, skulle enbart detta säkerligen få arbetsgivarna att tolka gällande bestämmelser på ett betydligt generösare sätt. Det skulle kanske dessutom gå lättare att förhandla med dem på denna punkt i höst.

Sedan vill jag tillägga att jag inte är alldeles ensam om att ha tankar om lagstiftning på detta område i huvudet. Faktiskt har den socialdemokratiska partistyrelsen satt precis samma propå på pränt i motionshäftet inför partiets extrakongress i höstas. Där står det att om någon förändring beträffande avgångsvederlag och permitteringslön skall ske och detta står i samklang med

Svar på interpellation ang. lagstiftning om permitteringslön och avgångsvederlag

önskemål från arbetstagarnas organisationer, så synes i så fall i första hand en offentlig utredning böra komma till stånd med uppdrag att klargöra förutsättningarna för en lagstiftning på området. Om man följer fackförbundspresen här i Sverige kan man faktiskt inte undgå att få reda på att det där från alla håll uttrycks starka önskemål om en lagstiftning. Dessa önskemål framförs ännu inte från några förbund men från grupper och från enskilda fackföreningsmedlemmar — tills vidare.

I ett tal på den förut nämnda extrakongressen sade inrikesministern dessutom att det klart skall sägas ifrån att om inte frågan finner en rimlig lösning genom överenskommelse avtalsvägen, så bör lagstiftning övervägas.

Jag förstår nu av inrikesministerns svar att regeringen i varje fall inte *för närvarande* anser sig ha anledning att ta något initiativ till åtgärder eller förberedelser till lagstiftning. Man vill alltså tills vidare söka nå erforderliga förbättringar avtalsvägen. Men med karensdagarna vid sjukdom och olycksfall och denna viktiga frågas segdragna behandling mellan förhandlingsväg och lagstiftningsväg i friskt minne är det min varma förhoppning, att den nu aktuella trygghetsfrågan gällande permitteringslön och avgångsvederlag inte skall behöva bli utsatt för samma bollning för att ändå till sist lösas lagstiftningsvägen. Jag anser att man redan nu skall ha klart för sig att detta problem också kan bli löst genom en lagstiftning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 17

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den å bordet vilande motionen nr 1197.

§ 18

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 64—82, bevill-

ningsutskottets betänkande nr 36, andra lagutskottets utlåtanden nr 26—32, jordbruksutskottets utlåtanden nr 20—22 och allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 29.

§ 19

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde på förmiddagen gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Lothigius* (h), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående kostnadsfria och prisnedsatta läkemedel för patienter vid vissa enskilda sjukvårdsinrättningar,

herr *Nilsson* i Agnäs (h), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående de tekniska skolorna i Örnsköldsvik, Katrineholm och Hässleholm,

herr *Karlsson* i Huddinge (vpk), till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående åtgärder mot skattefusk, samt

herr *Hansson* i Skegrie (cp), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående utarrenderingen av kronan tillhöriga egendomar.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 20

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade:

Jag hemställer, att bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista uppföres dels andra lagutskottets utlåtanden nr 27, 26, 28 och 29 i nu nämnd ordning närmast efter statsutskottets utlåtande nr 64, dels jordbruksutskottets utlåtande nr 21 närmast efter bevillningsutskottets betänkande nr 36.

Denna hemställan bifölls.

§ 21

Interpellation ang. polisbevakningen i Stockholm

Ordet lämnades på begäran till

Herr HEDLUND (cp), som yttrade:

Herr talman! Enligt i pressen lämnade uppgifter har en akut krissituation uppstått i fråga om polisbevakningen i Stockholm. Anledningen till det allvarliga läget skulle vara, att de personalkrävande ambassadbevakningarna resulterat i en närmast katastrofal brist på poliser för andra uppgifter.

Punktbevakningar av detta slag — som tidigare inte förekommit sedan krigsåren — sker för närvarande regelbundet vid ett tiotal ambassader och på andra platser. Därtill kommer att betydande personalstyrkor numera avdelas för kommenderingar i tunnelbanan. Det har uppgetts att man avdelar genomsnittligt mer än 100 man per dygn för punktbevakning och tunnelbanebevakning.

Självfallet måste specialinsatser av denna omfattning få allvarliga följder för den normala polisiära verksamheten. Det har också omvitnats från flera av stadens polisdistrikt, att den vanliga patrulleringen och bevakningen ofta får nedbringas till ett minimum och ibland t. o. m. inställas.

För allmänheten innebär även en mindre reducering av bevakningen på gator och andra allmänna platser ett stort mått av otrygghet. Kraftigare reduktioner i bevakningen torde innebära, att det redan förut svaga skyddet för medborgarna blir närmast obefintligt.

Med hänvisning till det anförda anhallar jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få ställa följande frågor:

1) Vill statsrådet lämna kammaren en redogörelse för polissituationen i Stockholm just nu?

2) Avser statsrådet att vidta några speciella åtgärder med anledning av den uppkomna situationen?

Denna anhållan bordlades.

§ 22

Till bordläggning anmäldes konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § kommunallagen jämte följdmotion.

§ 23

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 168, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till smittskyddslag, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

§ 24

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts tre enkla frågor, nämligen av:

herr *Wiklund* i Stockholm (fp), till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående tidpunkten för tillsättande av utredning rörande omläggning av beskattningen av eldningsolja,

herr *Åberg* (fp), till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående upphävande av tullen på svensk fisk som ilandföres i Storbritannien, och

fröken *Wetterström* (h), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående polisens arbetsförhållanden.

§ 25

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.23.

In fidem
Sune K. Johansson

Fredagen den 26 april

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 18 in-
nevarande april.

§ 2

Svar på interpellation ang. den fortsatta
handläggningen av länsindelningsfrågan

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdeparte-
mentet, herr statsrådet LUNDKVIST,
som yttrade:

Herr talman! Herr Krönmark har frå-
gat om jag kan ge klart besked om den
fortsatta handläggningen av länsindel-
ningsfrågan. Han har också frågat hur
den framtida handläggningen av läns-
indelningsutredningens, länsförvalt-
ningsutredningens och länsdemokrati-
utredningens förslag kommer att ske
samt huruvida det är meningen att pro-
position om länsförvaltningen skall fö-
reläggas riksdagen innan länsdemokra-
tiutredningen remissbehandlats.

När det gäller länsindelningsfrågan
har regeringen redan förklarat, att nå-
gon allmän reform inte kommer att fö-
reslås. Åtskilliga remissinstanser tycks
också ha utgått från detta i sina yttran-
den. En hel del mindre justeringar av
nuvarande länsgränser föreslås emel-
lertid och särskilt gäller det sådana
fall där ett kommunblock nu består av
områden från flera län. Senast i sam-
band med kommunsammanläggningen
måste länsgränsen då ändras. I flera
fall är ändringar redan genomförda av
den anledningen. Regeringen har för
avsikt att nu ta upp behovet av sådana
mindre gränsjusteringar till en samlad
bedömning med sikte på att om möj-

ligt få ändringarna genomförda den 1
januari 1971.

De frågor herr Krönmark i övrigt
ställer har vid flera tillfällen behandlats
i denna kammare. Jag vill bl. a. hän-
visa till det svar på en enkel fråga av
herr Hamrin i Kalmar som lämnades
den 14 december 1967 och där följande
sades:

»Det är uppenbart att det slutliga
ställningstagandet till de olika utred-
ningsförslagen om länsorganisationen
måste ske i ett sammanhang. Även re-
missinstanserna kommer att få möjlig-
het att göra en samordnad bedömning,
eftersom det förutskickats att dessa vid
behandlingen av länsdemokratiutred-
ningens kommande betänkande skall
kunna återkomma till de andra utred-
ningsförslagen och lägga till de syn-
punkter på dem som bedömningen av
länsdemokratiutredningens förslag kan
ge anledning till.

Avsikten med denna uppdelning av
remissförfarandet är att de mera lång-
siktiga överväganden som länsdemokra-
tifrågan innefattar inte skall behöva för-
dröja sådana ändringar i länsorganisa-
tionen som det anses föreligga ett akut
behov av. Å andra sidan får inte des-
sa ändringar utformas så, att de före-
griper en prövning av samma frågor
i det vidare perspektiv, som kan föran-
ledas av länsdemokratiutredningens för-
slag.»

De riktlinjer för den fortsatta hand-
läggningen som angavs i detta uttalan-
de gäller alltså.

Vidare anförde:

Herr KRÖNMARK (h):

Herr talman! Jag tackar statsrådet

Svar på interpellation ang. den fortsatta handläggningen av länsindelningsfrågan

Lundkvist för svaret på min interpellation.

Som framgår av svaret var interpellationen preciserad i tre frågor. Den första fråga jag ville ha ett klart besked om rörde den framtida handläggningen av länsindelningen. Det anser jag vara en mycket väsentlig fråga. Där förklarar statsrådet »att någon allmän reform inte kommer att föreslås». Jag är i och för sig tillfredsställd med det beskedet men skulle önska en viss precisering. I vissa områden här i landet råder det nämligen allttjämt en viss oklarhet i det sammanhanget. Det besked som regeringen givit har så att säga varit en lya med flera utgångar. Regeringen har i dag närmast gjort den bedömningen att det är politiskt omöjligt att genomföra en stor länsreform, eftersom det ute i bygderna finns ett alldeles för kraftigt motstånd däremot. Men principiellt tycks regeringen inte ha tagit avstånd från tanken på en reform, vilket jag för min del redan nu är beredd att göra. Jag tror nämligen inte att det ur effektivitetssynpunkt finns några större vinstert att hämta i en sådan reform.

Det finns här i landet vissa län, som tidigare har varit i farozonen. Antingen skulle länet helt uppgå i ett annat län, eller också — vilket är fallet i det län jag känner bäst till — skulle det delas på två län. Jag har nära nog daglig kontakt med den lokala opinionen. Man fruktar fortfarande att sådana åtgärder skall bli aktualiserade någon gång i framtiden. Jag tycker därför att det skulle vara värdefullt om kommunikationsministern nu ville redovisa sin principiella inställning i dessa frågor.

Man kan å andra sidan konstatera att det fortfarande finns vissa »storlänsimperialister» i vårt land, vilka tydligen hoppas på att utvecklingen skall gå i riktning mot en stor länsindelningsreform, och det vore även med hänsyn till detta av stort värde om ett klarläggande kunde göras.

Beträffande min andra fråga, om den framtida handläggningen av de tre länsutredningarna, uttalas det att remissinstanserna skall få tillfälle att göra en samlad bedömning i samband med remissbehandlingen av länsdemokratiutredningen. I vissa fall blir det alltså i praktiken två remissomgångar. Det kan ju ur praktisk synpunkt anses vara ett tvivelaktigt tillvägagångssätt, men jag vill inte kritisera statsrådet för detta, eftersom det tekniskt är den enda framkomliga vägen. Emellertid skall tydligen enligt vad som uttalas i svaret vissa delförslag beträffande länsindelningen framläggas.

I min tredje fråga undrar jag om statsrådet avser att lägga fram proposition om länsförvaltningen innan länsdemokratiutredningen har remissbehandlats. Det är ganska svårt att av interpellationssvaret utläsa något besked på denna punkt. Det meddelas att inga sådana förändringar skall genomföras som kan komma att strida mot de förslag vilka eventuellt kommer att framläggas av länsdemokratiutredningen. Man undrar då vad som kan göras. De mest akuta behoven föreligger enligt vad jag kan förstå på planeringssidan, och det torde vara en av de väsentligaste frågorna för länsdemokratiutredningen att avgöra var länsplaneringen skall ligga; hos de statliga regionala instanserna eller hos landstingen. Det torde därför vara olämpligt att göra några större förändringar inom nuvarande länsförvaltning innan klara besked härvidlag har givits.

Att i dag inrätta särskilda planeringsavdelningar inom länsstyrelserna för att sedan om ett eller annat år eventuellt stå i den situationen att planeringsfrågorna skall överföras på landstingen förefaller ganska orationellt. Jag har givetvis inte tagit ställning till detta problem, men det kan ju uppkomma.

Som jag ser det finns det ingen anledning att genomföra några direkta

Svar på interpellation ang. den fortsatta handläggningen av länsindelningsfrågan reformer inom länsförvaltningen förrän länsdemokratiutredningen är färdig. Det skulle vara intressant att få veta vid vilken tidpunkt statsrådet förmodar att länsdemokratiutredningen kommer att vara klar och när statsrådet kan tänka sig att i bästa fall framlägga en proposition om dessa problem i hela deras vidd.

Med det anförda, herr talman, ber jag än en gång att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Herr Krönmark försökte framställa saken så att regeringen skulle ha skjutit upp sitt ställningstagande därför att det skulle vara politiskt omöjligt att för dagen genomföra en sådan reform som angivits av länsindelingsutredningen. Jag vill på denna punkt direkt deklarerar, att den ståndpunkt som vi tidigt gav uttryck åt utslutande är sakligt underbyggd. Regeringen har alltså på utslutande sakliga grunder kommit fram till att det inte med ledning av det förslag som nu föregigger finns möjlighet att genomföra en genomgripande reform.

De arbetsuppgifter som länsstyrelserna har sönderfaller dels i serviceuppgifter i förhållande till allmänheten, dels i planeringsuppgifter. Det är klart att när det gäller de mera servicebetonade uppgifterna — om jag får använda det uttrycket — så skulle vi i och för sig inte vara särskilt betjänta av större enheter än de som för närvarande finns. Större enheter skulle ju kunna innebära större avstånd mellan å ena sidan länsstyrelsen och å andra sidan de medborgare som är beroende av de tjänster som länsstyrelsen skall ge.

Vad planeringsuppgifterna beträffar kan man ur länsindelingsutredningens förslag läsa ut att även efter en länsindelning enligt de linjer som utredningen tänkt sig skulle det återstå en rad uppgifter som måste lösas över

länsgränserna. Detta har lett mig fram till tanken att vi — i stället för att gå in för den reform som utredningen föreslagit — borde pröva under vilka former det är möjligt att, med bibehållande i stort av nuvarande länsindelning, genom ett samarbete över länsgränserna åstadkomma de bättre förhållanden beträffande översiktsplaneringen och samhällsplaneringen över huvud taget som vi alla är intresserade av.

Här kommer också ett nytt motiv in i bilden som gör det naturligt för oss att vänta med att ta definitiv ståndpunkt till en rad av dessa stora frågor. Vi har nu tillsatt en utredning som skall se över hela vår byggnadslagstiftning. Även den utredningen kommer utan tvivel att föreslå åtgärder som återverkar på den ordning för planeringen som vi skall ha i framtiden, inte minst på det regionala planet. Därför bör denna utredning få slutföra sitt arbete innan vi ger oss in på en närmare bedömning av under vilka former exempelvis länsförvaltningen skall arbeta.

När det gäller länsdemokratiutredningens betänkande — som vi bör kunna hysa förhoppningar om skall framläggas till hösten — vet vi att det blir ett principförslag. I den mån det finns anledning att ta upp utredningens tankegångar till prövning och inrikta sig på en utveckling enligt utredningens riktlinjer måste alltså följdutredningar göras för att vi skall kunna få svar på frågan: Hur skall den statliga förvaltningen arbeta för den händelse vi i enlighet med länsdemokratiutredningens tankegångar flyttar över en rad viktiga uppgifter, som i dag sköts på det statliga länsplanet, till landstingen, och hur kommer detta i sin tur att återverka på landstingens organisation och landstingens möjligheter att genomföra sina uppgifter?

Detta har alltså varit de starka sakliga motiv — jag betonar det — som

Svar på interpellation ang. den fortsatta handläggningen av länsindelningsfrågan

givit regeringen anledning att föreslå den handläggning av frågan som jag redovisat. — Då frågar herr Krönmark: Men är det inte så att man dessutom umgås med tanken att redan nu göra vissa justeringar i själva länsförvaltningens organisation och kunde inte detta tänkas vara olämpligt mot bakgrund av att man i så fall skulle riskera att föregripa de åtgärder som länsdemokratiutredningen kommer att föreslå? Ja, vi har sagt oss att inom ramen för den nuvarande statliga länsförvaltningen finns det ändå brister som skulle kunna undanröjas, så att det blev möjligt för oss att effektivisera samhällsplaneringen under den tid vi väntar på att få möjlighet att ta definitiv ställning till de mera långsiktiga utredningarna. Jag för min del anser att vi i dagens samhälle inte har råd att avstå från något som kan innebära förbättringar av formerna för samhällsverksamheten. Därför menar jag att vi, med ledning av de remissyttranden vi fått in och för närvarande håller på att bearbeta, skall sikta till att kunna framlägga en proposition våren 1969. Den skulle kunna tänkas innehålla de begränsade förändringar i länsförvaltningens nuvarande organisation som man kan ha anledning att föreslå. Förändringarna skall dock inte vara av den karaktären att de föregriper möjligheten att förutsättningslöst diskutera hela frågan den dag när vi har alla utredningar på bordet. När en sådan proposition kommer på riksdagens bord, blir det tillfälle för herr Krönmark och kammarens övriga ledamöter att närmare bedöma de förslag till ändringar i länsförvaltningen som kan komma att föreligga.

Herr KRÖNMARK (h):

Herr talman! Jag tolkar statsrådets anförande så att han har givit en klar mening till känna, nämligen att det låg sakliga motiv bakom regeringens inställ-

ning till länsreformen. Det rör sig alltså inte om en förhållning på grund av att frågan är en aning politiskt infekterad i nuläget. Jag hälsar detta med tillfredsställelse. Vi har alltså precis samma uppfattning härvidlag. Vi kan nu avföra den frågan ur denna diskussion, och det anser jag vara mycket lyckligt. Jag tycker nämligen att dessa frågor är besvärliga, men även mycket väsentliga. De tjänar mycket på att hela problemet avdramatiseras, vilket blir fallet när de lokalpatriotiska känslorna kan skyfflas åt sidan. Jag hälsar alltså statsrådets besked med stor tillfredsställelse.

Statsrådets senaste inlägg visar att det tydligen tar avsevärd tid innan vi kan få en samlande lösning. Jag delar hans uppfattning att det kanske finns skäl att vänta exempelvis på översynen av byggnadslagstiftningen. Det torde väl innebära att slutgiltig ställning till dessa problem kan tas allra tidigast i början av 1970-talet. I det läget är det rätt naturligt att dessa sektorer av samhällslivet inte kan lämnas helt åt sidan, utan att vissa delreformer måste genomföras.

Jag hade tidigare, liksom många andra, tänkt mig att en proposition i fråga om länsdemokratiutredningens förslag ganska snart skulle läggas fram. I så fall hade det, enligt mitt sätt att se, varit olämpligt att nu gripa in i organisationen. Men med hänsyn till statsrådets besked att ett dylikt ställningstagande kommer att skjutas avsevärt på framtiden är det givetvis, även ur min synpunkt, acceptabelt att de nödvändiga rationaliseringarna och effektiviseringarna görs.

En annan fråga som måste bedömas i detta sammanhang är hur lösningen av dessa problem kommer att inverka på primärkommunerna. Även den frågan är väsentlig och kanske av den naturen att ytterligare utredning krävs.

Jag tackar för de preciseringar som gjorts och vill bara säga att jag i stort

Svar på interpellation ang. kommunalt ekonomiskt stöd i syfte att påverka enskilda företags lokalisering

sett kan instämma i statsrådets synpunkter.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på interpellation ang. kommunalt ekonomiskt stöd i syfte att påverka enskilda företags lokalisering

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Nordgren har frågat inrikesministern om han vill redogöra för åtgärder från regeringens sida i syfte att hindra att uppenbara felinvesteringar kommer till stånd som en följd av att kommuner erbjuder företag varjehanda förmåner för att dessa skall etablera sig på orten. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Kommunerna har självbestämmanderätt inom ramen för sin kompetens. Huruvida viss kommunal åtgärd faller inom kompetensen eller inte avgörs efter rättslig prövning som kommer till stånd på besvär av kommunmedlem över kommunens beslut.

Genom statsmakternas beslut år 1964 om riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik har slagits fast att det är ett riksintresse och därför väsentligen en statlig uppgift att verka för den från samhällssynpunkt lämpligaste lokaliseringen av näringslivet. I samband med 1964 års beslut uttalade statsmakterna att kommunala subventioner som syftar till att påverka enskilda företags lokalisering och utvidgning inte borde förekomma. Samtidigt förutsattes att en utredning om gränserna för kommunernas kompetens härvidlag skulle komma till stånd.

Utredningen anförtroddes kommunalrättskommittén, som år 1965 fick i uppdrag att göra en översyn av den kom-

munala kompetensen över huvud taget. Enligt direktiven bör kommittén bl. a. söka skapa ett regelsystem som hindrar att kommunala subventioner lämnas i syfte att påverka enskilda företags lokalisering och utvidgning.

Statsmakterna har sålunda tagit principiell ståndpunkt i fråga om kommunala åtgärder i lokaliseringspolitiskt syfte. I den mån missförhållanden förekommer på området måste dessa angripas i första hand genom lagstiftningsåtgärder. Först sedan kommunalrättskommittén lagt fram förslag bör sådana åtgärder övervägas.

Kommunalrättskommittén — som jämsides med kompetensfrågan också arbetar med andra utredningsuppdrag, av vilka flera redan redovisats — lämnade i oktober 1967 ett delbetänkande om den kommunala kompetensen inom turistnäringen. Kommittén arbetar f. n. med återstående kompetensfrågor, varvid frågan om kommunalt stöd åt näringslivet i övrigt intar en central plats. Frågorna är emellertid komplicerade och utredningsarbetet är uppenbarligen tidskrävande. Det går därför inte att i dag göra något bestämt uttalande om när förslag från kommittén kan väntas.

Vidare anförde:

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min interpellation angående kommunal lokalisering av företag. Denna lokalisering har i vissa fall lett till en osund konkurrens om industrier olika kommuner emellan och har ur samhällsekonomisk synpunkt medfört betänkliga konsekvenser i form av uppenbara felinvesteringar. Det finns tyvärr flera sådana exempel att anföra, men jag är övertygad om att såväl statsrådet Lundkvist som inrikesministern, generaldirektör Bertil Olsson och byråchef Bur-

Svar på interpellation ang. kommunalt ekonomiskt stöd i syfte att påverka enskilda företags lokalisering

man känner till det hela bättre än jag gör. Jag skall därför inte ta upp kammararens tid med att anföra exempel, eftersom vi har rätt mycket annat på föredragningslistan.

Jag vill dock fråga om statsrådet Lundkvist delar den uppfattningen, att dragkampen kommunerna emellan inte alla gånger är till gagn vare sig för respektive kommuner, för näringslivet eller för samhället som sådant. Jag hänvisar till exempel som jag har skriftligen här i handen och som vi förmodligen båda känner till.

Vi är naturligtvis mycket tacksamma för den sunda lokaliseringspolitik som bedrivs i stödområdena, inte minst i de områden jag representerar — Gävleborgs län — men även i hela Norrland och litet varstans i landet. Den är nödvändig i dagens läge, och högerpartiet har varit positiv till den och även föreslagit ökade anslag för dessa ändamål. Vi skulle dock gärna vilja försöka begränsa de här mer eller mindre misslyckade investeringarna.

Jag betraktar emellertid statsrådets svar som positivt. Statsrådet säger: »I samband med 1964 års beslut uttalade statsmakterna att kommunala subventioner som syftar till att påverka enskilda företags lokalisering och utvidgning inte borde förekomma.» Det är ett klart besked.

Därefter säger statsrådet att uppdraget att överse dessa förhållanden har anförtrotts kommunalrättskommittén, som tyvärr också har rätt många andra uppdrag att sköta. Det gör att statsrådet för dagen inte alls kan yttra sig om när utredningen kan tänkas vara färdig på denna punkt.

Med tanke på de svåra sysselsättningsproblem som vi för närvarande har, inte minst i norrlandsområdena, är det mycket angeläget att dylika felinvesteringar undvikas. Mot den bakgrunden får jag kanske komplettera min interpellation och fråga, om inte stats-

rådet anser detta problem så angeläget att just detta ärende kunde få viss prioritet i utredningen.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Herr Nordgren frågade efter min åsikt om osund konkurrens mellan kommunerna om företag. Det svar jag lämnat har gett uttryck för min uppfattning. Självfallet anser jag det vara oriktigt att förfara på det sättet, och dessutom är det lagstridigt att genom subventioner till enskilda underlätta för dem att förlägga sin verksamhet till en bestämd ort.

Beträffande prioriteringen inom utredningen vill jag säga, att frågan om den kommunala kompetensen i dessa avseenden har den allra högsta prioritet inom kommunalrättskommittén just nu. Det förhåller sig inte så, att kommunalrättskommittén låter vissa andra uppgifter, som den har att syssla med, fördröja ansträngningarna att lösa problemet, utan svårigheten att komma till rätta med problemet beror på uppdragets art. Jag tror att jag utan vidare kan säga att denna uppgift är så besvärande, att vi av detta skäl förmodligen måste vänta ännu någon tid, innan vi kan emotse ett förslag.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Jag förstår mycket väl att dessa problem är synnerligen besvärliga att brottas med. Samtidigt uttalar jag min tacksamhet för det besked som statsrådet lämnade i sitt senaste anförande, att dessa saker har den allra högsta prioritet. Därmed är jag för min del nöjd.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av proposition med förslag till lag om ändrad ly-

delse av 9 § kommunallagen jämte följdmotion.

Sedan kammaren på framställd proposition bifallit utskottets hemställan om ärendets företagande till avgörande efter allenast en bordläggning, bifölls utskottets i utlåtandet i övrigt gjorda hemställan.

§ 5

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1968/69 till bidrag till erkända arbetslöshetskassor samt Kungl. Maj:ts proposition angående särskilt stöd åt äldre arbetslösa m. m., i vad den hänvisats till statsutskottet, jämte motioner.

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 (bilaga 13, punkt B 10) beräknat medel för bidrag till erkända arbetslöshetskassor hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 29 under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 2 februari 1968 föreslagit riksdagen att, såvitt nu var i fråga,

a) godkänna i statsrådsprotokollet anförda förslag rörande särskilt stöd åt äldre arbetslösa,

b) till Kontant stöd vid arbetslöshet under elfte huvudtiteln för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 175 000 000 kr.,

c) medge att återstående medel av det på riksstaten för budgetåret 1960/61 senast uppförda reservationsanslaget Särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor finge disponeras även under budgetåret 1968/69.

Andra lagutskottet hade avgivit utlåtande över propositionen såvitt den avsåge ändringar av den frivilliga arbetslöshetsförsäkringens dagpenningbe-

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

lopp och grundstatsbidrag m. m. jämte motioner (2LU 27). Utlåtandet redovisas under nästföljande paragraf.

Beträffande propositionens nr 29 huvudsakliga innehåll anfördes följande.

I propositionen föreslås dels särskilt kontant stöd åt arbetslösa i åldern 60—66 år, dels förbättringar av den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen. Förslagen avser temporära åtgärder i avvaktan på resultatet av den pågående KSA-utredningen.

För arbetslöshetsförsäkrade i nämnda ålder förlängs ersättningstiden i de erkända arbetslöshetskassorna med 300 dagar. Denna förbättring bekostas till 93 % av staten och 7 % av kassorna. Endast obetydliga avgiftshöjningar drabbar kassamedlemmarna.

Till arbetslösa i åldern 60—66 år, som har fått stöd genom arbetslöshetsförsäkringen under längsta möjliga tid, utgår skattepliktigt omställningsbidrag med 800 kr. i månaden. Arbetslösa i samma ålder, vilka inte har tillhört arbetslöshetsförsäkringen, får omställningsbidrag efter en väntetid av två månader från arbetslöshetens början. Bidraget utgår till både den som varit anställd och den som varit egen företagare, under förutsättning att han har haft sådan förvärvsverksamhet i 24 månader under treårsperioden närmast före arbetslöshetens början. Den som äger förmögenhet över 100 000 kr. blir inte berättigad till bidrag.

Bidraget skall nedsättas med hänsyn bl. a. till inkomsten av förvärvsarbete före arbetslösheten och till inkomst av kapital mellan 60 000 och 100 000 kr.

Efter särskild dispens kan stöd ges åt den som har fyllt 55 men inte 60 år om hans arbetslöshet är en direkt följd av strukturförändring av näringslivet i orten eller, för företag, i branschen.

Förbättringarna inom arbetslöshetsförsäkringen innebär att lägsta dagpenning blir 18 kr. och högsta 50 kr. Statsbidragsskalan görs förmånligare. Marginalen för överförsäkringsavdrag mins-

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

kas från $\frac{1}{8}$ till $\frac{1}{12}$ av nettoinkomsten av förvärvsarbete före arbetslösheten.

Stödet åt de äldre arbetslösa föreslås kunna börja utgå den 1 juli 1968.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 771 av herr Eric Carlsson m. fl. och II: 997 av herr Jonasson m. fl.,

dels de likalydande motionerna I: 772 av herr Per Jacobsson m. fl. och II: 995 av herr Gustafsson i Skellefteå m. fl. vari föreslagits att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde

1) att även s. k. hemmadöttrar skulle komma i åtnjutande av omställningsbidrag enligt samma regler som arbetslösa anställda och företagare,

2) att helt omställningsbidrag oavsett överförsäkringsbestämmelsen icke finge understiga 600 kr. i månaden,

dels de likalydande motionerna I: 773 av herrar Johan Olsson och Nils Nilsson samt II: 996 av herr Gustavsson i Alvesta,

dels de likalydande motionerna I: 774 av herr Werner och II: 998 av fru Ryding m. fl., såvitt nu var i fråga,

dels motionen II: 999 av herr Svensson i Kungälv,

dels motionen II: 1000 av herr Åkerlind.

Utskottet hemställde,

1. beträffande kravet på viss tids avlönat arbete att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 772 och II: 995, såvitt nu var i fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet föreslagits,

2. beträffande kvalifikationstidens längd att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 771 och II: 997 godkänna vad i statsrådsprotokollet föreslagits,

3. beträffande kravet att stå till arbetsmarknadens förfogande att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna

I: 773 och II: 996, såvitt nu var i fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet föreslagits,

4. beträffande väntetid och karenstid att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 1000, såvitt nu var i fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet föreslagits,

5. beträffande nedsättning av omställningsbidrag med hänsyn till tidigare inkomst att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 772 och II: 995 samt I: 773 och II: 996, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet föreslagits,

6. beträffande nedsättning av omställningsbidrag med hänsyn till förmögenhet att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 773 och II: 996 samt II: 1000, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet föreslagits,

7. att riksdagen måtte beträffande andra frågor än dem som behandlats under momenten 1.—6. godkänna vad i statsrådsprotokollet föreslagits rörande särskilt stöd åt äldre arbetslösa,

8. att riksdagen måtte avslå motionen II: 999,

9. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 774 och II: 998 såvitt nu var i fråga,

10. att riksdagen måtte till Kontant stöd vid arbetslöshet för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 175 000 000 kr.,

11. att riksdagen måtte medge att återstående medel av det på riksstaten för budgetåret 1960/61 senast uppförda reservationsanslaget Särskilt stöd åt erkända arbetslöshetskassor finge disponeras även under budgetåret 1968/69.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande kravet på viss tids avlönat arbete av herrar Per Jacobsson (fp) och Edström (fp), fru Elvy Ols-

son (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp) och *Nilsson* i Tvärälund (cp), som ansett att utskottet under 1. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 772 och II: 995, såvitt nu var i fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet föreslagits med den ändring som reservanterna förordat;

2) beträffande nedsättning av omställningsbidrag med hänsyn till tidigare inkomst av herrar *Per Jacobsson* (fp), och *Edström* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp) och *Nilsson* i Tvärälund (cp), som ansett att utskottet under 5. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 772 och II: 995 samt med avslag å motionerna I: 773 och II: 996, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet föreslagits med den ändring i fråga om lägsta bidragsbelopp som reservanterna förordat.

Herr TALMANNEN yttrade:

Överläggningen rörande detta utlåtande må omfatta jämväl andra lagutskottets utlåtanden nr 27, 26 och 28, men yrkanden beträffande sistnämnda utlåtanden framställas först sedan dessa föredragits.

Statsutskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Jag hade för endast några dagar sedan tillfälle att här i kammaren rätt utförligt uppehålla mig vid arbetsmarknadspolitiken, konjunkturläget, sysselsättningen m. m., och jag har därför inget behov av att i dag lik-

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

som för att åstadkomma en bakgrund till de förslag vi nu behandlar gå in på dessa problem.

Den reform som kammaren nu har att ta ställning till med anledning av statsutskottets utlåtande nr 64 kommer också att beröras av flera talare, varför jag nu kan fatta mig mycket kort. Det råder tydligen fullständig enighet om att reformen bör genomföras. Några yrkanden i annan riktning har inte framställts i form av vare sig motioner eller reservationer.

Jag framhöll i debatten i onsdags att den konjunktursvacka som vi nu har haft och den därav följande arbetslösheten givit oss en rad erfarenheter beträffande hur vår arbetslöshetspolitik fungerar. Jag påpekade att det fanns skäl att ta lärdom av de erfarenheter vi gjort och undersöka var det fanns svaga punkter, som gav anledning att vidta nya åtgärder.

En av dessa svaga punkter har varit att det ställt sig svårt att ordna sysselsättning och försörjning för de äldre nära pensionsåldern, som har svårt att omskolas och förflyttas och som arbetsmarknadsmyndigheterna därför har haft svårigheter att bereda sysselsättning. Jag är tacksam för att detta förslag har lagts fram. Det bör i betydande utsträckning lösa det föreliggande problemet.

Det finns två reservationer fogade till detta utlåtande. Av dessa rör i varje fall den ena en utvidgning av tillämpningen. Det gäller också den grupp människor vi ofta talat om men inte har gjort så mycket för. Den andra reservationen avser gränsen nedåt för bidragsunderlaget. I övrigt råder fullständig enighet om att reformen skall genomföras. Jag skall återkomma till dessa reservationer men vill först göra ett par allmänna reflexioner.

Departementschefen har betonat att tillkomsten av detta stöd till den äldre ledigblivna arbetskraften inte får minska arbetsgivarnas ansvar för att bereda

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

den sysselsättning. Detta uttalande har man all anledning att understryka, ty det vore ytterst olyckligt om det stöd vi i dag kommer att besluta skulle verka i den riktningen. Därför är det angeläget att man följer utvecklingen för att se om några sådana tendenser kommer att visa sig.

Det är väl också anledning att framhålla att den stödåtgärd som nu beslutas inte betyder att frågan om en allmän sysselsättningsförsäkring kommer i ett annat läge. Det är alldeles självklart att så inte är fallet. Däremot finns det kanske större fog att understryka att kontantstödet inte får återopas som skäl för att inte utreda frågan om en reformering av reglerna för förtidspensionering, en utredning som andra kammaren för övrigt begärde i fjol. Villkoren för att erhålla stödet är sådana, att inte alla äldre som har försörjningssvårigheter kan bli hjälpta. Som exempel kan nämnas fränskilda kvinnor utan yrkesutbildning, vilka befinner sig i närheten av pensionsåldern och har svårt att klara sig på arbetsmarknaden. I många fall kan de heller inte omskolas och förflyttas, och det finns nog fall där förtidspensionering kan vara enda utvägen — men en utväg som ibland kan vara svår att tillgripa eftersom reglerna ställer hinder i vägen. Jag vill därför ännu en gång understryka att den utredning som begärdes av riksdagen i fjol inte blir onödig på grund av det beslut vi nu kommer att fatta.

För hemmadöttrarna gäller samma förhållanden som för äldre, fränskilda kvinnor, men jag tycker nog att de borde kunna erhålla kontantstöd. Statsutskottets majoritet anser tydligen att det också bör vara möjligt, om vårdbidrag från landsting utgått. Jag noterar detta med tillfredsställelse, eftersom det hjälper en del. Det hjälper dock inte alla, eftersom bidrag inte alltid utgår till hemmadöttrar. Det skulle inte behöva medföra särskilt stora administrativa besvärligheter, om man infogade hem-

madöttrarna bland dem som skall kunna få detta stöd. Vi vet att det är ett ganska litet antal som kan komma i fråga och det blir därför inte någon kostnadsökning att tala om. Ett beslut om bifall till reservationen skulle innebära att man äntligen gjorde något konkret för att hjälpa dessa människor.

Vi har emellertid ansett att det kan medföra vissa svårigheter att bestämma hur stor inkomst den som vårdat föräldrar eller annan anhörig kan anses ha haft och föreslår därför i reservationen 2 att ett minimibelopp för bidragets storlek skall fastställas. I motionen föreslogs att detta minimibelopp skulle vara 600 kronor per månad; vi har i reservationen föreslagit 500 kronor per månad — det motsvarar ungefär folkpensionen plus ett litet bostadstillägg.

Det är emellertid inte endast beträffande hemmadöttrarna som det kan finnas behov av en minimigräns; en småbrukare, hantverkare eller innehavare av en liten lanthandel kan i flera år ha dragit sig fram på en inkomst som legat under existensminimum. Det kan ha skett med hjälp av bidrag från barn, genom kapitalförtäring eller genom att underhåll på egen fastighet eftersatts. Jag tror inte att en så låg minimigräns som vi föreslagit kommer att ha stor betydelse i särskilt många fall, och kostnadsökningen kommer nog att bli ganska obetydlig. Men om ett lägsta bidragsbelopp fastställs, avlägsnas risken att stödet blir orimligt lågt. Dessutom underlättas administrationen i sådana fall där inkomsten ligger i närheten av denna gräns. Utskottet skriver också: »Rent administrativa skäl skulle möjligen kunna tala för ett minimibelopp, dock avsevärt understigande det föreslagna» — dvs. 600 kronor. Men sedan fortsätter utskottet: »Dessa skäl väger dock inte så tungt som risken att bidraget uppfattas som en förtidspension.» Jag har svårt att förstå det argumentet. Varför skall bidraget uppfattas som en förtidspension, därför att man inför en mini-

migräns som bidraget inte får understiga? Jag tror att det tarvar en närmare förklaring.

Herr talman! I övrigt har jag inte mycket att tillägga om förslaget. Beträffande inkomstprövningen är det väl närmast sättet att göra avdrag för förmögenhet som ådragit sig en viss uppmärksamhet. Förslaget innebär att 5 procent per år på förmögenhet mellan 60 000 och 100 000 kronor skall dras av. Denna bedömning är generös, såvitt jag kan förstå; det finns inget skäl att anmärka på den. Det blir emellertid ett väldigt trappsteg när man kommer upp till en förmögenhet på 100 000 kronor, ty då upphör plötsligt bidraget att utgå. Det har dock varit omöjligt att föreslå någon ändring, eftersom man med samma avrappling skulle ha kommit upp till mycket stora förmögenheter innan bidraget helt försvunnit.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till de vid utlåtandet fogade reservationerna 1 och 2 av herr Per Jacobsson m. fl.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman. Inte heller jag skall ta upp någon längre tid med att diskutera denna fråga, eftersom jag tog upp den i samband med arbetsmarknadsdebatten i förrgår.

Bakgrunden till Kungl. Maj:ts förslag visar att det är utomordentligt angeläget att vi får en allmän arbetslöshetsförsäkring. De svårigheter som uppstått i samband med strukturförändringarna i näringslivet har särskilt drabbat den äldre arbetskraften. Arbetsmarknadsinstitutet har kommit fram till att 25 procent av dem som friställs har stora svårigheter att få ny sysselsättning, till och med i en högkonjunktur och på orter med god tillgång till arbetstillfällen. Arbetsmarknadsinstitutet har också funnit att 2 å 2,5 procent av arbetskraften i vårt land får kännning av strukturförändringarna på ett negativt sätt.

Vi anser väl alla att strukturföränd-

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m. ringar är helt nödvändiga för en expansion av produktionen och för att åstadkomma en högre levnadsstandard. De svårigheter som drabbar vissa människor på grund av dessa förändringar, vilka är till nytta för samhället i dess helhet, måste bäras solidariskt av samhället och av oss alla.

KSA-utredningen har nu lagt fram ett delbetänkande, och jag vill gärna uttala min uppskattning över den snabbhet med vilken utredningen hittills arbetat. Vid remissbehandlingen av utredningens förslag framfördes en hel del kritik, som i många fall anknöt till de borgerliga ledamöternas särskilda yttrande. Regeringen har på många punkter tagit hänsyn till kritiken, och statsutskottet förtydligar på vissa punkter regeringens förslag.

I en av de två reservationerna till statsutskottets utlåtande nr 64 yrkas att vissa förmåner redan nu bör tillkomma hemmadöttrar. Den andra reservationen berör överförsäkringsprinciperna.

En del motioner har väckts i anslutning till propositionen, och dessa motioner tar upp främst småföretagarnas, skogskörarnas och hemmadöttrarnas problem, vilka inte nämnvärt behandlas i utredningens förslag.

Jag har själv liksom motionärerna ställt mig frågande till vissa uttalanden i Kungl. Maj:ts proposition, uttalanden som uppfattats som något oklara. Utskottets skrivning i anslutning till motionerna, vilken jag tycker är förhållandevis välvillig, innebär vissa klarlägganden. På vissa punkter har man tillmötesgått motionärerna och på andra punkter klargörs Kungl. Maj:ts förslag. I andra fall åter har det överlämnats till den tillämpande myndigheten att bedöma frågorna. Jag tror att riksdagsbeslutet i en del fall inte kommer att ge tillräcklig ledning för tillämpningen; många människor i de kategorier som drabbas kan befinna sig i livssituationer som inte är förutsedda. Jag vill emellertid uttala förhoppningen att de tilläm-

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

pande myndigheterna skall se positivt och liberalt på de fall som kan bli aktuella.

I motionerna I: 771 och II: 997 tar man upp frågan om kvalifikationsperioden. Kungl. Maj:t har föreslagit att vederbörande under två år av tre skall ha haft sysselsättning. Utskottet påpekar att under en övergångstid en fyraårsperiod kan inräknas i detta sammanhang. Vidare får den som delvis arbetat för annans räkning och delvis drivit egen rörelse, t. ex. jordbruk, tillgodoräkna sig båda slagen av förvärvsarbeten som kvalifikationstid.

I motionerna I: 773 och II: 996 tar man upp frågan om rätt till halvt bidrag för den som haft lika delar inkomst av rörelse och anställning men som har förlorat endera inkomstkällan. Trots den begränsning som ligger i förslagens utformning avser detta enligt utskottets mening att öppna möjligheter till bidrag även vid begränsat arbetskraftsutbud.

Jag vill till sist uttrycka förhoppningen att KSA-utredningen även i fortsättningen skall arbeta lika snabbt mot den trygghet på arbetsmarknaden som kan åstadkommas genom en allmän arbetslöshetsförsäkring.

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Först vill jag säga några ord om vårt motionspar I: 693 och II: 882 som behandlas i andra lagutskottets utlåtande nr 27. I denna motion hemställer vi att 36 § i arbetslöshetskasseförordningen ändras så, att den lokala fackliga organisationen alltid bereds möjlighet att delta i förhandlingar om arbetsansvisning då den arbetslöse tvingats avböja erbjudet arbete.

Utskottet har i sitt utlåtande redogjort för innebörden av vissa regler i förordningen, och jag är helt ense med utskottet om hur de fungerar i dag. Men det betyder inte att jag anser att förhållandena är tillfredsställande.

Först och främst vill jag ta upp till

granskning de vaga formuleringar som inbjuder till många olika tolkningar. Det sägs t. ex. att erbjudet arbete skall anses lämpligt under vissa förutsättningar, att ett arbete inte behöver godtas om särskilda omständigheter föreligger, och det talas om den som avvisar lämpligt arbete eller som utan giltig anledning lämnar sitt arbete och om att arbetet skall vara skäligt avlönat. Vem är det då som får bestämma om arbetet är lämpligt, vem är det som skall bedöma om det är skäligt avlönat, vem avgör om särskilda omständigheter föreligger, vem skall fastslå om giltig anledning finns för att lämna ett arbete o. s. v.? Jo, det blir den enskilde arbetsförmedlingstjänstemannen som får påta sig den allvise roll, och det måtte sannerligen vara besvärligt nog många gånger. Dessutom måste därvid onödiga irritationsmoment kunna uppstå visavi den arbetssökande.

I dagens situation kan gällande bestämmelser vara krångliga och tungrodda. Det sker nu en allt snabbare utveckling mot storavdelningar inom den fackliga rörelsen. Nuvarande bestämmelser möjliggör visserligen en form av representativ demokrati men de medför samtidigt en byråkrati utan like, en byråkrati som jag inte tycker att man skall behålla; vi bör i stället se till att vi får en ändring till stånd. Får en sådan byråkrati utbreda sig utan att något görs åt det, så får detta icke önskvärda konsekvenser.

Låt mig bara ta ett litet exempel! Vid en avstängning underrättar arbetsförmedlingen redogöraren som då endast har att avstänga den arbetssökande och rapportera till arbetslöshetskassans styrelse. Denna styrelse finns väl i regel där storavdelningen finns. Styrelsen måste väl sedan, åtminstone i princip, höra eller remittera fallet till den lokala sektion som den avstängda arbetslöse tillhör. Sedan går vägen tillbaka igen till storavdelningen. Om det sedan vid undersökning skulle visa sig

att medlemmen inte hade rätt att vägra ta det erbjudna arbetet, skall medlemmen själv överklaga — han får givetvis hjälp och stöd av sin fackförening — hos tillsynsmyndighet, d. v. s. arbetsmarknadsstyrelsen, och kan därifrån gå till försäkringsdomstolen.

Vi anser att den lokala fackliga organisationen, som bäst känner de lokala förhållandena och därför kan göra de klokaste bedömningarna, alltid innan redogöraren avstänger den arbetslöse från understöd skall beredas möjlighet att omgående delta i förhandlingar eller överläggningar med arbetsförmedlingen om en arbetsanvisning som inte antagits av den arbetssökande. Ett sådant förfarande skulle, förutom att det skulle vara mycket praktiskt, också eliminera hela denna stora mycket tröga byråkratiska apparat som man nu har och som redan nu leder till icke önskvärda resultat såsom att den arbetslöse ger upp. Antingen går han då miste om 28 dagars ersättning från arbetslöshetskassan eller tar han i ren resignation ett många gånger dåligt betalt arbete för att få något arbete alls. På detta sätt kan man visserligen hjälpa till att förse låglöneindustrierna med arbetskraft, men jag trodde att frågan i dag främst gällde att snarast möjligt försöka avskaffa låglöneproblemet.

Jag är tyvärr inte överens med andra lagutskottet som vill avstyrka vår motion med hänvisning till den redovisning som finns i utskottsutlåtandet, även om redovisningen är helt korrekt. Jag kommer i stället senare att yrka bifall till motionerna I: 693 och II: 882.

Vidare vill jag, herr talman, i korthet säga några ord om vårt motionspar I: 774 och II: 998 som också behandlats i föreliggande utlåtande från andra lagutskottet till en del och dessutom till en del i statsutskottets utlåtande nr 64. Dessa motioner gäller KSA-stödet.

Vi har inte alls väckt dessa motioner därför att vi vill avslå förslagen i propositionen nr 29 utan vi har velat un-

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

derstryka vad departementschefen har sagt om att förslagen avser temporära åtgärder samtidigt som vi har velat ytterligare poängtera en hel del viktiga frågor som nog måste beaktas i det fortsatta utredningsarbetet. Vi anser att dessa frågor är så viktiga, att det finns all anledning att poängtera dem inte bara en gång utan flera gånger.

Både statsutskottet och andra lagutskottet säger att våra påpekanden redan är medtagna i direktiven till utredningen och kommer att beaktas. Jag tycker det är bra och jag hoppas att utredningen snarast möjligt kommer att framlägga kloka förslag. Det är bara en sak som jag vill påpeka ännu en gång här i kammaren och det med skärpa, vilket också andra lagutskottet har gjort i sitt utlåtande, nämligen att detta äldre stöd under inga förhållanden får leda till att företagen i ökad omfattning avskedar den äldre arbetskraften i tron att den nu skulle få sin försörjning någorlunda ordnad. I detta sammanhang har vi i vår motion sagt ifrån, att det kanske behövs mer än att bara följa denna fråga med uppmärksamhet såsom departementschefen har sagt. Vi har också skisserat en ytterligare tänkbar åtgärd för att motverka en sådan olycklig utveckling. Denna tänkbara åtgärd skulle vara att ålägga företagen att första halvåret eller kanske längre själva få svara för kostnader för omskolningsbidraget. Vi tror nämligen att ett sådant åläggande på ett effektivt sätt kunde medverka till litet större försiktighet från företagens sida vid avskedande av den äldre arbetskraften.

Herr talman! Jag har bara velat understryka betydelsen av just denna fråga. I anledning av våra motioner I: 774 och II: 998 kommer jag i dag inte att framställa något yrkande.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Här har redan betygats den stora enigheten kring förslaget om stöd åt de äldre arbetslösa som inte kan

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

beredas arbete efter en kortare tids arbetslöshet. Förslaget innebär bl. a. att ersättningstiden i de erkända arbetslöshetskassorna förlängs med 300 dagar. Vidare har enligt det nya förslaget den som är utförsäkrad därefter möjlighet att få ett skattepliktigt bidrag på 800 kronor per månad. Det finns ju grupper som inte tillhör erkända arbetslöshetskassor och till dem skall det efter två månaders karenstid likaledes utgå ett belopp av 800 kronor i månaden; detta gäller både företagare och anställda.

Vissa förutsättningar måste föreligga såsom redan har nämnts i debatten. Vederbörande måste ha arbetat 24 månader av de 36 månaderna närmast före arbetslösheten. Även övergångsbestämmelserna har redan omnämnts.

Det finns också vissa begränsningar. Sålunda skall bidraget begränsas till $\frac{11}{12}$ av årslönen, och hänsyn skall dessutom tas till om det finns förmögenhet som uppgår till mellan 60 000 och 100 000 kronor. Överstiger förmögenheten 100 000 kronor utgår inget bidrag.

Det finns också möjlighet att ge dispens till dem som är mellan 55 och 60 år, om deras arbetslöshet är en direkt följd av strukturomvandlingen.

Vi kan väl vara överens om att förslaget utgör en etapp på vägen mot bättre förhållanden. Det finns, herr Gustafsson i Skellefteå, fortfarande mäniskor, såväl äldre som yngre, som inte uppfyller förutsättningarna för stöd, och det finns också oförsäkrade yngre långtidsarbetslösa som inte kommer med. Men stödbehovet i dessa fall får klaras av i samband med den pågående utredningen, och under övergångsperioden får deras försörjningsproblem lösas genom de kommunala bidragen som dock måste höjas. Detta kan emellertid inte riksdagen blanda sig i. Kostnaden för det nu diskuterade bidraget uppgår till 175 milj. kronor.

Det föreligger ett par reservationer som enligt min mening är ganska onödi-

ga, eftersom reservanterna tydligen håller med om att det skall finnas en viss inkomstgräns. Det framhålles nämligen i reservation 2 till statsutskottets utlåtande bl. a. följande: »Överförsäkringsprinciperna måste enligt utskottets mening upprätthållas även i fråga om omställningsbidrag.» Alla våra socialförsäkringar har ju också ett skydd mot överförsäkring. 500 kronor utgör ju t. ex. inget minimum då det gäller sjukförsäkringen. Det finns de som får mindre om de haft lägre inkomst. Därvidlag utgör beloppet inte som i det här fallet $\frac{11}{12}$ utan $\frac{8}{10}$. Accepterar man principen om överförsäkring måste också motionerna anses onödiga.

När det gäller hemmadöttrarna, om vilka det också föreligger en motion, har som redan framhållits utskottet fastslagit, att det »förutsätter att kravet på avlönat arbete anses uppfyllt i de fall bidrag utgått från kommun eller landstingskommun för skötseln av äldre personer som är i behov av vård». Vi tycker verkligen att detta är ett direkt bevis på att deras arbete är sådant att det kan likställas med avlönat. Härmed trodde vi faktiskt att vi löst det problem som tagits upp i motionerna, men tydligen är det något som man inte kan acceptera. Trots att det skrivs om överförsäkringen vill man inte ha detta kriterium på att vederbörande haft en inkomst. Om överförsäkringen har jag redan talat. Då bestämelsen om överförsäkring gäller i de fall då den försäkrade själv betalar en del av avgiften, bör den väl också gälla då staten betalar alltihop.

Med det sagda yrkar jag, herr talman, bifall till statsutskottets hemställan.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon stor debatt i denna fråga, som endast gäller detaljer. Vårt förslag om en minimigräns anser jag inte behöver

innebära ett frångående av överförsäkringsprincipen. Med så låg minimigräns som vi föreslagit anser jag det problemet vara obefintligt.

Herr Fagerlund framhöll att om någon har erhållit bidrag av landstinget, så är det ett direkt bevis för att vederbörande har haft arbete i hemmet. Jag anser dock inte att det behövs så starka bevis. Om någon har vårdat sina föräldrar i hemmet så tycker jag man kan anse att vederbörande har utfört ett arbete, även om föräldrarnas situation inte varit sådan att de kunnat få bidrag av landstinget.

Slutligen tycktes herr Fagerlund vara förvånad över att vi har avgivit den reservation som vi här talar om, men orsaken är den, att vad utskottet skrivit bara till en del tillmötesgår vår motion. Då är det väl rimligt att vi har reserverat oss.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara några ord om överförsäkringen. Den lägsta sjukpenningen vid inkomst av tjänst är 7 kronor. Jag tar här inte med grundsjukpenningen utan bara den lägsta ersättning man kan få, när man har haft inkomst av tjänst. Enligt förslaget i ifrågavarande reservation skulle dagbeloppet i stället bli 16 kronor. Det är dock dubbelt så mycket som man får, när man själv betalar en del av avgiften.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Även andra lagutskottet har anledning att med tillfredsställelse konstatera att förslaget om särskilt stöd åt den äldre arbetslösa arbetskraften så snabbt har kommit på riksdagens bord. De delar av förslaget som behandlats av andra lagutskottet har utskottet enhälligt tillstyrkt.

Andra lagutskottet har huvudsakligen haft att pröva Kungl. Maj:ts proposition nr 30, som innehåller förslag till ändringar i de författningar som gäller för arbetslöshetskassorna. Vid den pröv-

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

ningen har vi i utskottet emellertid inte kunnat undgå att även behandla vissa delar av propositionen nr 29 rörande omställningsbidragen. Utskottet har som sagt enhälligt tillstyrkt de båda propositionerna.

I anslutning till behandlingen av propositionerna har andra lagutskottet också haft att behandla ett antal motioner som rör arbetslöshetsförsäkringen, vilka motioner redovisas i andra lagutskottets utlåtande nr 26. Till det utlåtandet är fogat två reservationer och ett särskilt yttrande, och jag vill här med några ord beröra reservationen II, som har avgivits av folkpartiets ledamöter i utskottet. Innehållet i den reservationen är inte någon nyhet för kammaren, eftersom den där upptagna frågan vid flera tillfällen har varit föremål för debatt här i riksdagen. Den ansluter sig till motionsparet I: 681 och II: 885, väckt av folkpartiet vid denna riksdags början.

I motionerna understrykes att det enda som kan garantera alla människors inkomsttrygghet vid arbetslöshet är en allmän sysselsättningsförsäkring, dvs. en allmän arbetslöshetsförsäkring. Vi har hittills lyckats vidta åtgärder, som skapar trygghet mot inkomstbortfall vid sjukdom och vid ålderdom genom sjukförsäkringen respektive pensionsförsäkringen. Den situation som vi upplevt under den senaste tiden och alltså upplever, med en stor kvardröjande arbetslöshet, ger oss anledning att föra fram kravet på att man snarast möjligt griper sig an med att åstadkomma inkomsttrygghet även vid arbetslöshet. Få situationer i en människas liv kan te sig så oroväckande som den när vederbörande inte längre får inkomstbringande arbete. Själva grunden för människans existens glider undan, och tryggheten utbytes mot ovisshet och oro.

I motionerna liksom i reservationen föreslår vi att KSA-utredningen skall erhålla tilläggsdirektiv av den innebörden, att utredningen skall framlägga för-

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

slag till en allmän sysselsättningsförsäkring. Utskottsmajoriteten anför i utlåtandet att KSA-utredningen enligt sina direktiv redan har denna uppgift. Jag finner dock vid en kritisk granskning av direktivens formuleringar att detta är en sanning med modifikation. Utredningen skall visserligen pröva frågan om försäkringsskyddets utsträckning till nya grupper, och den skall vidare enligt direktiven *förutsättningslöst pröva huruvida* problemet kan lösas genom en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, eventuellt kompletterad med frivillig tilläggförsäkring. Men det är ju inte detsamma som att utredningen skall lägga fram ett förslag till allmän arbetslöshetsförsäkring. Utredningen skall alltså pröva om behovet av en sådan försäkring föreligger. Det problemet behövs i dagens situation inte prövas.

Det finns även andra glidande formuleringar i direktiven, t. ex. följande:

»Skulle utredningen finna att någon form av obligatorisk arbetslöshetsförsäkring behövs, bör möjligheterna att samordna den med den nuvarande frivilliga försäkringen undersökas.» Det förefaller som om det ligger i utredningens eget skön att avgöra huruvida ett förslag till obligatorisk arbetslöshetsförsäkring skall framläggas eller inte. Formuleringarna ger knappast intryck av att utredningen är skyldig att framlägga ett förslag till allmän arbetslöshetsförsäkring.

Vi menar att denna fråga är så viktig — det visar utvecklingen på arbetsmarknaden och det nuvarande konjunkturläget — att utredningen bör åläggas att prestera ett förslag om allmän arbetslöshetsförsäkring. Jag förstår mycket väl att KSA-utredningens energiske ordförande till detta kommer att säga, att utredningen har för avsikt att ta frågan till allvarlig omprövning och kommer att lägga fram ett förslag till en sådan försäkring. Det är gott och väl. Men om detta är utredningens avsikt, så bör det ju inte hindra riksdagen att

göra ett uttalande om att så skall ske. I varje fall tycker vi reserveranter att frågan är så angelägen, att vi vill markera att de glidande formuleringarna i direktiven inte får utgöra ett skäl till att man avstår från att framlägga ett förslag av angivet slag.

Jag kan erkänna att efter de upplysningar som lämnades i utskottet och efter de uttalanden som vid ett par tillfällen gjorts av inrikesministern har jag känt en viss tveksamhet huruvida det skulle vara nödvändigt att avge en reservation i ärendet. Men efter moget övervägande har jag funnit att frågan är av så stor betydelse, att det är motiverat att markera att vi vill att ett förslag till allmän sysselsättningsförsäkring lägges fram. Vi hoppas att förslaget utarbetas med samma skyndsamtet som utredningen visade sig kunna prestera när det gällde förslaget rörande de särskilda stödformerna för den friställda äldre arbetskraften.

Jag kommer, herr talman, senare att yrka bifall till reservationen II vid hemställan under B i andra lagutskottets utlåtande nr 26.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! »Rätten till arbete för envar som vill och kan göra en insats i förvärvslivet måste enligt vår mening tillmätas den allra största betydelse. Det måste noteras med tillfredsställelse att författningsutredningen uppmärksammat denna rätt och i sitt förslag till grundlag principiellt angivit den som en allmän medborgerlig rättighet.» Detta citat är hämtat ur en av de partitioner som centern under 1960-talet väckt rörande obligatorisk arbetslöshetsförsäkring.

Vid förverkligandet av den angivna principen om rätten till arbete gäller det, vill jag hävda, i första hand att klara sysselsättningen. Den första försvarslinjen mot arbetslösheten måste gå inom företagen. Sedan gäller det att med arbetsmarknadspolitiska medel

åstadkomma sysselsättning då så behövs, och när dessa åtgärder inte är tillräckliga måste vi ha ett försäkrings-system som ger trygghet åt den enskilde och hans familj.

Såsom här omvitnats saknar en stor del av medborgarna ännu ett sådant skydd. I en reservation till betänkan-det »Arbetslöshetsförsäkringen» (SOU 1963:40) uttalade centerpartiets representant, herr Fällin, bl. a. följande: »Den effektivaste lösningen skulle vara en allmän arbetslöshetsförsäkring utformad som en allmän grundförsäkring och i väsentliga avseenden en motsvarighet till grundpenningförsäkringen inom sjukförsäkringen. Härutöver borde finnas en frivillig påbyggnadsförsäkring. Den allmänna försäkringen skulle omfatta i princip alla arbetsföra.» Dessa tankegångar tog centerpartiet upp i en partimotion, I: 596 och II: 724, vid 1964 års riksdag. Där ställdes yrkande om en arbetslöshetsförsäkring. Motionärerna hemställde »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning av frågan om införande av ett nytt arbetslöshetsförsäkrings-system — omfattande allmän grundförsäkring, gällande alla medborgare i lika mån, och därutöver frivillig arbetslöshetsförsäkring av nuvarande slag — i enlighet med de allmänna riktlinjer som anförts i motionen».

När denna motion behandlades i andra lagutskottet hänvisade utskottet till 1960 års arbetsmarknadsutredning, som skulle lägga fram sitt förslag. Man ville se vad det förslaget innebar.

1966 ställde centern i partimotion — I: 141 och II: 190 — samma krav på utredning. Utskottet hänvisade den gången till att en utredning var tillsatt och anförde beträffande de likalydande motionerna: »Det i motionerna uttalade önskemålet om utredning är alltså redan tillgodosett. Utskottet anser det för sin del lämpligt att motionerna överlämnas till den tillsatta utredningen.»

Bakom detta uttalande stod alla leda-

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

möter i andra lagutskottet. Bland dem fanns inte mindre än tre av de andra lagutskottets ledamöter som nu reserverat sig mot andra lagutskottets utlåtande nr 26. Jag kan inte finna att någonling har hänt sedan 1966 som skulle göra det nödvändigt att nu lämna särskilda tilläggsdirektiv till KSA-utredningen, eftersom utredningen har fått till uppgift att utreda denna fråga. KSA-utredningen fick tilläggsdirektiv när det gällde att utreda frågan om stödet till den äldre arbetskraften, vilken fråga behandlats av statsutskottet.

Jag har varit med om att foga ett särskilt yttrande till andra lagutskottets utlåtande nr 26 för att i någon mån redovisa våra synpunkter på denna fråga. Jag har, i likhet med utskottsmajoriteten, anfört att det nu inte finns någon anledning att vidtaga några särskilda åtgärder, utan att man i stället bör avvakta resultatet av utredningens arbete. Jag vill understryka nödvändigheten av att vi får en försäkring av detta slag, men när nu utredningen arbetar bör den också få utforma sitt förslag utan att vi ger den nya direktiv, som saknar betydelse.

Jag har varit med om utskottets skrivning att det bör »framhållas att utredningen med berömvärd snabbhet lagt fram ett förslag om provisorisk lösning av de äldre arbetslösas problem». Jag vill understryka detta, ty jag är av den bestämda uppfattningen att KSA-utredningen har arbetat snabbt. Jag vill också få det sagt i detta sammanhang. Vi har i andra lagutskottet många kontakter med denna utredning och vi vet att den arbetar. Jag vill uttala den förhoppningen att utredningen på detta område arbetar med samma intensitet som den hittills gjort. Jag hoppas också att vi får ett förslag som ger den grundtrygghet som krävs i motionerna och i direktiven.

Herr talman! Jag kommer senare att yrka bifall till andra lagutskottets hemställan i utskottets utåtande nr 26.

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

I detta anförande instämde herr Eriksson i Bäckmora (cp).

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Jag skulle i själva verket kunna nöja mig med att instämma med herr Gustavsson i Alvesta och förklara att jag kommer att ansluta mig till ett yrkande om bifall till andra lagutskottets hemställan. Jag skall inte träta med vare sig centerpartiet eller högerpartiet. Jag vill bara lugna högerpartiet — vars representanter i utskottet i en reservation har begärt att Kungl. Maj:t skulle ställa erforderlig expertis till utredningens förfogande — med att vi fått så många experter vi vill ha. Vi har inte plats för fler experter för närvarande; kommittén skall ju också ha plats när vi sammanträder. Den reservationen behöver vi inte ta alltför allvarligt. Därmed slutar jag min träta med högerpartiet.

Däremot måste jag, herr talman, ägna mig en stund åt folkpartiet och det är möjligt att jag stannar i talarstolen något längre än jag brukar. Folkpartiet kräver i en reservation, vilket herr Anderson i Sundsvall har framhållit, att utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet skall få tilläggsdirektiv att utreda frågan om en allmän sysselsättningsförsäkring. Reservationen är mycket ordkarg och hänvisar till de motioner som folkpartiet har väckt. Därför får man botanisera en smula bland motionerna och i det anförande herr Anderson i Sundsvall hållit.

Vad är det då folkpartiet vill egentligen? De begär att KSA-utredningen skall få »tilläggsdirektiv innebärande att utredningen får till uppgift att även framlägga förslag till en allmän sysselsättningsförsäkring». Jag undrar vad man menar med ordet »även». Jag bryr mig inte så mycket om folkpartiets krav på att utredningen skall ske med största möjliga skyndsamhet; det är alldeles självklart att så skall ske. Jag har naturligtvis ingen lust att uppehålla mig vid

innebörden av ord och uttryck, men jag utgår ifrån att man, när man talar om sysselsättning, menar sysselsättning. Herr Anderson i Sundsvall har sagt att med sysselsättningsförsäkring menar folkpartiet arbetslöshetsförsäkring. Varför säger man inte det då; det hade underlättat det hela.

Vi har, speciellt under de senaste tio åren, sökt trygga sysselsättningen i landet med en målmedveten och mångfasetterad arbetsmarknadspolitik, som vi diskuterade ingående häromdagen. Hela det batteri av åtgärder som kan vidtas i syfte att trygga sysselsättningen skall tillgripas. Det kan väl ändå inte vara folkpartiets mening att sysselsättningen skall tryggas medelst en allmän försäkring; det är inte det man menar. Jag är rätt glad över att herr Anderson i Sundsvall nu har sagt att folkpartiet menar en arbetslöshetsförsäkring. Säg då detta i framtiden och blanda inte in ordet sysselsättningsförsäkring!

Med arbetslöshetsförsäkring menar vi att man skall ha kontant stöd om man blir utan arbete och inte kan få arbete trots att man är arbetsför, arbetsvillig och oförhindrad att ta ett arbete. Om samhällets alla möjligheter att trygga en meningsfull sysselsättning har misslyckats för tillfället skall vederbörande alltså ha ekonomiskt stöd. Det stödet vill vi göra så allmänt som möjligt.

Jag kan inte förstå vad folkpartiet menar med sin reservation. Det är rätt viktigt att vi får klarhet i detta. Står folkpartiet bakom Expressen, som i en ledare den 23 april krävde att man så snart som möjligt skall avveckla de enskilda arbetslöshetskassorna? Står folkpartiet bakom den linjen eller står man bakom Dagens Nyheters linje, som innebär att man skall bevara de nuvarande försäkringarna i det system man bygger upp? Det har ett stort intresse inte bara för LO utan även för tjänstemannarörelsen.

Om man nu vill införa ett helt nytt system som innebär kontant stöd och som är helt frikopplat från arbetsmarknadsorganen, är man då verkligen beredd att radera ett system som har fungerat bra i 30 år, som har vuxit ut och blivit effektivt och smidigt i alla avseenden, ett system som snabbt har byggts upp i solidaritet? Där riskerna är stora, där är det effektivast, där är anslutningen störst. Man har skaffat sig stor erfarenhet, vilket också är värdefullt.

För oss ter det sig helt naturligt och rationellt att bygga vidare på det system som redan finns. Mitt hjärta är i detta fall hos Dagens Nyheter, som i en ledare i dag har skissat upp ett system som kan utnyttja de nuvarande kassorna. Detta stämmer också med direktiven för vår utredning, där det står att det måste fordras starka skäl för att ett försäkringssystem, som visat sig så effektivt som det nuvarande, helt skall överges. Det måste alltså finnas starka skäl för det.

Vill folkpartiet förhindra att denna fråga behandlas i utredningen? Om det inte är detta som är avsikten, vad är det då man egentligen vill?

Får jag erinra om att redan 1948 en kommitté framlade förslag om en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Majoriteten i denna kommitté slog fast, att man borde ta vara på den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen. Den har visat sig vara värdefull för kontrollen och för arbetsanvisningen till lämpligt arbete, och tack vare försäkringstagarnas inflytande har känsliga och irriterande problem kunnat lösas. Vi är intresserade av att få veta var folkpartiet står i dag. Anser folkpartiet att vi bör utnyttja den frivilliga försäkringen, eller skall vi inte göra det?

Får jag lämna några siffror om kassornas utveckling. Den frivilliga försäkringen bildades 1935. Då fick vi fem kassor med 54 000 medlemmar. År 1948 hade den frivilliga försäkringen vuxit och omslöt 950 000 medlemmar, 1958

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

var medlemsantalet 1,2 miljon och i dag är vi uppe i 1,7 miljon medlemmar, försäkrade i arbetslöshetsförsäkringen.

Hur skall man nu bedöma framtiden?

Ja, om något år är hela LO-området genomförsäkrat och även tjänstemannarörelsen är intresserad av att skaffa sina medlemmar ett effektivt skydd. Vi kan om några år räkna med 2 å 2,5 miljoner försäkrade kassamedlemmar.

Det visar sig också, herr talman, att anslutningen för närvarande är störst där man har bedömt arbetslöshetsriskerna såsom stora. Inom den egentliga industrin är för tjänstemännens vidkommande organisationsprocenten 99, för arbetarna är den 94. — Av arbetarna i den egentliga industrin har 94 procent skaffat sig en frivillig arbetslöshetsförsäkring och av tjänstemännen har 99 procent gjort det. Det är sämre med anslutningen inom andra områden, där man har bedömt arbetslöshetsrisken vara mindre. Det finns alltså ingen anledning att slå sönder den organisation som har visat sig vara så effektiv och så prisbillig.

Men alla de övriga människorna då, de som inte är med i försäkringen? Ja, men utredningen håller ju på med att försöka klara ut hur alla, som blir arbetslösa, skall kunna erhålla kontant stöd vid arbetslöshet. Det äldrestöd som vi också diskuterar just nu och som KSA-utredningen har utarbetat förslag till, visar att det går mycket bra att ordna ett effektivt allmänt system med hjälp av dessa två metoder: kassa för dem som vill vara anslutna till en sådan och andra åtgärder för dem som anser sig inte vilja eller inte kunna vara med i en kassa.

Man kan alltså skapa effektiv trygghet vid arbetslöshet, och det gör man bäst genom att ha kvar den frivilliga försäkringen och ge andra ett allmänt, obligatoriskt stöd. Men det skall vara ett arbetsmarknadspolitiskt betingat stöd och det skall lämnas från arbetsförmedlingen.

Herr talman! Jag har velat uppehål-

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

la mig rätt länge vid detta, därför att det är frågor som tidigare ingående diskuterats.

KSA-utredningen är en parlamentariskt sammansatt kommitté till skillnad från den förra kommittén som herr Gustavsson i Alvesta åberopade, vilken var mera expertbetonad. KSA-utredningen är alltså klart parlamentariskt sammansatt. Såvitt jag kunnat begripa är tanken den att när man får en parlamentarisk utredning till stånd där representanter för de olika partierna ingår skall dessa företräda sina partiers synpunkter, skaffa uppgifter om var respektive parti står och framföra de uppslag man vill ha prövade i kommittén. Eljest är det inte stor mening med parlamentariska utredningar.

Vid folkpartiets presskonferens i går gjorde herr Wedén ett påstående som upprörde kanske inte så mycket mig som alla medarbetare i KSA-utredningen. Om folkpartiets studiegrupp gällande arbetslöshetsförsäkringen sade han: »En av anledningarna till att vi gjort detta utredningsarbete själva» — folkpartiet — »är ju den, att den statliga utredningen» — KSA-utredningen — »trots påstötningar från vår sida» — d. v. s. folkpartiet — »har varit svår att få i gång med en verklig penetration av det föreliggande problemet om man vill ha en allomfattande försäkring. Nu är vi i det läget att den statliga utredningen får naturligtvis såvitt jag förstår ta över och särskilt noga utreda de olika premisserna för antingen grundförsäkringsalternativet med påbyggnad eller, som jag fortfarande kallar det, sjukförsäkringsalternativet.»

Herr Wedén är inte inne i kammaren för närvarande, men jag ser att han har framstående medarbetare närvarande. Varpå bygger herr Wedén sitt påstående om att det skulle ha varit svårt att få i gång en verklig penetration av dessa problem? Har folkpartiets representant i utredningen klagat hos herr Wedén? Har han inte fått gehör för sina

önskemål om att penetrera dessa frågor, eller vad bygger man detta fräcka påstående på? Jag ber att få omtala att folkpartiets representant i utredningen ställde sig helt bakom den arbetsplan som kommittén enhälligt antog i december i fjol för det fortsatta arbetet. Jag ber att få citera vad folkpartiets representant sade. Han sade ordagrant att »man ännu inte kan ta ståndpunkt i huvudfrågan; vi måste lära oss litet mera».

Nu frågar jag om detta skedde för att folkpartiet skulle hinna före med sin lilla broschyr eller vad var det som gjorde att han inte var beredd? Därefter påstår man att folkpartiet nödgades tillsätta en arbetsgrupp för att inte KSA-utredningen penetrerat dessa frågor. Jag hävdar att herr Wedén ljög och kräver faktiskt att han i anständighetens namn offentligen tar tillbaka detta påstående.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Herrickson*, fru *Thunvall*, herr *Svenning*, fru *Löfqvist*, herrar *Almgren* och *Johansson* i Södertälje, fru *Ekendahl*, herrar *Trana* och *Zetterström*, fru *Ludvigsson*, herrar *Johansson* i Simrishamn och *Jönsson* i Arlöf, fru *Johansson*, herrar *Bergman* och *Andersson* i Billingsfors, fröken *Anderson* i Lerum, fru *Lindberg*, herrar *Carlsson* i Västerås, *Hammarberg*, *Göransson*, *Persson* i Tandö och *Fredriksson*, fru *Sundström*, herrar *Ekström* i Iggesund, *Haglund*, *Sundelin* och *Allard* samt fru *Hörnlund* (samtliga s).

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är utomordentligt bra att KSA-utredningens ordförande, herr Bengtsson i Varberg, även här i kammaren starkt understryker att utredningen har för avsikt att ta upp denna fråga och så skyndsamt som möjligt försöka lösa den.

Herr Bengtsson i Varberg ställde några frågor som jag skall försöka besvara. Han hade fäst sig vid det lilla ordet även i uttrycket även utreda frågan om en obligatorisk sysselsättningsförsäkring. Ordet »även» är motiverat därför att vi har den uppfattningen att frågan om en allmän sysselsättningsförsäkring är ett av flera problem som KSA-utredningen har att syssla med. Det utesluter alltså inte att KSA-utredningen också utreder frågan om en kombination mellan frivillig arbetslöshetsförsäkring och tilläggsförsäkring, men vi vill gärna se hur en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring eller sysselsättningsförsäkring skulle konstrueras för att kunna bilda oss en uppfattning om hur den skall fungera och finansieras. Vi anser alltså inte att KSA-utredningen enbart skall studera det obligatoriska alternativet. Den allmänna sysselsättningsförsäkringen må bli ett av flera alternativ som penetreras. Vi har gått ut från att frågan om en arbetslöshetsförsäkring av betryggande värde är ganska komplicerad och att det kan behövas flera alternativa förslag att studera.

Jag har aldrig varit med om att folkpartiet som parti står bakom vad någon av dagstidningarna skriver. Det har upprepade gånger sagts i kammaren att folkpartiet inte äger inflytande på någon av dagstidningarna. Vi står alltså inte bakom vad tidningen Expressen skrivit i denna fråga.

Jag vill till sist, herr talman, understryka att sedan KSA-utredningen redovisat sina förslag — jag förmodar att det kan bli fråga om flera — är det av stort värde att den slutgiltiga lösning som riksdagen stannar inför får stark förankring i löntagarorganisationerna, som bör vara särskilt intresserade av frågan.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag deltog inte i den presskonferens som herr Bengtsson i

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

Varberg talade om och kan alltså inte diskutera vad som sades eller inte sades vid det tillfället. Tyvärr är herr Wedén av sjukdom förhindrad att närvara här i dag, men jag förmodar att han ställer sig till förfogande för en debatt om så anses önskvärt.

Herr Bengtsson i Varberg ställde en rad frågor till folkpartiet om vi vill riva upp de nuvarande kassorna o. s. v. Vad vi framför allt vill är att få en omfattande försäkring som ger trygghet åt alla. Frågan är då med vilka medel man skall uppnå den tryggheten. Kan man uppnå den genom att bygga på de nuvarande kassorna, tycker jag nog att det låter ganska lockande.

När herr Bengtsson i Varberg talade om detta, tyckte jag att hans argument verkade bekanta. Detta är precis vad sjukförsäkringsfolket sade när vi skulle genomföra den allmänna sjukförsäkringen. De hade exakt samma motivering som herr Bengtsson i Varberg nu har anfört. Jag vill dock medge att jag tror att herr Bengtsson i Varberg har åtskilligt starkare skäl för sin ståndpunkt än vad sjukförsäkringsfolket hade för sin.

Men svaret på frågan varför vi motionerat och varför vi velat ha ett bestämdare uttalande från riksdagen är väl framför allt, att det förekommit så varierande uttalanden, särskilt från statsrådets sida, om vad man vill på denna punkt. Inrikesministern gjorde ett uttalande som verkade klart positivt och som vi tolkade så, att han ansåg att vi bör ha en allmän försäkring som ger trygghet åt alla. Andra uttalanden har varit väsentligt mycket blekare på den punkten, och det är anledningen till att vi velat ha ett klart uttalande från riksdagens sida om att det skall komma ett förslag om en allmän försäkring.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Andersons i Sundsvall yttrande nyss, i vilket han

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

försökte klara ut varför man skrivit att vi skall utreda *även* frågan om en allmän sysselsättningsförsäkring, visar att reservationen var fullständigt onödig. Det finns alltså täckning i direktiven för vad folkpartiet vill. Jag sade detta redan förra året när vi tog upp frågan, och då kunde ni ju inte ha lockats ut av några statsrådsuttalanden. Nu vill jag inom parentes säga, att statsråden ju inte deltar i kommitténs arbete; det är jag som talar för kommittén.

Det har av både herr Andersons i Sundsvall och herr Gustafssons i Skellefteå anföranden framgått, att reservationen var totalt onödig. Även herr Gustafsson säger att man är nöjd om det blir ett system som ger trygghet åt alla. Det är vad vi skall försöka åstadkomma, och jag tror att vi kommer att klara den saken.

Jag är ledsen att herr Wedén inte är närvarande här i dag — jag vet nu att han är borta på grund av sjukdom. Men jag vill ändå säga, att hans påstående i går var grovt vilseledande. Jag begär nu att herr Mundebo eller herr Nihlfors verifierar att det var på folkpartiets landsmöte 1966 som man med anledning av ett motionsförslag tillsatte denna studiegrupp. Då var KSA-utredningen inte tillsatt. Tillsättandet av studiegruppen kan alltså inte på något sätt ha motiverats av att vi arbetat för långsamt. Jag vill ha detta skrivet till protokollet.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bengtsson i Varberg säger att det finns täckning i direktiven för vad vi önskar. Det är just detta som vi har betvivlat. I direktiven sägs nämligen att det skall vara en förutsättningslös utredning. Det föreligger såvitt jag förstår inte något direkt uppdrag för utredningen att lägga fram förslag om en allmän försäkring.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s) kort genmäle:

Herr talman! Det normala är väl att en utredning får arbeta förutsättningslöst när det gäller att finna metoder och system för lösningen av det problem kommittén skall utreda. Inte föreskrivs det i direktiven att lösningen skall vara så och så. Utredningens förutsättningslöshet ligger däri att vi skall försöka finna de *lämpligaste* metoderna. Jag är en smula förvånad över folkpartiets oro. Ni har ju en ledamot med i utredningen. Varför ser ni inte till att han aktiverar sin verksamhet, om någonting är fel? Varför ber ni inte honom att föreslå att kommittén ändrar sitt arbete? Har ni fel man i utredningen eller vad är det fråga om?

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Det finns anledning att uttala en spontan och odelad glädje över den stora omsvängning som skett i de borgerliga partiernas attityd till sysselsättnings- och arbetslöshetsförsäkringsproblemen. Den har kommit till uttryck här i dag i flera av de borgerliga representanternas anföranden. Men för den som minns tidigare arbetslöshetsperioder med arbetslöshetssiffror, som tiofalt överträffar årets, framstår det nu så ofta och starkt uttalade intresset från de borgerliga partiernas sida som en fullständigt otrolig seger för de idéer som vi socialdemokrater framförde redan i början av detta sekel.

Under de svåraste perioderna på 1920- och 1930-talen talade vi förvisso för döva öron, och ibland besvarades våra krav på hjälp åt den arbetslöse med rena hånet. Vi beskylldes på den tiden för understödstagaranda, man påstod att vi inte ville arbeta, man sade att vi bara ville ha utan att göra rätt för oss, och rådet från statsmakterna vid den tiden kan sammanfattas: Vi har levt över våra tillgångar; nu måste ni svälta er till balans. Jag kan försäkra att

svälten vid den tiden var en daglig gäst i många tusentals arbetarhem. Det fanns en fullständigt enhällig borgerlig front mot socialdemokratin just när det gällde arbetsmarknadspolitiken. Vi skall inte glömma 1920-talet med Stripa-direktiven, vi skall inte glömma den tid då nödhjälpsarbeten enligt lag inte fick betalas med högre lön än lägsta på orten gällande, när en arbetslös kunde anvisas arbete på arbetsplatser där arbetskonflikt rådde. Och om den arbetslöse vägrade att bli strejkbrytare uteslöts han från alla former av understöd. Förlåt, ärade kammarledamöter, men vem var det som utformade den politiken? Det var de frisinnade, det var bondeförbundet och det var högern. De frisinnade har sedan döpts om till folkpartiet och bondeförbundet kallar sig numera centern, under det att högern är densamma.

Om det fanns anledning att riktigt tro på ärligheten i de borgerliga partiernas agerande när det gäller arbetsmarknadspolitiken just nu, så skulle jag betrakta detta som en oerhört stor seger för den socialdemokratiska politiken. Men det har vid sidan av riksdagsbehandlingen hänt så mycket som gör att man inte helt kan tro på den borgerliga omsvängningen. Ty från tribuner och talarstolar uttalar man sig ofta så öppet hånsfullt mot oss för att vi inte klarat den fulla sysselsättningen. Jag tror därför att det finns andra bevekelsegrunder för det borgerliga handlandet.

Varför tror jag inte helt på de borgerligas omsvängning? Nej, därför att jag inte kan undgå att påverkas av att man, samtidigt som man starkt beklagar de arbetslösas situation, använder alla till buds stående medel för att övertyga om att arbetslösheten helt och hållet är en följd av den socialdemokratiska regeringens politik. Någon annan förklaring finns enligt de borgerliga partierna inte, trots att man borde, ja, helt enkelt måste förstå att en hel rad olika orsaker med-

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.
verkat till dagens svårigheter. Envar initerad måste förstå att den svenska industrins utveckling och omvandling, rationalisering och automatisering gör oss i hög grad sårbara när det inträder en så omfattande konjunkturdämpning som den vi haft kännning av under 1966, 1967 och 1968. Detta är enligt min mening fullständigt klart för var och en, och man kan inte undgå att se och förstå detta. Likväl hör man från borgerligt håll ingen annan förklaring än att arbetslösheten är en följd av den svenska regeringens politik. Det är väl ändå ganska orimligt att påstå att regeringens politik har inverkat på hela den industrialiserade världen, ty vi är visst inte ensamma om att ha svårigheter. Sådana finns för närvarande inom hela den industrialiserade världen och det kan inte vara obekant. Alla industriländer får nu vidkännas en dämpning av konjunkturerna. Vår arbetslöshet har en ganska blygsam roll i detta sammanhang.

Likväl kan det inte vara obekant att Sverige per individ räknat är en stormakt vad beträffar utrikeshandel. Vi har tidigare haft den största utrikeshandeln per individ i världen, och jag tror att vi fortfarande har den positionen. Är det då verkligen så förvånansvärt att vi kommer i skottgluggen, när konjunkturerna viker över hela världen? Detta vill man emellertid inte tillmäta någon betydelse. Nej, man gör gällande att det är regeringens politik som har skulden, och ingenting annat.

Det har i Europa under 1966, 1967 och 1968 förekommit en våldsam valutaspekulation och en våldsam hamstring av guld, varvid man i utbytet vid handeln med Amerika har krävt betalning i guldsockor som man sedan grävt ned i bankfack och bankvalv. Finns det ingen som fattar att detta har sin del i den omsvängning som skett i konjunkturerna i Europa? I så fall har man inte mycket hum om vad det här rör sig om.

Helt nyligen kom det ut en mycket

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

uppmärksammas bok som har titeln Den amerikanska utmaningen. Boken är utgiven av en fransman som heter Servan-Schreiber. Han redogör på ett mycket intressant sätt för de olika industriländernas utveckling, och, ärade kammarledamöter — jag rör inte för det — han framhåller Sverige som ett utomordentligt exempel på ett land som bedriver klok industriell politik. Han säger på ett ställe i boken att om inte de övriga länderna i Europa förändrar sin politik så anser han att det inom kort endast finns tre länder i världen som kan få ett dominerande inflytande som industriländer. Han säger att dessa tre kommer att ligga på ett plan för sig själva betydligt över de övriga länderna och han säger att det måste bli Amerika, Japan och Sverige. Det är således inte jag som påstår detta, utan det är den franske författaren. På flera ställen i boken framhåller han den svenska politiken som ett mönster för övriga länder. Hur stämmer detta med det starka gnället om hur illa det är ordnat för företagsamheten i vårt land?

Från olika håll i världen har också mycket starkt framhållits, hur man beundrar den snabba rationalisering som skett inom vårt näringsliv, och man uttrycker sin förvåning och beundran för den svenska arbetskraften som varit mera positiv till rationaliseringar än vad man varit på andra håll i världen. Obestridligt är att den svenska fackföreningsrörelsen haft och har stor förståelse för rationella arbetsmetoder, ty vi vet så utomordentligt väl vad de betyder för hela vårt näringsliv, lika väl som vi vet att de är grunden för vår standard. Men vi kan väl inte vara helt blinda för att denna rationalisering har berövat oss många tidigare arbetstillfällen. Det har skett och sker betydande rationaliseringar inom industrin. Det sker också betydande rationaliseringar såväl inom skogsbruket som inom jordbruket. Det kan väl då inte vara okänt för dem som speciellt talar för de

glesbygdproblem som herr Nilsson i Tvärålund brukar ta upp, att man också i glesbygden fått problem med sysselsättningen på grund av den rationalisering som skett.

Vill man att den svenska fackföreningsrörelsen skall inta en annan attityd? Är det det man eftersträvar? Eller tror man att det hån vi möts av från en rad tidningar, såväl dagliga som andra, och även från talarstolar kommer att bli alldeles utan verkan? Förstår man inte att den oro man ställer till med, i många fall överdriven, jag vågar säga mycket överdriven, också hjälper till att dämpa konjunkturerna? Människornas tro på framtiden minskas naturligtvis, om man dagligen försöker trumma in hur orimligt vi har det ordnat här i landet.

Man har inte heller någon anledning att bli förvånad över om klanket på regeringens handlande, eller uteblivna handlande som oppositionen kanske ofast säger, medför krav på att statsmakterna mera direkt måste ingripa i näringslivet för att industrietableringen skall bli tillräckligt stor, när det nu kan konstateras att det enskilda näringslivet, som likväl svarar för 94 procent av det hela, inte kan lösa uppgiften på ett tillfredsställande sätt. Är det detta man eftersträvar på borgerligt håll? Jag bara frågar. Man brukar säga att kostnadsläget är för högt för den svenska industrin och att denna inte kan drivas med vinst, men om industrin inte har någon vinst kan inte skattetrycket förlama. Då säger man: Nej, men löneläget är så förfärligt högt. Men löneläget har väl inte bestämts av regeringen, och vi är väl fullt eniga om att hålla regeringen utanför härvidlag. Löneläget har ju bestämts vid förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter. Då är det således den fackliga rörelsen oppositionen vill komma åt, men i så fall skall den säga detta och inte skylla på regeringen.

För min del anser jag att oppositionen är medveten om att det inte är politiskt matnyttigt att säga att lönerna är

för höga, men det kan däremot vara politiskt matnyttigt att skapa misstro mot regeringens politik och dess vilja och förmåga. Kan det möjligen vara därför oppositionen väljer denna väg?

En mycket prominent centerpartist har tidigare här i kammaren värdjat om att den politiska striden skall föras med blankare vapen. Om så skulle ske, var emot jag inte har det minsta att invända, känner jag i varje fall till ett område där det skulle bli full, ja, nästan överfull sysselsättning, nämligen i de fabriker som tillverkar smärgelduk. Enligt min uppfattning bör man använda sitt politiska inflytande till att göra samhällsnytta och inte utnyttja olika brister i samhället för partipolitik. Jag kan inte låta bli att framhålla detta och har i hög grad inspirerats härtill när jag i går såg ett TV-program om en uppvaktning beträffande Vindelälvens utbyggnad. Jag såg till min förvåning att herr Nilsson i Tvärålund, som stred så hejdlöst hårt mot utbyggnaden av Vindelälven vid frågans behandling i kammaren i december och som var huvuddebattör då det gällde att omintetgöra möjligheten att utbygga Vindelälven, denna gång uppträdde i en delegation från orten i fråga och förde dess talan för en utbyggnad av samma Vindelälven. När det gäller miljöpolitik och det befinnas angeläget att uttala sin tillfredsställelse över att vara med på den kanten vill man kamma hem vinsten där, men när det sedan visar sig att det föreligger sysselsättningsproblem och det kan vara populärt att då ge uttryck för en önskan att tillvarata möjligheterna att skapa arbetstillfällen, försöker man också kamma hem den vinsten. Jag har en känsla av att det är rätt många som är alldeles för besläktade med en spansk ädling vid namn Ignatius av Loyola, som myntade begreppet »ändamålet helgar medlen». Jag vill gärna erkänna att jag märkt förståelse här för vid många tillfällen, men jag måste säga att jag inte delar denna uppfatt-

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m. ning och anser det inte politiskt opportunt att uppträda på detta sätt.

Herr talman! Jag instämmer i yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Den reform som riksdagen nu är beredd att besluta om är större och betydelsefullare än kanske många tror vid en ytlig betraktelse. Den innebär en utvidgning av arbetsmarknadspolitik och en solidaritetsförklaring, varvid samhället tar klar ställning beträffande vårt gemensamma ansvar för dem, vilkas trygghet råkar i fara under en omvandling, som dock medför bättre utgångsläge och större konkurrensförmåga för vårt framtida näringsliv. Historien visar att varje gång en förändring sker, som i sig innebär möjligheter till bättre lönsamhet för produktionslivet — ny teknik, nya arbetsmetoder, större maskinell utrustning etc. — så får en grupp människor offra något av fördelarna härav till kollektivet. Denna gång har den äldre arbetskraften fått göra det. De människorna tillhör den generation arbetslagare, som i sin ungdom fick sämre utbildning än senare generationer har fått, och de har också början vid 1920- och 1930-talens stora arbetslöshetskriser. De har även till stor del beredskapsbördorna under krigsåren. Och ändå var det den generationen som genom sina insatser i produktionen och i det fackliga och politiska livet skapade det välstånd som nu gör det möjligt för oss att hävda oss i konkurrensen med de större industriländerna. Alla ansvarskännande medborgare som nu får del av standardökningen måste väl känna det som en skuld att betala, när samhället nu vill ställa resurser till förfogande, som för de äldre medborgare, som kommit i kläm, tar bort den största oron samt ger de ekonomiska möjligheterna att vidta andra åtgärder, där rätten till arbete alltid måste stå i förgrunden.

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

Den solidariteten är vi alla skyldiga dem som oförskyllt blir offer i en yngre generations kamp för ökat välstånd. Jag vill understryka vad som står i proposition nr 29 och i de utskottsutlåtanden vi nu behandlar, nämligen att den föreslagna reformen skall komma människorna, inte företagen, till godo. Både departementschefen och utskottet har bestämt sagt ifrån att det föreslagna stödet inte får leda till att äldre människor avskedas. Den saken har också fru Ryding här understrukt. Den som på närmare håll har kunnat iaktta de friställningar av arbetskraft som förekommer har säkerligen ibland en känsla av att det hos arbetsgivarna finns en tendens att underskatta och att i onödigt stor utsträckning ge underbetyg åt den äldre arbetskraften. Det är mycket viktigt att alla krafter i samhället motarbetar en dylik tendens. Den ligger i tiden, ty i alla sammanhang anses i dag de människor, som kommit över 50-årsåldern, inte ha samma värde som den yngre generationen.

Jag vill också understryka hur viktigt det är att vi med det snaraste får en riktig information om denna nya reform. Många av de äldre friställda har gått arbetslösa länge och har kanske resignerat när arbetsmarknadens organ inte kunnat anvisa dem nytt arbete. Denna kategori har inte haft möjlighet till omskolning, förflyttning o. s. v. och har förlorat kontakten med arbetsförmedlingen.

Det är synnerligen angeläget att uppmärksamgöra denna grupp av arbetslösa på att man, om arbetsansökan inkommer till arbetsförmedlingen före den 1 juli i år, får två månaders förkortning av karenstiden. Den som är anmäld som arbetssökande hos arbetsförmedlingen före den 1 juli får nämligen tillgodoräkna sig två månaders karenstid innan systemet träder i kraft.

Jag är glad över att andra lagutskottet anslutit sig till ett av mig i utskottet framfört förslag beträffande infor-

mationen till de arbetslösa. Också i förevarande utlåtande från statsutskottet framhålles att man förutsätter att erforderliga åtgärder snarast vidtas beträffande informationen. Andra lagutskottet har understrukt »nödvändigheten av att berörda myndigheter genom massmedia och i övrigt sedvanliga former sprider kännedom om reformens ikraftträdande och betydelsen av kontakt med arbetsförmedlingen».

Jag menar att det bör vara departementets uppgift att ta initiativ till att genom annonsering, genom upplysning i TV och radio och i andra sedvanliga former för spridning av information om förestående reformer i god tid tala om vad som nu skall komma. Det är också min förhoppning att den kungörelse som skall vägleda arbetsförmedlingarna i deras handläggning i det nya systemet snarast möjligt kommer.

Jag vill vidare säga några ord till fru Ryding som tog upp frågan om sättet för arbetsansökan. Jag tror att fru Ryding lever kvar i en gammal föreställning, som kanske förr i tiden var vanlig, nämligen att arbetsförmedlaren fungerar som ett slags polis med enda uppgift att försöka tvinga arbetslösa människor att ta ett arbete oavsett om detta passar eller inte. Det är ju inte alls så i verkligheten. Arbetsförmedlingstjänstemannen är skyldig att anvisa lämpligt arbete och gör detta efter samråd med den arbetssökande.

Den statistik som vi har över anmälda arbetsvägransfall i vårt land visar att endast en mycket liten del av de anvisade arbetena inte passar den arbetssökande och därför inte accepteras av denne. Det förekommer vidare i ännu mindre utsträckning att överklagningar bifalles i de ärenden, som går till vidare behandling. Det förekommer nämligen ett samarbete mellan den arbetssökande och arbetsförmedlaren innan denne anvisar ett arbete. Det är inte heller arbetsförmedlingstjänstemannen som bestämmer i ett sådant

fall. Vederbörande tjänsteman har endast att anvisa arbetet, och det är sedan arbetslöshetskassan som har att ta ställning till de omständigheter vilka har åberopats för en arbetsvägran, och i styrelsen för arbetslöshetskassan sitter ju fackföreningsrepresentanter.

Jag tror därför att det, om man började laborera med förhandlingar mellan parterna innan man anvisar ett arbete, skulle bli en ännu större fördröjning än den fru Ryding påtalar när hon yttrar sig om den byråkrati som skulle vara i verksamhet. Men när det gäller omflyttningen av arbetskraft inom företagen är jag helt överens med fru Ryding om att det är nödvändigt att man på fackföreningshåll har möjlighet att bevaka de anställdas — och i detta speciella fall de äldre arbetstagarnas — intressen. Detta är emellertid en facklig fråga, som varken KSA-utredningen eller andra lagutskottet kan bestämma någonting om.

Jag vill helt instämma i herr Bengtssons i Varberg uttalande rörande det utspel som folkpartiet gjorde i går. Jag tror att alla som sitter i KSA-utredningen är upprörda över det sätt på vilket folkpartiet här har agerat. Personligen har jag inte, när jag tagit del av de argument som folkpartiet framför i sin nya broschyr, kunnat undgå att få en känsla av att partiets representant ingår i KSA-utredningen för att kunna furnera partiets arbetsgrupp med studiematerial. Det är åtskilligt i detta material som man känner igen och som gått igenom KSA-utredningen.

Slutligen vill jag uttala min glädje över att tankegången att man skulle förtidspensionera de friställda som var över 55—60 år — en tankegång som så många anammade vid denna tid förra året, då vi förde den stora debatten om möjligheterna att trygga försörjningen för den äldre friställda arbetskraften — nu ersatts av en insikt om att det är arbetsmarknadsfrågorna och människornas möjligheter att få ett me-

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m. ningsfullt arbete som måste stå i förgrunden. Det beslut vi i dag skall fatta innebär ju att speciellt stöd ges åt de friställda, och det är endast en temporär åtgärd.

Jag kommer, herr talman, att ansluta mig till ett yrkande om bifall till andra lagutskottets förslag.

Fru RYDING (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Till fröken Sandell vill jag först säga, att jag tycker det var bra att fröken Sandell tog upp frågan om informationen. Jag kan helt instämma i vad fröken Sandell yttrade; det är viktigt att en riktig och omfattande information ges i tid.

Men sedan sade fröken Sandell att jag levde kvar i den gamla föreställningen att arbetsförmedlingstjänstemannen var polis. Nej, fröken Sandell, så har jag aldrig sagt. Tvärtom har jag beklagat arbetsförmedlingstjänstemannen som skulle vara så allvis att han skulle ha att tyda alla de vaga bestämmelserna. Fröken Sandell säger att arbetsförmedlingstjänstemannen har skyldighet att anvisa lämpligt arbete och göra det efter samråd med den arbetsökande. Detta är jag fullt överens med fröken Sandell om. Men om en arbetsökande inte har riktigt samma uppfattning som arbetsförmedlingstjänstemannen om ett visst arbete, så uppstår det ju ett irritationsmoment — jag använder detta uttryck för att inte dramatisera saken. Då säger den arbetsökande nej och arbetsförmedlaren måste meddela detta till redogöraren. Han har ingen annan befogenhet än att avstänga medlemmen under tiden som en utredning görs — som fröken Sandell mycket riktigt sade — av arbetslöshetskassans styrelse, där det finns fackliga representanter.

Däremot är hennes påstående inte riktigt att jag skulle vilja att man laborerade med förhandlingar innan man gav en arbetsanvisning. Det vill jag absolut inte, utan endast innan man av-

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

stänger den arbetssökande från fortsatt arbetslöshetsunderstöd. I det läget skulle den facklige lokale representanten kunna komma in i bilden. Det kan hända att den arbetssökande har fel och att den facklige representanten anser att han borde ha tagit arbetet. Jag tror att det vore mycket vunnit om den arbetssökande kände att den facklige representanten var närvarande och sade: Du borde ta detta arbete, ty här har du fel. Eller tvärtom! Om den facklige representanten vore närvarande vore det kanske lättare även för arbetsförmedlingstjänstemannen. — Det är så jag vill att det hela skall fungera.

Jag är helt ense med herr Bengtsson i Varberg, som sade att vi skall behålla ett system som har byggts upp så snabbt i solidaritetens namn. Det finns ingen anledning att slå sönder den organisation som finns, men jag tycker — det var därför jag i mitt förra anförande gav uttryck för dessa farhågor — att man inte skall ge motståndarna till denna organisation, ty sådana finns i Sverige, en enda liten chans att få vatten på sin kvarn när de vill slå sönder den. Vi skall inte blunda för att en byråkratisering är under utveckling. Det är inte bra. Om denna byråkratisering går för långt kan motståndarna till organisationen till och med få andra att tro att de har rätt. Det är därför jag skulle vilja ha dylika lokala förhandlingar. I övrigt tror jag att fröken Sandell och jag är överens.

Fröken SANDELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Ryding säger att hon endast avser att förhandlingar skall äga rum innan man vägrar att ge arbetslöshetsunderstöd. Det har jag förstått hela tiden. Jag anser att de skulle fördröja respektive ärende ytterligare. Trots att jag varit ledamot av riksdagen i många år har jag ändå hållit kontakten med mitt arbete som arbetsförmedlare. Med mina erfarenheter därifrån kan jag inte förstå att dylika för-

handlingar på något sätt skulle förändra den situation som uppstår mellan arbetsförmedlingstjänstemannen och den arbetssökande. Tjänstemannen har ingen annan befogenhet än att anvisa arbete. Om den arbetssökande vägrar att ta arbetet är det arbetskamraterna i styrelsen för försäkringskassan som har att ta ställning. De gör en utredning och diskuterar med den som blivit anvisad ett arbete innan de fråntar honom ersättningen från kassan.

Dessutom är det alltid ett mycket gott samarbete mellan arbetsförmedlingstjänstemannen och kassaredogörarna — de som handlägger ärenden rörande arbetslöshetsförsäkringen. Man diskuterar verkligen ärendena på ett tidigt stadium. Det är inte så, som många tror, att arbetsförmedlaren säger att en sökande skall ha ett visst arbete och måste ta det — annars blir han avstängd. Det är inte på det sättet, utan det görs verkligen en förundersökning som ger full rättvisa åt den som blir anvisad arbete.

Fru RYDING (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag betvivlar inte på något sätt fröken Sandells erfarenhet som arbetsförmedlingstjänsteman. Men det finns också andra erfarenheter, som jag har gjort, nämligen att bli avstängd därför att man inte ansåg sig kunna ta det arbete som anvisats då arbetsplatsen legat för långt från bostaden och ersättningen varit för dålig. Jag tvivlar inte heller på att samarbetet är gott mellan arbetsförmedlingens tjänstemän och arbetslöshetskassan, men jag vet att avstängning trots detta förekommer. Det är inte så farligt om det finns många arbeten att välja på. Nu finns dock inte så gott om arbeten, speciellt inte på de platser där en industri läggs ner; just sådant som vi berört i våra motioner.

Dessutom kommer i dag det moment in i bilden som jag talade om tidigare, nämligen tendensen att i allt större ut-

sträckning införa storavdelningar, som blir mycket tungrodda. Jag tror inte alls att det skulle på något sätt behöva fördröja själva ärendets behandling om man tillkallade den facklige lokale representanten för att höra hans uppfattning huruvida vägran är befogad eller inte.

Jag tror att man i stället i samförstånd skulle kunna lösa de konflikter som kan uppstå och undvika irritationsmoment. Men jag förstår att fröken Sandell och jag inte har samma uppfattning om detta. Jag tror i alla fall att läget blir sämre ju mer storavdelningarna breder ut sig. Detta gäller särskilt glesbygden. Ta t. ex. Norrland som har så stor arbetslöshet och så långa avstånd. Därtill kommer att inte heller arbetsförmedlingskontor skall finnas på lika många ställen som nu. Det kan bli nödvändigt att åter ta upp den fråga vi aktualiserat i dag.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! När vi med anledning av folkpartimotioner — jag var för övrigt själv huvudmotionär i denna kammar — vid höstriksdagen 1966 diskuterade frågan om en allmän sysselsättningsförsäkring, kunde jag konstatera att motionerna fått en välvillig behandling av utskottet, som föreslog att de skulle överlämnas till den under sommaren tillsatta KSA-utredningen. Välvilligheten underströks ytterligare när KSA-utredningens ordförande i debatten å utredningens vägnar lovade att man skulle pröva värdet av de uppslag som framförts i motionerna.

Vi kunde vid detta tillfälle konstatera, att inte fullt hälften av samtliga löntagare vid denna tidpunkt var försäkrade. Därtill kom att stora grupper saknade, och alltfört saknar, möjlighet att få ansluta sig till en arbetslöshetskassa. För att lösa de trygghetsproblem det här är fråga om måste vi få till stånd en socialförsäkring som verkligen fyller sin uppgift på detta område. Frågan

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

är hur den skall utformas. Den saken har KSA-utredningen att klara ut. Vad som är viktigt är att vi inriktar oss på att lösa frågan så snart som möjligt. Vi har vid årets riksdag begärt att riksdagen skall ge en tydlig beställning på att utredningen skall lägga fram ett förslag till lösning av frågan om en allmän sysselsättningsförsäkring, eller vad man nu föredrar att kalla den.

KSA-utredningens ordförande har sagt att detta ingår i uppdraget, men det finns ju ett förbehåll, nämligen om utredningen skulle komma fram till att ett sådant förslag bör läggas. Där finns alltså en inskränkning, och det är den inskränkningen vi vill få bort.

När vi nu tar initiativ på detta område frågar ordföranden i KSA-utredningen, herr Bengtsson i Varberg, om folkpartiet vill hindra utredningen av frågan. Nej, men vi vill att något skall bli av.

Herr Bengtsson hänvisar till år 1948 och nämner vad som då hände. Ja, det är 20 år sedan. Varför har vi i dag inte kommit längre? Nu är vi angelägna att något verkligen skall göras.

Vi kan väl ändå inte komma ifrån att tryggheten i detta fall är olöst för många. Inte minst de unga som kommer ut från skolor av olika slag för att inträda i yrkeslivet är i avsaknad av den trygghet det här gäller.

Vi tycker att det har gått onödigt sakta, även om herr Bengtsson i Varberg försäkrar att man arbetar snabbt. Han upplyste om att utredningen i december framlade en plan för det fortsatta arbetet. Detta är visserligen gott och väl, men varför har inte denna plan framlagts tidigare? Det var dock på hösten 1966 som riksdagen beslöt överlämna förslaget om utredning till KSA-kommittén. Vad som är angeläget är alltså att man verkligen skyndar på.

Sedan vill jag säga några ord till herr Henningsson, som anser att man inte bör göra politik på bristerna i samhället. Jag tycker att hans inställning

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

är mycket underlig. Jag skulle i stället vilja ställa frågan till honom: Får man använda samhällets förtjänster för att göra politik? Den möjligheten utnyttjas åtminstone alldeles utomordentligt väl från det håll som herr Henningsson företräder! Nej, det är väl så, att vi politiker är till för att bortarbeta bristerna och bygga upp ett bättre samhälle. Skall vi lyckas med detta måste vi ställa bristerna under effektiv belysning och utreda förhållandena och lämna förslag till rättelse. Jag hoppas att herr Henningsson delar denna uppfattning. För mig är det självklart att det förhåller sig på det sättet. Detta gäller givetvis också när vi diskuterar trygghetsfrågorna med utgångspunkt från en allmän arbetslöshetsförsäkring.

Herr Henningsson ser tillbaka i tiden, men i dag borde han väl i stället tala om nya djärva mål. Därom hade han emellertid inte mycket att säga.

Det sysselsättningsläge som vi upplever, med en relativt stor arbetslöshet, ger särskild tyngd åt kravet på en allmän sysselsättningsförsäkring. Arbetsmarknadsläget är långt ifrån tillfredsställande och svårigheterna drabbar alla åldersgrupper, inte bara den äldre arbetskraften, som i dag är föremål för vår omsorg — en alldeles riktig omsorg; solidariteten kräver att vi ägnar denna arbetskraft all uppmärksamhet vi kan. Men vi kan ändå inte komma ifrån att dagens arbetsmarknadsläge också drabbar andra grupper i samhället. Ett ändrat sysselsättningsläge kommer att ändra förhållandena även för den äldre arbetskraften. Det måste vara en förstahandsuppgift för oss att förbättra läget på arbetsmarknaden. Hur detta skall kunna genomföras skall jag dock inte här gå in på, eftersom det skulle föra alltför långt, men vi är väl alla medvetna om att vi på detta område har den mest angelägna uppgiften just nu.

Det läge vi befinner oss i ställer stora krav på oss. Här måste vi som sagt

visa solidaritet, inte minst mot den äldre arbetskraften, men även mot de arbetslösa över huvud taget. Då kommer vi tillbaka till kravet på en allmän arbetslöshetsförsäkring.

Arbetsförmedlingarna behöver också byggas ut. Vi bör ge dem ökade resurser. Vi får vidare lov att tänka oss en utbyggnad av den skyddade och halvskyddade verksamheten. Men det är inte minst angeläget att trygga inkomsten även för sådana som inte kan beredas arbete i dagens svåra situation på arbetsmarknaden. De som inte kan få arbete skall känna att de möts av samhällets solidaritet. De skall beredas möjlighet att trots friställningen kunna ge sin fritid ett positivt innehåll. För att kunna detta behöver man givetvis inkomster. Det är en viktig förutsättning.

Solidariteten kräver att både vi som arbetar i den lagstiftande församlingen och de som förhandlar ute på arbetsmarknaden tar ett gemensamt ansvar. Det gemensamma ansvaret måste gälla arbetsmarknadens olika parter. Men för oss är det en förstahandsuppgift att få till stånd en allmän sysselsättningsförsäkring. För egen del tror jag att även en sänkning av pensionsåldern skulle föra ett långt stycke framåt, men till denna sak skall jag senare återkomma.

Jag nöjer mig med dessa ord. I första hand kommer jag att ansluta mig till reservationen II till andra lagutskottets utlåtande nr 26.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Westberg påminde om att en hel rad motioner rörande arbetslöshetsförsäkring har väckts. Han påminde också om att riksdagen skickat dessa motioner till KSA-utredningen. Det var bra att han påminde om detta. Det gäller inte bara den folkpartimotion

han nämnde om utan även en hel rad andra motioner. I dessa motioner finns många uppslag på samma sätt som det finns sådana i direktiven. Utredningen har också studerat frågan på andra håll och där fått flera uppslag.

Herr Westberg kräver ändå att vi skall ägna oss åt frågan om en allmän sysselsättningsförsäkring. Vi skall få tilläggsdirektiv för att utreda den frågan.

Jag har tidigare frågat mig vad det är som vi inte får utreda för folkpartisterna, eftersom vi nu bör utreda frågan om en allmän sysselsättningsförsäkring. Vad är det vi inte får lov att utreda av det vi håller på med? Det är en rätt intressant fråga.

Vad som gjorde att jag begärde ordet var att det i herr Westbergs anförande hette: Vår motion och reservation har tillkommit för att *något skall bli av*. Det är en typisk folkpartifräckhet. Det är helt en affär mellan er själva och er representant i kommittén.

Sedan frågar herr Westberg: Vad är orsaken till att vi inte kommit längre sedan 1948 på detta område? Jag hade nämnt det utredningsresultat som lämnades 1948 av socialvårdskommittén.

Jo, det har hänt en hel del sedan 1948, herr Westberg. Jag anförde själv en del siffror som belyste vad som hade hänt. År 1948 hade den frivilliga försäkringen cirka 950 000 medlemmar. Vi är snart uppe i två miljoner medlemmar. På förmånssidan har det skett väsentliga förbättringar. Vi har ett kommunalt kontantstöd som kan användas om det blir av besvärande arbetslöshet bland dem som inte tillhör kassan. Vi kommer i dag att besluta om äldrestödet. Visst har det hänt en hel del sedan 1948.

Herr Westberg gör ett ytterligare påpekande och säger att vi vill ha en allmän sysselsättningsförsäkring också därför att vi måste tänka på dem som är nyinträdda i arbetslivet, på dem som har studerat. Hur skall detta kunna lösas med hjälp av den paradyggnad som ni har skisserat i er motion?

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

Det är sådana frågor som vi håller på att utreda. Det gäller dem som ännu inte varit inne på arbetsmarknaden. Det är en besvärlig fråga, och utredningen ägnar stor uppmärksamhet åt problemet om hur vi skall kunna ge dessa ekonomisk trygghet. Det finns inte något försäkringssystem i hela världen som har löst denna fråga, men vi håller frenetiskt på att försöka lösa detta problem.

I detta läge har herr Westberg mage att säga att han tycker att arbetet i utredningen går onödigt sakta. Tala med herr Erik Filip Petersson i första kammaren, som tillhör kommittén.

Herr HENNINGSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade tyvärr inte tillfälle att höra herr Westbergs hela inlägg — jag försökte få en bit mat vilket inte lyckades — men jag kom att höra en del av det, där han rekommenderade oss att inrikta oss på nya djärva mål.

Jag vågar påstå att jag äger så mycket kännedom om arbetslöshet att jag inte önskar någon människa att komma i den situationen. Herr Westberg sade att man skall känna att man möts av hela samhällets solidaritet när man blir arbetslös. Jag tog mig då friheten att påpeka den fantastiska omsvängningen i de borgerliga partiernas uppfattning av detta problem. När vi framförde samma uppfattning vid en tid då arbetslösheten verkligen var betydelsefull och omfattande — tio gånger så stor som den är i dag — delade ingen inom vare sig centerpartiet, folkpartiet eller högerpartiet den uppfattningen. Jag noterar med tillfredsställelse att om uppfattningen nu är ärligt menad är det en seger för de socialdemokratiska idéerna och den har jag ingenting emot.

Jag är så väl medveten om de svårigheter som föreligger för de arbetslösa, att jag gärna på alla sätt vill medverka till att problemen löses. Men man kan inte göra vad som helst utan att ge sig tid att utreda frågan. Den arbetslöshetsförsäkring som det talas om, som de

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

flesta löst på frivillig väg, är inte enkel att ordna för hela samhället, det vet herr Westberg mycket väl.

Herr WESTBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag blev utomordentligt förvånad när jag lyssnade till KSA-utredningens talesman; han har infört en helt ny debatteknik. Om man har en annan mening än han eller önskar något utöver vad som är gjort är man »fräck». Är det värdigt denna församling att föra debatten på det planet?

Jag sade att vi vill att något skall bli av, att vi så snart som möjligt skall uppnå ett resultat. Jag trodde att detta även var hans åsikt — det kunde man nästan tro när man hörde honom. Men jag pekade också på att man i december hade lagt fram en plan över hur utredningens arbete i fortsättningen skulle bedrivas och frågade varför man inte kunde lägga fram den planen tidigare — vi diskuterade dock denna fråga på hösten 1966. Det var utifrån det uttalandet av honom själv som jag drog mina slutsatser. Vill han nu förtydliga sig på den punkten kanske jag kan komma fram till en annan ståndpunkt.

Herr Bengtsson i Varberg sade också att mycket har hänt sedan 1948, och det är gott och väl. Men varför kunde vi inte också ha fått fram en utredning som löst den problematik som vi i dag diskuterar? Tjugo år har dock förflutit sedan 1948.

Jag talade vidare om att vi skall ta hand om dem som kommer ut från skolorna och inte kan få sysselsättning. Hur skall man lösa det problemet? undrade herr Bengtsson; vi har ju tillsatt en utredning, och det är dess uppgift att lösa det problemet. Var så god, herr Bengtsson i Varberg, och lägg fram ett förslag även på den punkten!

Herr Henningsson fortsätter att se tillbaka och talar om vad som varit tidigare och om omsvängningar. Jag tror inte att jag har svängt på den punkten, herr Henningsson. Solidaritetskravet har för

mig alltid varit utomordentligt angeläget. Mina motioner om en sänkning av pensionsåldern t. ex. bygger också på solidaritetskravet och rättvisetänkandet, och jag kommer att fortsätta på den vägen. Jag anser inte att vad som hänt — så som man här velat göra gällande — inneburit en seger för socialdemokratin; det har varit en seger för solidaritetstänkandet och det tycker jag är utomordentligt värdefullt.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag känner inte till att man i det parlamentariska språket inte skulle få kalla en fräckhet för fräckhet; så länge jag varit med i riksdagen har man fått lov att göra det. Det är ju en fråga om vad man begär. Jag har ingenting emot att folkpartiet begär vilka utredningar som helst av kommittén. I den mån jag och utredningens medarbetare förmår att göra dessa utredningar, så kommer vi också att göra det. Vad vi efterlyst är positiva, konkreta förslag från herrarna på den kanten.

Så frågar herr Westberg: Varför har ni inte gjort någonting tidigare, varför lade ni denna plan först i december? Har herr Westberg sovit hela tiden? KSA-utredningen har ju utarbetat förslag till äldrestöd. Är det helt obekant? Ett sådant förslag tar man inte ur innerfickan på en förmiddag. Det har kostat våra experter och medarbetare mycken möda, och det arbetet tycker jag är berömvärt. Innan vi var klara med denna utredning, kunde vi inte börja bearbeta allt annat material. Är det så svårt att förstå? Hade vi inte behövt sticka emellan med äldrestödet, hade vi i dag hunnit mycket längre än vad vi nu gjort. Men jag och alla i utredningen anser att det var så viktigt och väsentligt att vi klarade denna fråga för de äldre som hade det bekymmersamt, att det var riktigt att denna utredning fick göras med förtur. Först sedan den var klar satte vi i gång med det övriga arbetet.

Att påstå att vi arbetat onödigt sakta är en fräckhet, och det kan man säga i vilken församling som helst.

Herr **HENNINGSSON** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill ändå fråga herr Westberg: Har det skett en omsvängning i det borgerliga tänkandet eller inte? För att belysa den frågeställningen tog jag fram den uppfattning som rådde inom högern, de frisinnade och bondeförbundet på 1920- och 1930-talen. Jag vet att vi då stod fullständigt ensamma om vår uppfattning, att samhället borde visa solidaritet mot den arbetslöse.

När jag nu konstaterar att samtliga borgliga talare är så förvånansvärt positiva till tanken att skapa bättre förutsättningar för den arbetslöse, tar jag mig friheten att beteckna det som en mycket anmärkningsvärd omsvängning. Kan herr Westberg kalla det någonting annat? Jag noterar denna omsvängning med glädje, om den är ärligt menad. Men jag har mina dubier när jag märker hur man blåser upp olika detaljer på ett sätt som tidigare inte varit vanligt. Det är ur den synpunkten jag anser att detta är en mycket stor seger för de socialdemokratiska idéerna. Om omsvängningen inom de borgerliga partierna varit så markant som det har getts uttryck för från denna talarstol och på andra håll, är jag verkligen belåten. Men jag har orsak att hysa tvivel.

Herr **WESTBERG** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill gärna ge ett erkännande till KSA-utredningens ordförande för den snabbhet med vilken man löste den specialuppgift, som man fick sig förelagd. Jag tycker att det är värdefullt, och jag är mycket glad åt att det skedde.

Men vad jag ett ögonblick ville diskutera med herr Bengtsson är frågan huruvida det är fräckt att anse att man kan lösa ett problem på ett annat sätt

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

än vad herr Bengtsson har gjort. Han säger, att utredningen gjorde undan den saken och sedan lade en plan. Hade man inte kunnat tänka sig att lägga planen på ett tidigare stadium genom att låta experter arbeta med den saken samtidigt som man löste denna specialuppgift? Jag tror att det hade varit möjligt. Det kan hända att han har en annan uppfattning, men att kalla min uppfattning för fräckhet tycker jag är en underlig debatteknik, det kan jag inte komma ifrån.

Hade man följt mitt förslag tror jag att man hade hunnit längre i dag; att man alltså snabbare hade kommit till resultat. Det är min uppfattning, och jag menar, att jag måste ha rätt att hysa den utan att den får den beteckning som herr Bengtsson i Varberg gav den.

Vår vän Henningsson återkom sedan med sitt tal om en omsvängning. Det är klart att det står honom fritt att tala om en sådan. Men vad som är angeläget att konstatera i dag är att solidariteten kommit till uttryck från olika håll och att vi alla känner att vi gemensamt måste ta ansvar på detta område. Det tycker jag är väsentligt att konstatera, och jag är angelägen att göra det.

Herr **NORDGREN** (h):

Herr talman! Efter de lovord som KSA-utredningen fått av flertalet talare här i dag och efter det att utredningens ordförande har belyst ärendet och även redogjort för det fortsatta arbetet skulle det kanske inte vara nödvändigt för mig att ta till orda. Jag skall inte heller uppehålla kammaren så länge, herr talman. Jag finner det emellertid angeläget att erinra om att det i varje fall hittills förekommit ett mycket gott samarbete inom utredningen och att det har funnits en bestämd vilja att framlägga ett bra förslag så snabbt som möjligt. Och det är väl inte så underligt att vi är besjälade av den andan när vi — inte minst vi företagare som kanske står de anställda allra närmast —

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

vet hur bekymmersamt det kan vara både för företagare och de anställda att riskera att behöva friställa eller att bli friställd.

Jag skall, herr talman, bara med några få ord redovisa högerpartiets synpunkter på dessa trygghetsproblem — eftersom alla andra partier redovisat sin syn på saken ankommer det väl på mig att göra det för högerpartiets räkning — eftersom jag representerar högerpartiet i utredningen och vidare delge kammaren min egen syn på arbetet i KSA-utredningen.

Högerpartiet uttalade redan för åtskilliga år sedan önskemål om en allmän arbetslöshetsförsäkring, och på senare år har vi framfört detta krav i partimotioner. KSA-utredningen tillsattes 1966 och kom igång med sitt arbete, som så vitt jag kan bedöma lades upp så som det borde läggas upp. Sedan fick utredningen tilläggsdirektiv och vi blev tvungna att huvudsakligast ägna intresset åt dem för att enligt önskemål från regeringen så snabbt som möjligt få fram ett förslag angående äldre arbetslösa.

Jag har inte varit med i många andra utredningar, men jag tror att jag vågar säga att både herr ordföranden, sekreteraren och experterna — även ledamöterna i den mån de har kunnat — försökt göra det arbetet snabbt och effektivt. Delbetänkandet har nu presenterats och emottagits välvilligt. I detta sammanhang skulle jag vilja erinra om att det var några grupper som inte omfattades av tilläggsdirektiven. Jag tillät mig i utredningen påpeka att dessa grupper — jag tänker då på mindre företagare, fiskare och jordbrukare — naturligtvis kan drabbas av precis samma svårigheter som den som är anställd hos dem eller i en annan typ av företag.

Detta vann gehör hos de tre borgerliga partierna, och vi gjorde ett särskilt gemensamt uttalande på den punkten. Det är klart att jag är tacksam för

att vi nu kan konstatera att regeringen har tagit detta ad notam och fört in även dessa grupper i det förslag som vi nu diskuterar. Vi är tacksamma för att detta önskemål har tillgodosetts. Ett steg i rätt riktning!

Vidare är det helt naturligt att vi måste — åtminstone ser jag det så som medlem i utredningen — när vi nu har lagt fram detta delbetänkande också försöka skaffa oss litet erfarenheter från hur detta fungerar för att kunna fortsätta arbetet vid sidan av det arbete som vi redan bedriver i övrigt. Det är väl ingen som kan förneka den accelererande takt med vilken arbetet har bedrivits under senare tid och enligt ordföranden i KSA-utredningen kommer att bedrivas. Vi fick i utredningen förra veckan ett schema över hur vi skulle arbeta under resten av maj månad och under sommarmånaderna, och jag tror inte det finns anledning att påstå att arbetet skall påskyndas ytterligare. Det torde inte kunna gå att göra det ännu snabbare. Att vi vill göra det snabbt och att utredningens ordförande, sekreterare och experter skyndar på är ju alldeles självfallet med tanke på det läge som nu råder på arbetsmarknaden. Från högerpartiets sida vill vi medverka så gott vi kan för att förbättra läget.

Vad beträffar motionerna är det självfallet att inget förslag, naturligtvis inte heller det som vi har presenterat och kanske inte heller det som kommer att presenteras, är hundraprocentigt tillfredsställande. Ingenting är så bra att det inte kan göras bättre. Alldeles säkert finns det många värdefulla synpunkter i alla de motioner som har avlämnats, men vår energiske ordförande, sekreterare och experterna håller intensivt på att pröva de förslagen. Vi skall alldeles säkert försöka ta vara på de synpunkter som framlagts där. Mot den bakgrunden tycker jag inte det finns anledning för mig att gå in närmare på dessa motioner, utan dem skall vi

diskutera i lugn och ro i utredningen och försöka ta fram de uppslag i dem som är bra och återkomma till dem i vårt slutbetänkande.

Varje parti har dessutom utöver motionerna hela tiden möjlighet att framlägga bra förslag, vilket presidiet för övrigt har rekommenderat.

Angående reservationerna i det aktuella statsutskottsutlåtandet nr 64 och även i de övriga utlåtandena har utskottets ordförande sagt att vad som påtalas om hemmadöttrarna, överförsäkringsprincipen och annat i stort sett är onödigt, alldenstund utskottet har skrivit så välvilligt i sin motivering och tillgodosett motionärernas önskemål vad beträffar t. ex. hemmadöttrarna m. m.

Inom högerpartiet, i varje fall det nuvarande moderna högerpartiet — jag är angelägen att understryka det; vi skall väl inte gå tillbaka 30, 40, 50 år i tiden — anser vi det mycket angeläget att försöka lösa dessa problem vad beträffar trygghetsfrågorna. Jag kan försäkra att alla inom högerpartiet är överens om att de här drabbade måste hjälpas omedelbart. Inte minst måste tjänstemännens trygghet förbättras.

Högerpartiet vill snabbt genomföra flera sådana här åtgärder. Det är kanske angeläget att säga att som första punkt på Yngve Holmbergs program då det gäller att lindra denna kris står införande av en allmän arbetslöshetsförsäkring för alla.

Man kan naturligtvis tillägga att detta skall göras snarast möjligt. Den sanna tryggheten uppnås emellertid inte genom denna försäkring, den ger bara en tillfällig trygghet. Den verkliga tryggheten uppnås genom skapandet av bättre möjligheter för näringslivet att säkra den fulla sysselsättningen och konkurrera på både inhemsk och utländsk marknad. Det är detta som är det mest angelägna näst efter att klara den tillfälliga krisen.

Jag har nu gjort en kort redovisning av högerpartiets syn på dessa saker,

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

och jag vet att vår partiledare Yngve Holmberg står bakom mig eftersom vi diskuterat dessa frågor med anledning av mitt arbete i KSA-utredningen.

Jag är emellertid något förvånad över att herr Henningsson kunde säga att vår arbetslöshet för närvarande är »blygsam». Jag tycker att det inte riktigt stämmer med vad herr Henningsson sade strax dessförinnan i sitt anförande, nämligen att den är jämförbar med 1930-talets. 1930-talets arbetslöshet betecknade ju herr Henningsson själv som mycket bekymmersam. Jag tror att jag fattade honom rätt, och i varje fall är arbetslösheten i dag ungefär lika stor, om man räknar med dem som sysselsätts i beredskaps- och omskolningsarbeten och de som ej alls är registrerade på något sätt.

Jag tror också att herr Henningsson nämnde att »omsvängningen» innebar en stor seger för socialdemokraterna. Från mina utgångspunkter skulle jag inte vilja formulera saken så utan skulle i stället vilja säga, att det är en stor lycka för socialdemokraterna att ha haft förmånen att sitta i regeringsställning under de decennier då näringslivet tack vare skickliga arbetare, verkmästare, företagsledare, jordbrukare och alla som ingår i det svenska näringslivet kunnat skapa resurser för genomförandet av de sociala reformer som vi nu genomfört och som vi allesammans vill förbättra — bl. a. genom införande av en allmän arbetslöshetsförsäkring.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HENNINGSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill för herr Nordgren gärna klara upp frågan om arbetslösheten på 1920- och 1930-talen jämförd med dagens.

Herr Nordgren är inte ensam om att påstå att det är mycket liten skillnad härvidlag. Jag mötte en högerman i en

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

diskussion för en tid sedan, som sade att det för närvarande finns ungefär 122 000 arbetslösa mot 168 000 när det var som värst på 1930-talet. Jag tycker att herr Nordgren ändå är så pass gammal att han borde minnas 1930-talet, och då bör han också veta att vi vid denna tidpunkt hade mer än tio gånger större arbetslöshet än i dag. Känner man inte till detta finns det möjligheter att ta reda på det.

Jag vet att det kan hänvisas till statistik från erkända arbetslöshetskassor och att man säger sig på grundval av dessa siffror kunna påvisa, att arbetslösheten för närvarande är ungefär lika stor som på 1930-talet. Men, herr Nordgren, forska i saken och ni kan konstatera, att erkänd arbetslöshetskassa beslöts 1934 — jag tror det var det året. Den rönste mycket hårt motstånd i början från de fackliga organisationernas sida, och det var endast ett mycket litet antal organisationer anslutna till kassan före 1940. Först därefter anslöt man sig inom förbunden till kassorna. Den verkliga arbetslösheten, herr Nordgren, var emellertid mer än tio gånger större på 1930-talet än den var någon gång under 1950- och 1960-talen.

Det är en avsevärd skillnad och det är därför jag betecknar den omsvängning som ägt rum som fantastiskt glädjande. Jag är tacksam för herr Nordgrens deklaration, att högern ändrat sin attityd därvidlag och noterar det som en seger.

Herr **NORDGREN** (h) kort genmäle:

Herr talman! Det där sista som herr Henningsson sade får han gärna notera som en seger, om han anser att segern vanns tack vare herr Henningsson. Jag tror att den vanns tack vare de möjligheter som det svenska näringslivet skapade.

Jag är faktiskt tillräckligt gammal för att komma ihåg hurudana förhållandena var i söderhamnsområdet på 1930-

talet. Herr Henningsson påstod att vi då hade en arbetslöshet som var tio gånger större än i dag. Det skulle betyda att vi på 1930-talet hade 1 miljon arbetslösa, och de siffrorna håller väl ändå inte!

Vi får ju kontinuerliga statistiska uppgifter över arbetslösheten, och för inte så länge sedan hade vi tillfälle att i TV lyssna till generaldirektör Bertil Olsson, som också angav siffrorna för arbetslösheten. I ett anförande för några månader sedan sade han att den högsta notering vi behöver riskera är 100 000 arbetslösa, och den kommer sannolikt att nås under vintermånaderna, men över den noteringen behöver vi inte riskera att komma. Tyvärr är emellertid läget nu, herr Henningsson, att vi har kommit över den noteringen, om man räknar med dem som är sysselsatta i beredskapsarbeten och dem som går på omskolningskurser. Och vi kan inte i längden leva på beredskapsarbeten och omskolningskurser. Vi måste framför allt ha i gång en produktiv verksamhet här i landet, som gör det möjligt för oss att konkurrera och sälja våra produkter både inom och utom landet.

Herr **HENNINGSSON** (s) kort genmäle:

Herr talman! De nu aktuella siffrorna upplyser om att vi har 44 000 arbetslösa, herr Nordgren. Jag vet emellertid att man i högerpartiet också vill räkna in dem som går på omskolning. Men man får nog på högerhåll vänja sig vid tanken att den omvandling som nu pågår i produktionen i vårt samhälle — det förekommer ju omstruktureringar ideligen — gör det nödvändigt att framdeles ha en betydande omskolningsverksamhet i gång för att tillfredsställa den efterfrågan på utbildad arbetskraft som kommer att förefinnas. Ingen kan i dag förfäktas, att om jag är utbildad skräddare, skomakare eller metallarbetare, så skall jag förbli det under hela mitt

yrkesverksamma liv. Det är tvärtom troligt att jag måste se mig om efter en möjlighet att omskola mig — och det är i så fall till fördel för näringslivet! Den saken skall man vara på det klara med.

Jag har inte i dag tillgång till tidigare siffror över arbetslösheten, men jag vågar påstå att jag upplevt den tid då en fjärdedel — ja, närmare en tredjedel — av den organiserade arbetskraften gick arbetslös. Jag instämmer med herr Nordgren i att vi inte bör satsa enbart på beredskapsarbeten och omskolning. Vi måste försöka få produktionen i gång. Jag beklagar livligt att vi inte har lyckats med det. Men jag tycker man skall hålla sig till de rätta proportionerna, när man talar om arbetslöshetsciffrorna på 1930-talet och i dag. Och glädjande nog är de siffrorna inte jämförbara i något avseende.

Herr NORDGREN (h) kort genmäle:

Herr talman! Nu tycker jag att det börjar bättra sig. Herr Henningsson och jag är tydligen ense om att det mest angelägna är att hålla hjulen i gång och verkligen få fart på produktionen. Jag hoppas att herr Henningsson då också vill vara med om att skapa en sådan näringspolitik att vi verkligen får i gång hjulen, så att vi inte behöver ha det så bekymmersamt som nu.

Jag håller också med om att det inte är säkert att vi i detta omstruktureringsringarnas tidevarv skall ha samma yrke hela livet. Men, herr Henningsson, att omskolas gång efter annan utan att få någon anställning mellan omskolningstillfällena är någonting som vi inte vill vänja oss vid.

Jag vet inte om herr Henningsson känner till en i vårt land för inte så länge sedan bildad organisation som kallas DARO, dvs. De arbetslösas riksorganisation. Den har i sin matrikel åtskilliga personer som fått genomgå flera omskolningskurser utan att ha erhållit någon anställning mellan dessa kurser.

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

Det har enl. uppgift förekommit ända upp till sju omskolningskurser efter varandra. Resultatet av detta är att vederbörande blivit psykiskt deprimerad. Det går inte att leva på vare sig omskolning eller beredskapsarbeten. Det är lika svårt som att t. ex. leva på att tvätta skjortor åt varandra.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Detta har blivit en lång debatt, men jag tror mig ändå om att kunna tillföra den ett par synpunkter som inte har diskuterats. Först vill jag dock säga några ord till herr Henningsson.

Vi talar i dag om sysselsättningssvårigheter år 1968, men herr Henningsson tillgriper argument från seklets början. Han säger att vi då hade en arbetslöshet som var tio gånger så stor som dagens. Jag känner inte till att vi skulle ha haft en arbetslöshet på 20 procent i vårt land. Det måste vara en felaktig uppgift.

Nog är det egendomligt att vi skall dra fram argument som är 60 år gamla när det gäller att lösa dagens problem. Dessa argument, herr Henningsson, är så murkna att de inte kan ha effekt på någon människa i dag.

Vidare menar herr Henningsson att de borgerliga anser att arbetslösheten beror på att lönerna är för höga. Detta vittnar om att herr Henningsson absolut inte fattat problemet och inte är underkunnig om vad saken gäller. Huru dan är situationen för en företagare nästa år, herr Henningsson? Vi har beslutat om en arbetstidsförkortning som kostar 2 procent av lönesumman. Herr Henningsson kommer att vara med om att införa en ny löneskatt om 1 procent, och en höjning av ATP-avgiften tillkommer dessutom, som kostar 0,5 procent av lönesumman. Detta innebär tillsammans 3,5 procent i ökning av kostnaderna för företagarna 1969.

Vilka krav ställs det då från löntagarna? Finansminister Sträng har uttalat

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

att en prisstegring med 3 procent per år är något normalt. För att kompensera en 3-procentig prisstegring måste en vanlig industriarbetare ha 500 kronor i inkomstökning. Han har emellertid 40 procent i marginalskatt och måste därför begära 850 kronor i löneförhöjning för att få behålla 500 kronor. Det betyder 3,5 procent i ökade lönekostnader för företagaren. Tillsammans med kostnaderna för arbetstidsförkortningen, för den höjda ATP-avgiften och för löneskatten blir det en kostnadsökning med 7 procent utan att löntagaren får en enda krona i reallöneökning.

Det är där problemet ligger, herr Henningsson, och det är det vi i dag skall försöka lösa. Det är alltså den realitet som ligger bakom vårt tal om kostnadsutvecklingen. Nog är det synd att 7 procent i ökade kostnader för företagaren inte skall leda till den minsta förbättring för löntagaren utom en något förkortad arbetstid. Det måste vara något fel på en sådan politik. Det är inte fråga om att arbetstagarna får för höga löner, herr Henningsson, utan det gäller att ge dem löner som det är något värde med. Det är detta saken gäller.

Behovet av en allmän arbetslöshetsförsäkring har ökat i och med ATP-systemets införande. Vi har nu en pension som grundar sig på inkomst, vilket folkpensionen inte gör. Detta betyder att en människa som blir arbetslös också förlorar ATP-poäng, som skall ge henne pension i framtiden. Hon blir inte bara arbetslös utan får också i framtiden en sämre ATP-pension. Därför måste vi ha en allmän arbetslöshetsförsäkring, så att samtliga arbetare är registrerade i någon form av arbetslöshetskassor. Det är speciellt viktigt för de äldre löntagarna — de yngre gör det inget om de inte är registrerade, ty för dem verkar 15-årsregeln utjämnande. Det är alltså fråga om de äldre som inte har så många år i ATP-systemet. — Denna fråga kommer vi att få ta ställning till litet längre fram i vår.

Jag har emellertid velat beröra den, eftersom den visar angelägenheten av att en allmän arbetslöshetsförsäkring kommer till stånd.

Det finns en nyansskillnad mellan folkpartiets och våra motioner. I folkpartimotionen talas om en sysselsättningsförsäkring, medan det i vår motion talas om ett ekonomiskt skydd vid arbetslöshet. Man kan aldrig försäkra sig för att få sysselsättning — man kan bara försäkra sig för att få ersättning för det inkomstbortfall som man drabbas av vid arbetslöshet.

Vi tvivlar inte på KSA-utredningen, herr Bengtsson i Varberg, men just med hänsyn till de argument som jag här redovisat anser vi på högerhåll att det är högst nödvändigt att frågan om denna allmänna försäkring löses.

Varför fick KSA-utredningen så mycket expertis, herr Bengtsson i Varberg, och varför har man anledning att, som ni gör i andra lagutskottets utlåtande nr 26, tala om att utredningen »med berömvärd snabbhet» framlagt förslaget om omställningsbidrag? Ja, det kan vara anledning att erinra om vad som hände i fjol. Vid riksdagens början väcktes då en motion från socialdemokratiskt håll. Tunga LO-representanter stod bakom motionen: Arne Geijer var första namn, och Knut Johansson och Sigrid Ekendahl fanns med. Motionärerna krävde att problemen för de äldre arbetslösa skulle lösas.

Men vad inträffade när motionen kom till andra lagutskottet, herr Bengtsson i Varberg? Jo, det var såvitt jag vet bara högern och folkpartiet som yrkade bifall till den. Socialdemokraterna och även centerpartisterna uttalade att motionen icke borde föranleda någon riksdagens åtgärd. När ärendet behandlades i kamrarna förklarade centerpartiet, att det var ett olycksfall i arbetet att partiet inte hade stött motionen i andra lagutskottet, och stödde den här i kamraren. Vi fick också stöd av kommunisterna. Följden blev att Arne Geijers

motion bifölls av andra kammaren men avslogs av första kammaren med socialdemokratisk majoritet. Därefter framlades förslaget rörande omställningsbidrag — »med berömvärd snabbhet», som det står i det utskottsutlåtande jag nämnde. Men kom inte och säg att vi varit ljunna i denna fråga, när det är uppenbart att vi drivit på även härvidlag.

Jag skall återkomma med yrkande när herr talmannen uppfordrar mig härtill.

Herr HENNINGSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att herr Ringaby borde ta en kurs i matematik. Han säger att mina »60-åriga argument» inte är något att fråga efter. Ja, jag talade om vad som hände på 1920- och 1930-talen, och det kan väl inte vara händelser som ligger 60 år tillbaka i tiden. — Trots att herr Ringaby hävdar att det jag sade inte är någonting att fråga efter, så har tre talare bemött mina uttalanden.

Herr Ringaby säger vidare att vi inte vid något tillfälle haft 20 procents arbetslöshet. Men tyvärr har vi haft det, herr Ringaby — ja, vi hade betydligt mer än 20 procents arbetslöshet under den värsta tiden. Då var det ingen som var så vänlig mot de arbetslösa som i dag, och jag konstaterar alltså att det skett en betydande och glädjande omsvängning.

När herr Ringaby talar om näringslivets utveckling undrar jag om herr Ringaby hörde vad jag sade i mitt första anförande. Jag tog mig friheten att citera vad den franske författaren Servan-Schreiber skrivit. Han uttalar att Sverige är ett av de länder i Europa som verkligen fört en klok industriell politik, och han hävdar att om inte de andra länderna i Europa ändrar sin politik på ifrågavarande punkt, så kommer det att bli ett litet toppskikt, bestående av Amerika, Japan och Sverige,

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

som kan sägas vara industriellt dominerande. På flera ställen återkommer han och förmenar att man i Sverige fört en verkligt klok politik. Det är inte jag som påstår detta men jag tycker att de som jämt gnäller borde ha något slags bakgrund till sitt gnäll om utvecklingen inom den industriella sektorn i vårt land. Den är visst inte så dålig, sedd ur internationell synpunkt, som många vill göra gällande.

Vi har haft tillgång till arbetskraft som varit mer positivt inställd till rationaliseringar och automation än man haft på något annat håll i världen. Jag har tidigare framhållit att detta i sin tur medverkat till resultat. Vi har anledning att ta viss hänsyn till vad utländska bedömare anser om vårt resultat och inte bara lita på vad som ur politisk synpunkt anses matnyttigt. Jag vill inte förneka att vi har ett högt kostnads läge, men jag vill gärna erkänna att den fackliga rörelsen i vårt land kan notera en mycket framgångsrik verksamhet.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s) kort genmäle:

Herr talman! Egentligen skulle jag inte behöva bemöta herr Ringabys påståenden. Herr Nordgren har ju på ett ypperligt sätt redogjort för hur kommittén arbetar och vad högern gör i kommittén.

En uppgift av herr Ringaby gav mig dock anledning att begära ordet. Han påstod att förra året väcktes en motion som andra lagutskottet avstyrkte, men som andra kammaren biföll. Den skulle gälla äldrestödet. Det är fel, ty den motionen syftade till att få till stånd en förtidspensionering av de äldre. Jag stred som ett lejon i kammaren och sade att det var oriktigt att förtidspensionera dessa personer och att de i stället skulle ha ett arbetsmarknadspolitiskt utformat bidrag. Det var ett sådant bidrag som KSA-utredningen kort tid därefter föreslog.

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

Herr RINGABY (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet mycket väl att den av herr Bengtsson i Varberg åsyftade motionen gällde förtidspensionering. Herr Geijer förordade en sådan lösning. De borgerliga partierna backade upp den motionen. Huvudsaken var emellertid inte hur problemet skulle lösas utan att det blev löst. Därför har vi tacksamt tagit emot omställningsbidraget.

Till herr Henningsson vill jag säga att det var hans kritik mot oss i det borgerliga lägret för att vi skulle anse att lönerna är för höga som gjorde att jag ville lämna en förklaring beträffande kostnadsutvecklingen.

Herr ELMSTEDT (cp):

Herr talman! Tre utlåtanden ligger till grund för denna mycket långdragna debatt. Ett av dem gäller ersättningen till de äldre arbetslösa. Vid det utlåtandet finns ett par reservationer beträffande detaljer. Ett av utlåtandena från andra lagutskottet är enhälligt och i ett krävs i ett par reservationer ytterligare åtgärder som berör områden vilka redan är under utredning. Ändå har debatten blivit så omfattande.

Vittgående resonemang har förts, och från olika håll har vittnats om hur arbetet kan bedrivas i utredningar m. m. Eftersom jag själv sitter med i den mycket observerade KSA-utredningen vill jag slå fast några data, som kanske kan vara av intresse. Utredningen tillsattes för ungefär två år sedan och fick i början, närmare bestämt i april 1967, tilläggsdirektiv beträffande lösandet av den äldre arbetskraftens problem. Efter fem månader — i september — framlades ett betänkande i anledning av dessa tilläggsdirektiv. Det är alltså bl. a. resultatet av detta betänkande som vi diskuterar i dag. Det dröjde således endast fem månader från det direktiven gavs till dess utredningens betänkande i det avseendet var färdigt. Det fanns ett särskilt yttrande från någ-

ra av kommitténs ledamöter när det gällde vissa grupper i samhället, som också genom den hårda strukturrationaliseringen försätts i ett bekymmersamt läge. Herr Nordgren har resonerat om detta yttrande. Även om vi här inte skall fördjupa oss så mycket i vem som gjorde vad i sammanhanget, kan vi dock slå fast att det fanns ett sådant yttrande. Att propositionen tog hänsyn till dessa synpunkter har vi också noterat — och utredningsarbetet fortsätter.

Inrikesministern har uttalat att det är nödvändigt och angeläget med en allmän arbetslöshetsförsäkring, och detta inger goda förhoppningar för det fortsatta utredningsarbetet. Jag ser här en möjlighet till en bred uppslutning i utredningen kring försöken att i arbetslöshetsförsäkringen få in så många grupper som möjligt. Den som av olika anledningar blir utan inkomst måste komma in i ett försäkringssystem, när vi nu planerar att gå utöver de frivilliga arbetslöshetskassor som redan finns och som arbetat på ett utomordentligt sätt under många år.

Svårigheterna för de människor som blir arbetslösa och därmed utan inkomst är enahanda, oavsett vilka arbetsuppgifter de har när de ställs utan möjlighet till inkomst och försörjning. Från vår sida är kravet på en arbetslöshetsförsäkring ett led i det arbete för grundtrygghet som präglat centerpartiets handlande sedan årtionden. Det är inget nytt synsätt vi har anlagt i detta avseende, utan det är snarare fråga om en uppföljning och en fortsättning av en sedan länge etablerad linje.

Herr Henningsson har tidigare i dag varit flitigt i elden. Han har vid fyra eller kanske rent av fem tillfällen argumenterat mycket kraftigt med hänvisning till situationen på 1920- och 1930-talen, men han har mycket litet intresserat sig för de problem vi har i dag. Han har buntat ihop de borgerliga och flera gånger frågat om det

har inträffat någon sinnesförändring hos de borgerliga partierna, eftersom de i dag talar så varmt för en allmän arbetslöshetsförsäkring.

Det torde vara bekant, om inte för herr Henningsson så i varje fall för kammarens övriga ledamöter, att centerpartiet sedan 1930-talets början, då vi genom den ryktbara krisuppgörelsen starkt bidrog till att få i gång näringslivets maskineri, inte vid något tillfälle ställt sig negativt till åtgärder som haft som målsättning att ge människor rätt till arbete. Vi har ibland mött motstånd från andra partier. När vi aktualiserade lokaliseringpolitiken första gången i detta hus var det minsann ingen allmän uppslutning kring våra funderingar. De var dock ett led i en strävan att ge människorna möjlighet till arbete i de bygder där de hör hemma. De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna har vi ställt oss positiva till sedan de över huvud taget aktualiserades, och vi har varit pådrivare i många fall.

Nu föreslås rätt till en viss trygghet vid förlorad inkomst. Den tankegången har vi fört fram sedan många år. Vi menar — kanhända till skillnad från en del andra — att denna rätt till trygghet genom försäkring vid förlorad inkomst skall omfatta så många grupper som möjligt. Det är just denna uppgift KSA-utredningen har. Som ledamot av utredningen har jag kanske en subjektiv syn på frågan, men jag kan försäkra att utredningen präglas av en allmän strävan att nå ett resultat som i görligaste mån tillgodoser dessa krav och önskemål.

Herr ÅKERLIND (h):

Herr talman! Vad som har hänt under en gången tid har ventilerats ganska mycket i dag, varför jag inte skall ägna mig åt detta utan i stället tala något om vad som skall komma.

De utskottsutlåtanden som nu företages till avgörande behandlar en pro-

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

position om kontantstöd i olika former åt äldre arbetslösa. I anledning av denna proposition, nr 29, har jag avgivit en motion som fått nummer 1000 i denna kammare. Det är med anledning av de krav, som jag fört fram i motionen och vilka har avstyrkts av statsutskottet i dess utlåtande nr 64, som jag skulle vilja säga några ord.

I propositionen anföres på s. 71: »I fråga om den som, efter att ha fått omställningsbidrag, har arbetat eller på annat sätt kvalificerat sig för semester oavbrutet under så lång tid som tre år eller mer och som därefter på nytt blir arbetslös bör däremot krävas ny två månaders väntetid.» I det första yrkandet i min motion har jag i stället föreslagit, »att vid förnyad arbetslöshet för den som tidigare erhållit omställningsbidrag skall beräknas en karenstid av fem dagar» på samma sätt som gäller för dem som inte har arbetat fulla tre år. Det är dock alldeles riktigt — såsom också sägs i utskottsutlåtandet — att man, när man har arbetat under så lång tid som tre år, har möjlighet att vara med i erkänd arbetslöshetskassa och få ersättning därifrån.

Alla tre yrkandena i motionen har anknytning till vissa tröskelproblem. Jag skall ta ett exempel. Två personer har samma arbetsuppgifter inom ett företag, som läggs ned. Båda har tidigare fått omställningsbidrag. Den enes arbete varar två år och elva månader. Denne erhåller enligt propositionens förslag omställningsbidrag efter fem dagars karenstid. Den andre arbetaren måste kanske gå kvar i företaget ett par månader ytterligare på grund av att vissa saker måste göras färdiga. Han får två månaders karenstid på grund av att han har haft arbete under längre tid än arbetskamraten. Där har vi alltså ett sådant tröskelproblem som jag genom mitt yrkande velat komma till rätta med.

Med mitt andra yrkande, »att vid förmögenhetsberäkning för erhållande

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

av omställningsbidrag skall medgivas ett grundavdrag motsvarande taxeringsvärdet på egen bostad dock högst 25 000 kronor», menar jag att de första 25 000 kronorna av taxeringsvärdet för egen bostad inte skall medräknas i det belopp som skall läggas till grund för förmögenhetsberäkningen. Departementschefen säger: »En nedsättningsregel bör konstrueras så att innehavet av förmögenhet i form av eget hem — eller förmögenhet till motsvarande värde — inte föranleder nedsättning av omställningsbidraget. Endast den del av förmögenheten, som överstiger ett genomsnittsvärde för sådana egna hem som i allmänhet ägs av personer i 60-årsåldern och som är belägna i industriorter, bör läggas till grund för nedsättning.»

På denna formulering, att innehavet av förmögenhet i form av eget hem inte skall föranleda reducering, har man i statsutskottet hängt upp sitt avslagsyrkande. Men det står också »eller förmögenhet till motsvarande värde» — som alltså inte ligger i eget hem. Därigenom kommer alla förmögenhetsägare att sitta i samma båt.

Har man en förmögenhet i ett eget hem, vars storlek kanske i många fall betingats av att taxeringsvärdet höjts i olika omgångar — det gäller särskilt i storstadsområdena — kan man inte bara sälja en bit av huset om man råkar bli arbetslös. Men har man förmögenheten i reda pengar, kan man ta en del av denna om den ligger i banktillgodohavande eller något likvärdigt. Detta är anledningen till att jag framställt detta yrkande, som emellertid blivit avstyrkt av utskottet.

När det gäller förmögenheter mellan 60 000 och 100 000 kronor skall 5 procent av det mellanliggande beloppet dras av, när man beräknar omställningsbidragets storlek, med en tolfedel varje månad, säger departementschefen. Den som har en förmögenhet på mer än 100 000 kronor får inte något

alls. Detta skapar onödigt kraftiga tröskeeffekter, och därför har jag i mitt tredje yrkande föreslagit att omställningsbidrag inte skall utgå på förmögenheter överstigande 125 000 kronor. Man bör alltså höja det högsta beloppet med 25 000 kronor och samtidigt öka reduceringen från 5 till 10 procent av förmögenheten vid förmögenheter på mellan 60 000 och 125 000 kronor. Utskottet invänder att detta skulle medföra att den som ligger mellan 60 000 och 100 000 kronor i förmögenhet skulle få ett lägre omställningsbidrag än enligt propositionen. Det är alldeles riktigt. Samtidigt skulle emellertid tröskeeffekten minskas avsevärt och bli knappt hälften så stor som enligt propositionen.

Enligt propositionens förslag får den som ligger under 60 000 kronor i förmögenhet fullt bidrag med 800 kronor per månad. Den som ligger strax under 100 000 kronor får ungefär 630 kronor per månad, alltså en minskning med 170 kronor, medan den som har något över 100 000 kronor inte får någonting. Det blir alltså en mycket kraftig tröskeeffekt, som är särskilt kännbar för dem som har förmögenhet enbart eller till största delen i form av ett eget hem.

Med det system som jag förordar i motionen skulle alltså tröskeeffekterna minskas med drygt hälften. Bidraget vid en förmögenhet på strax under 125 000 kronor skulle bli drygt 3 000 kronor per år jämfört med 9 600 kronor per år för fullt bidrag. Den tröskeln är naturligtvis också stor, men den skulle ändå bli mycket lindrig jämfört med propositionens förslag.

Med hänsyn till att det nu föreliggande förslaget avser temporära åtgärder i avvaktan på resultatet av den pågående KSA-utredningen skall jag avstå från att yrka bifall till min motion, men jag hoppas att de förslag jag framfört skall prövas av KSA-utredningen i dess fortsatta arbete.

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Vi för denna debatt om allmän sysselsättningsförsäkring mot bakgrunden av att vi nu har 45 000 registrerade arbetslösa — en bakgrund som ändå inte ger den riktiga bilden. Wtterligare flera tiotusental personer är nämligen arbetslösa utan att vara anmälda som sådana vid arbetsförmedlingarna. De arbetslösas situation berör också deras familjer. Det är då, tycker jag, en ganska märklig debatt som vi fört här några timmar, och mycket i inläggen har förvånat mig. Jag vill framför allt uppehålla mig vid herr Bengtssons i Varberg inlägg i debatten, och jag har särskilt reagerat mot två inslag i hans anförande.

Herr Bengtsson i Varberg framhöll regeringens stora aktivitet och vilja att lösa denna fråga så att vi får en i verklig mening allmän försäkring. Det har gång på gång understrukits att KSA-utredningen skall vara förutsättningslös. I direktiven står också: »Skulle utredningen finna att någon form av obligatorisk arbetslöshetsförsäkring behövs, bör möjligheterna att samordna den med den nuvarande frivilliga försäkringen undersökas.» Herr Bengtsson i Varberg sade själv i en debatt här i kammaren i början av november förra året: »Det är möjligt att kommittén kan lösa frågan utan en allmän försäkring, men det kan också hända att den inte kan göra det — det får vi se när vi har utrett frågan.» Inrikesminister Rune Johansson kunde i mitten av mars inte ange om det behövdes en allmän försäkring. I slutet av mars tyckte han emellertid att regeringens syfte var klart, regeringen vill ha ett obligatoriskt inkomstskydd.

Herr Bengtsson i Varberg är förvånad över att folkpartiet är oroad i denna fråga. Det finns anledning till oro. Vi har under 1967 och 1968 haft en arbetslöshet på mycket hög nivå. I höstas var enligt arbetskraftsundersökningarna ungefär 75 000 människor utan

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

arbete. En tredjedel av dem var försäkrade; de andra hade inte inkomsttrygghet genom en allmän försäkring. Uttalanden från KSA-utredningens ordförande och från utredningens uppdragsgivare inrikesministern ger också anledning till oro. Regeringen har inte klargjort sina intentioner beträffande sysselsättningsförsäkringen förrän i det uttalande som inrikesministern gjorde i slutet av mars. Jag är glad om regeringen nu håller fast vid sin senast uttalade uppfattning, att det behövs ett obligatoriskt inkomstskydd.

Det andra inslaget i herr Bengtssons i Varberg anförande som jag reagerade emot var den demagogiska tillspetsningen. Den är särskilt onödig i ett läge då tiotusentals människor och deras familjer drabbas av arbetslöshet och inte får trygghet i form av en allmän försäkring. Det vore bra om man från socialdemokratiskt håll ville sluta med att ifrågasätta sina politiska motståndares ärliga vilja att komma till rätta med de svagheter i samhället som regeringen med sin politik inte tillfredsställande lyckats lösa. När vi kritiserar regeringen för olika brister i samhället är det egentligen inte regeringens vilja utan dess *förmåga* att komma till rätta med svårigheterna och problemen som vi kritiserar. Folkpartiets vilja till socialt reformarbete, vilja att ge människorna trygghet, vilja att föra en aktiv arbetsmarknadspolitik och — i detta fall — vilja att skapa ett kontantstöd åt de arbetslösa, den viljan är klar och behöver inte diskuteras.

Låt oss vara ense om en sak: vi måste reformera den nuvarande försäkringen. Jag delar inte herr Bengtssons uppfattning att den är så effektiv. Den omfattar inte alla, utan bara hälften av de förvärvsarbetande. Tidigare kunde man kanske säga att den hälft som är oförsäkrad inte löpte så stor arbetslöshetsrisk. Men utvecklingen under de senaste två åren har medfört att även de oförsäkrade grupperna fått en bety-

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

dande arbetslöshetsrisk. Den nytillkommande arbetskraften — människor i utbildning — har haft svårt att få jobb. Försäkringen utgår vidare bara under en begränsad tid — åtskilliga har blivit utförsäkrade och får inte något bidrag från försäkringen. I många fall ger den inte heller tillräckliga ersättningar. Jag vill gärna medge att försäkringen ger åtskilliga ett hyggligt skydd, men den är inte effektiv. Den räcker inte; vi behöver en reformering av försäkringen.

Vad är det då vi måste göra? Folkpartiet liksom centerpartiet och högerpartiet anser att det behövs en allmän sysselsättningsförsäkring, och debatten i dag gäller frågan huruvida riksdagen bör uttrycka en sådan vilja.

KSA-utredningens ordförande är irriterad. Jag har svårt att förstå det. Är han irriterad över historieskrivningen att socialdemokraterna är de enda som intresserar sig för att tryggheten visar sig vara falsk? Är herr Bengtsson irriterad för att inlägg av den typ som herr Henningsson gjorde är så generande enkla, att inte ens de egna partikamraterna tror på dem? Är herr Bengtsson irriterad för att folkpartiet så starkt engagerar sig för människornas inkomsttrygghet? Är han irriterad för att han känner sig orolig för att vår kritik mot regeringsdirektiven och handläggningen av detta ärende ändå är berättigad? Vår kritik drabbar regeringen, inte utredningen, inte utredningens hårt arbetande sekretariat, inte heller utredningens ledamöter eller dess ordförande. Det finns inslag i herr Bengtssons anföranden som vi måste kritisera, men han kritiserar då som ordförande för den socialdemokratiska riksdagsgruppen och inte som ordförande i KSA-utredningen. Och det är hans åsikter som kritiseras, inte hans kompetens som ordförande — den sätter jag högt. Herr Bengtsson borde använda sina krafter till något bättre än att göra inlägg av det slag som han haft i dagens debatt.

Är herr Bengtsson irriterad för att folkpartiet haft en arbetsgrupp för att studera frågan om en allmän sysselsättningsförsäkring? Folkpartiets landsmöte 1966 beslutade att partiet skulle göra en sådan utredning. Den utredningen är nu färdig, och resultatet redovisades i går.

Är herr Bengtsson irriterad för att den utredningen stör ritningarna för regeringen och för herr Bengtsson eller för att utredningen visat att det är möjligt att genomföra en allmän sysselsättningsförsäkring? Alla i tidigare debatter gjorda påståenden — inte i dag utan i andra sammanhang — om att det föreligger sådana tekniska svårigheter att genomföra en sådan försäkring att det är omöjligt faller. Är herr Bengtsson irriterad för att det visats att en sådan försäkring är möjlig att genomföra utan alltför höga kostnader? Påståenden om kostnader på mångmiljardbelopp faller. Är herr Bengtsson irriterad därför att det visat sig vara möjligt att genomföra en sådan försäkring i olika administrativa former? Påståenden om att folkpartiet egentligen skulle vara ute efter arbetslöshetskassorna faller helt till marken. Är det för att folkpartiet var först med att presentera ett mera konkretiserat förslag och för att regeringen och KSA-utredningen inte fick arbeta i ostördhet på detta område som herr Bengtsson är irriterad, och är det därför så många av hans partikamrater uppenbarligen delar den irritationen? Är det därför som det är så svårt att föra en saklig debatt?

Herr Bengtsson angrep Sven Wedén som inte är här i dag. Sven Wedén ljuger, sade han. Nej herr Wedéns och folkpartiets kritik drabbar regeringen och regeringens ovilja att klargöra sin inställning. Det var ju först för ett par veckor sedan som Rune Johansson gjorde ett klarläggande.

Herr Bengtsson angrep också folkpartirepresentanten i utredningen. Det tycker jag var helt oberättigat. Folkpar-

tiets representant har partiets förtroende. Jag måste här inskjuta att fröken Sandells påstående att han furnerat material till folkpartiets utredning är helt oriktig. Jag har personligen medverkat i skriften också när det gäller författandet av huvuddelarna. Det material som hon måhända kan känna igen är hämtat från statens offentliga utredningar och arbetsmarknadsstyrelsens redovisningar av situationen på arbetsmarknaden. Jag utgår ifrån att också KSA-utredningen har tillgång till det materialet. Några informationer den väg som fröken Sandell antydde har vi inte fått.

Herr Bengtsson angrep folkpartiet för fräckhet — han talade om en typisk folkpartifräckhet. Vad säger då Inge-mund Bengtsson om sitt eget påstående att folkpartiet hindrar utredningens arbete?

Folkpartiet har redovisat hur en försäkring kan se ut. Vi har kallat den en allmän sysselsättningsförsäkring. Det finns ingen anledning att föra någon debatt i namnfrågan. Vi säger att den är oviktig; man kan kalla försäkringen en arbetslöshetsförsäkring, man kan kalla den en arbetsmarknadsförsäkring eller vad man vill — huvudsaken är att det är fråga om en allmän försäkring som omfattar alla.

Vi har sagt att denna försäkring bör omfatta alla löntagare och företagare och all nytillkommande och återinträdande arbetskraft, att försäkringen bör bygga på inkomstbortfallsprincipen, att den till sin konstruktion bör nära anknyta till sjukförsäkringen och att man kan tänka sig olika administrativa former för en sådan försäkring.

Det är väl framför allt två organisatoriska huvudalternativ vi diskuterar — vilket av dem man väljer beror på vilken väg man tycker sig kunna åstadkomma den mest effektiva försäkringen sedan man mera i detalj har studerat det hela. Det finns goda skäl för båda lösningarna. Jag tycker att det är

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

något förvånande att herr Bengtsson på den punkten binder sig och påstår att det bara finns en utformning som är tänkbar. Man borde inte på den punkten binda sig i onödan innan materialet är redovisat.

Jag tycker också att herr Bengtsson borde undvika de hårda orden. De kanske inte får den effekt som avsågs. Var det inte så med herr Bengtssons inlägg, att det påminde om det predikomanuskript som den gamle prosten hade där han i marginalen hade antecknat: argumenteringen svag, höj rösten!

I detta anförande instämde herrar *Nihlfors, Larsson* i Stockholm, *Rimmerfors, Ullsten* och *Norrby*, fru *Nettelbrandt*, herrar *Keijer, Hamrin* i Jönköping, *Sterne, Hamrin* i Kalmar, *Löfgren, Nilsson* i Lönsboda, *Nelander, Werbro* och *Antby*, fru *Frænkel* samt herrar *Berglund, Andersson* i Örebro, *Enskog, Jonsson, Anderson* i Sundsvall, *Westberg, Öhvall* och *Gustafsson* i Skellefteå (samtliga fp).

Herr BENGTTSSON i Varberg (s) kort genmäle:

Herr talman! Tillåt mig att börja med att säga att den irritation jag gav till känna i mitt förra anförande var inte så mycket för egen del som för medarbetare i utredningen. Irritationen fick ökad näring och fart i går då folkpartiet presenterade sin skrift — inte för skriftens skull; jag återkommer till den — utan därför att herr Wedén påstod att arbetsgruppen inom folkpartiet hade tillsatts därför att den statliga utredningen, KSA-utredningen, vägrade att sätta i gång med att penetrera dessa viktiga frågor, trots att folkpartiet hade gjort påstötningar. Herr Mundebo kan inte förneka att herr Wedén sade det. Det var en osanning och det reagerade mina medarbetare mot.

Herr Mundebo vederlade ju själv herr Wedén under samma presskonferens,

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

då herr Mundebo berättade att arbetsgruppen hade tillkommit med anledning av en motion vid landsmötet 1966, en motion som var väckt av en folkpartist som heter Envall, och att partistyrelsen 1966 beslöt att verka för att en statlig utredning om allmän sysselsättningsförsäkring skulle komma till stånd men att oberoende härav låta studera frågan. Den gruppen har alltså funnits och studerat frågan.

Irritationen var alltså föranledd av att man påstod att den kommitté som jag leder — det kan ju inte vara någon kritik mot regeringen — inte bedriver arbetet tillräckligt skyndsamt och att detta var anledningen till att arbetsgruppen hade tillsatts. Det var alltså en lögn, och det är det som jag har reagerat mot. Jag hoppas att herr Mundebo bekräftar att det inte var på grund av min utredning som arbetsgruppen tillsattes.

Det är så att folkpartiet har fört en besynnerlig propaganda mot KSA-utredningen. Ni märker väl att det är irritation inte bara bland de socialdemokratiska ledamöterna utan det är likadant med höger- och folkpartirepresentanter. Man gick alltså för långt i går under presskonferensen.

Jag har naturligtvis ingenting att invända mot att folkpartiet tillsätter en studiegrupp som studerar en viktig social fråga. Det är mycket värdefullt, om man kan framlägga positiva förslag — det finner jag helt rimligt — och att de förslagen användes av folkpartiets representanter i den utredning som är tillsatt. Vad är det för mening i att folkpartiet bedriver studiearbete, om inte dess ledamot i utredningen får nytta av materialet och tillgodoser kommittén med det?

Vi skall tänka på att vi i dag diskuterar en motion från folkpartiet och en reservation från folkpartiet med önskemål om tilläggsdirektiv för utredningen. Om folkpartiet hade velat ha en annan uppläggning, herr Mundebo, en annan

plan för arbetet frågar jag: Varför har partiets representant i utredningen inte föreslagit det? Nej, han säger att tiden ännu inte är mogen för att ta ståndpunkt i huvudfrågan, att man måste lära sig litet mer. Varför tog ni inte med honom i studiegruppen, så att det hade kunnat klaras av där?

Vi diskuterar alltså frågan om tilläggsdirektiv, men folkpartiet har inte kunnat klara ut vad det menar med sitt förslag om tilläggsdirektiv. Ni har faktiskt skyldighet att tala om vad det är utredningen nu gör som den inte borde göra. Er representant i kommittén har inte framfört något önskemål och har inte haft några kritiska funderingar om att vi håller på att arbeta med någonting som är onödigt.

Jag kan försäkra kammarens ledamöter, att KSA-utredningen inte har ägnat sig åt någonting som inte är absolut nödvändigt oavsett vilket system man än väljer för att lösa den väsentliga frågan, nämligen inkomstrygghet för alla. Folkpartiet menar väl inte att vi skall komma med ett principförslag, en rubrik, om vilket det skall fattas ett principbeslut för att först därefter börja detaljutforma bestämmelser. Vi måste väl i rimlighetens namn utarbeta ett detaljerat förslag om kontant stöd vid arbetslöshet och ge det ett reellt innehåll. Det är ju det vi håller på med. Jag kan förstå att folkpartiet vill komma åt den socialdemokratiska regeringen — det kan man inte reagera mot utan är helt i sin ordning — men det är märkligt att folkpartiet angriper KSA-utredningen som arbetar enligt sina direktiv och som redan har löst en uppgift och nu är i färd med att lösa huvuduppgiften.

Den här skriften som folkpartiet utarbetat är intressant och innehåller fem olika uppslag men dessa finns redan, herr Mundebo, i de motioner och direktiv som föreligger. Vi skall pröva dem i den ordning som är normal vid utredningsarbete.

Herr MUNDEBO (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bengtsson i Varberg har inte berört kärnfrågan utan bara en detalj som gäller KSA-utredningen och folkpartiutredningen. Kärnfrågan är tryggheten för de många människor som är arbetslösa utan att vara försäkrade och problemet att snarast möjligt få till stånd en effektiv lösning för dessa. Jag vill fråga herr Bengtsson: Har ni fortfarande samma mening som i november 1967, nämligen att det är möjligt att lösa frågan utan en allmän försäkring? Är inrikesministerns uppfattning från mitten av mars ännu hållbar? Har herr Bengtsson nu en annan mening och tar avstånd från uppfattningen i november?

När skriften i går presenterades angav partisekreteraren, partiordföranden och jag bakgrunden till utredningsuppdraget, nämligen ett landsmötesbeslut. Sven Wedén tillade att det finns så mycket större anledning att studera frågan eftersom tilläggsdirektiv till KSA-utredningen inte utfärdats, och den uppfattningen delar jag. Det är emellertid osanning, herr Bengtsson, att säga att Sven Wedén betecknade KSA-utredningens arbete som huvudorsak till att vår arbetsgrupp tillsattes.

Vi kritiserar inte KSA-utredningen utan — jag upprepar här vad jag sade ett par gånger i mitt första inlägg — det är mot regeringen som kritiken riktas. Den har inte utfärdat tilläggsdirektiv och givit utredningen resurser att föra arbetet vidare när det gäller utformandet av en allmän, obligatorisk försäkring. Kärnfrågan är denna: Kommer arbetet att inriktas på en allmän försäkring som ger trygghet åt alla dem som står utanför försäkringen? Är regeringens oklarhet på denna punkt fortfarande kvarstående?

Herr BENGTTSSON i Varberg (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Mundebo anmärkte på att jag inte diskuterade det väsent-

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

liga, som han sade, nämligen tryggheten för de arbetslösa. Det ansåg jag emellertid vara helt onödigt. Tryggheten är en självklar sak, den ligger ju bakom hela det utredningsarbete vi håller på med. Vad vi här diskuterar är statsutskottets och andra lagutskottets utlåtanden och den folkpartireservation i vilken man yrkar på tilläggsdirektiv.

Herr Mundebo frågade om jag har bytt ståndpunkt. Nej, jag håller alltså fast vid att det är möjligt att åstadkomma en effektiv trygghet för alla vid arbetslöshet utan att ha en obligatorisk försäkring. Jag vill här peka på hur den frågan har lösts — med det beslut vi snart kommer att fatta — för dem som är över 60 år. De som är med i arbetslöshetsförsäkringen får sitt skydd där; de andra får ersättning av arbetsmarknadsmyndigheten. Om man vill kalla det för en obligatorisk försäkring, så gärna för mig. Det är emellertid en metod som kan användas för att lösa problemen.

Vidare tycker jag verkligen att herr Mundebo kunde ha kostat på sig att säga att herr Wedén hade fel i går. Jag har herr Wedéns yttrande ordagrant upptaget. Han hävdade att arbetsgruppen tillsatts för att sätta fart på min utredning — och det är osanning! Han sade vidare att oppositionen kritiserat regeringen för att den inte velat utfärda tilläggsdirektiv. Ni får gärna gräla på regeringen, men vi behöver inga tilläggsdirektiv. Det har hävdats också av såväl centerpartiets som högerns representanter. Det har också jag och alla andra i utredningen hävdats. Vi behöver inga tilläggsdirektiv för att utreda frågan om ekonomiskt stöd vid arbetslöshet. Vi får de resurser vi behöver. Ingen har nekat oss behövliga experter och andra resurser. Det är därför helt onödiga bekymmer ni har på folkpartihåll.

Herr MUNDEBO (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vad Ingemund Bengtsson här talar om, en bisats i Sven Wedéns inlägg i går, är ju en helt oväsent-

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

lig sak. Den bisatsen har herr Bengtsson refererat utbruten ur sitt sammanhang. Herr Wedén gav liksom jag själv bakgrunden till arbetsgruppens tillsätande, som var ett uppdrag från landsmötet. Det är emellertid en bisak. Det väsentliga är hur tryggheten skall utformas för de människor som nu inte omfattas av försäkringen.

Vi anser att tilläggsdirektiv behövs. De inlägg som gjorts av herr Bengtsson och inrikesministern samt en del andra representanter för regeringen och regeringspartiet bevisar detta. En av de mera framträdande ledamöterna i regeringen har för övrigt betecknat det som »ett illa genomtänkt jippo» att införa en allmän försäkring på området. En hel rad sådana inlägg visar att det behövs ett uttalande av riksdagen om en i verklig mening allmän försäkring. Debatten borde gälla den saken.

Herr HEDLUND (cp):

Herr talman! Denna debatt om arbetslöshet och arbetslöshetsförsäkring har varit ganska lång, och jag skall nu inte ta kammarens tid i anspråk alltför länge. Jag har emellertid ett par saker att anföra.

Det har talats om arbetslösheten i gamla tider, om hur det var på 1930-talet men jag har inte blivit helt på det klara med om man menat att dagens arbetslöshet är den värsta sedan 1930-talet, eller om arbetslösheten nu till sin omfattning är fullt jämförbar med 1930-talets. Menar man det senare, så måste jag säga att det inte stämmer med min uppfattning. Visst har vi en mycket betydande arbetslöshet i dag — det är sannolikt riktigt att den är den svåraste sedan 1930-talet — men den kan ändå inte jämföras med arbetslösheten då, även om det kan hända att statistiken på grund av sin ofullständighet på den tiden kan uppvisa siffror som på något sätt är jämförbara.

Det har vidare sagts att den första linjen mot arbetslösheten går inom fö-

retagen. Det gäller alltså att stärka näringslivet för att försöka få ordinarie arbete för så många människor som möjligt. Att detta är riktigt råder det väl inte heller något tvivel om. Det är säkerligen också riktigt, såsom det har framhållits, att ett hinder härför har varit kostnadsuppdrivningen genom den icke oväsentliga inflation, som vi har fått dras med under många år och som har minskat vår konkurrenskraft på utlandsmarknaden. Men vi skall som sagt inte i dag tala så mycket om den frågan och inte heller så mycket om de andra åtgärderna mot arbetslösheten, såsom t. ex. beredskapsarbeten och omskolning, eftersom det utlåtande vi nu diskuterar gäller arbetslöshetsförsäkringen.

Innan jag övergår till huvudämnet vill jag framhålla att jag finner den positiva inställning till de anställda, som i dag från så många håll kommit till uttryck, vara glädjande. För vårt vidkommande vill jag i detta sammanhang påminna om tiden för den s. k. krisuppgörelsen i början på 1930-talet. Den inträffade i början av min politiska bana. När jag då var ute i landet och talade om arbetslöshetsproblemen tyckte jag att det var mycket värdefullt att i mina föredrag få tillfälle att tala om att vårt parti hade en positiv inställning i den svåra situation som då förelåg på arbetsmarknaden. Jag tror att jag vågar säga att vi sedan fullföljt den linje vi då påbörjade.

Jag vill också gå ett steg längre fram i tiden och påminna om den utredning om arbetslöshetsförsäkring som framlade sitt betänkande år 1963. I denna utredning yrkade vår representant ensam bland samtliga på att en allmän arbetslöshetsförsäkring skulle skapas, d. v. s. just vad som är aktuellt här i dag. Märk väl att vår representant då var ensam om detta krav i utredningen! År 1964 motionerade vårt parti i ämnet. Vi återkom sedermera år 1966 och fick då bifall till våra motioner.

Vi är därmed tills vidare nöjda i avbidan på resultatet av den arbetande utredningen.

Vi har dock iakttagit att man på regeringshåll har anfört skilda meningar på denna punkt. I varje fall var finansministern under remissdebatten mycket tveksam om en allmän försäkring på detta område. Jag svarade honom då att jag hade mycket svårt att förstå honom. Vår tanke var naturligtvis inte att försämra förhållandena för någon av de en och en halv miljon människor som i dag redan har arbetslöshetsförsäkring, utan det gäller att med bibehållande av deras förmåner skapa en motsvarande trygghet för de en och en halv miljon människor som i dag är utan försäkringskydd i detta avseende.

Det är naturligtvis också för att undvika varje missförstånd om motivet till vårt ställningstagande nödvändigt att tala om, varför vi har anslutit oss till majoriteten i andra lagutskottets utlåtande nr 26 och icke till folkpartireservanterna. Anledningen härtill är helt enkelt att vi anser att vi redan år 1966 fick riksdagens bifall till våra yrkanden på denna punkt i en sådan omfattning att vi utgår från att det med säkerhet blir en fullständig utredning om en allmän arbetslöshetsförsäkring. Sedan får utredningen i detalj visa vilken form försäkringen skall ha etc. Men att det blir en utredning rörande allmän försäkring betraktar vi som självklart efter det bifall våra motioner vann år 1966, och därför har vi ansett att vi inte lämpligen i dag kan begära något nytt beslut i ärendet.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! I det engelska parlamentet finns en tradition som jag finner sympatisk, nämligen att någon i slutet av debatten som varit hård och frän stiger upp för att »wind up the debate», som det heter. Jag skall, herr talman, i all blygsamhet göra ett för-

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m. sök att »nysta upp» eller åtminstone runda av denna debatt.

När jag bevitnade de hårda tag som togs här i dag, rann mig i minnet ett uttalande som förre socialminister Gustav Möller gjorde för många år sedan — jag tror det var i ett föredrag i Lund. Jag kan inte ordagrant återge uttalandet, men han sade ungefär följande: Här råder en ädel tävlan mellan de politiska partierna att komma främst på den socialpolitiska rännarbanan. — Debatten om arbetslöshetsförsäkringen påminner mig något om kampen om folkpensionerna — eller kanske snarare om folkpensionärernas gunst. Varje parti vill gärna framstå som det mest förutseende, det mest sociala, det mest ansvarsmedvetna och det mest aktiva, såsom det parti som varit och är bäst på arenan. Man vill gärna inmuta en fyndighet och ha monopol på utvinningen. Herr Nordgren nämnde för en stund sedan att frågan om en arbetslöshetsförsäkring för några år sedan togs upp även inom högerpartiet. Lägg märke till att jag säger »även» — och alltså inte »enbart» — inom högerpartiet. Jag tror inte att herr Nordgren sade detta, och jag gör det inte heller, för att på något sätt framställa oss som så mycket förnämligare eller mer förutseende än andra partier.

Denna fråga är ju inte ny. Det framgår med all önskvärd tydlighet av historiken i andra lagutskottets utlåtande nr 26 att frågan togs upp i riksdagen redan år 1908, alltså några år efter det att folkpensioneringen började bli aktuell. Sedan har den behandlats i en lång rad utredningar, bl. a. i 1937 års stora socialvårdskommitté — alltså just den kommitté inom vilken förslaget om den lika, icke inkomstprövade folkpensionen för alla lades fram. Jag skall emellertid inte gå in på historieskrivningen om vad som hände inom 1937 års socialvårdskommitté.

Det är väl med arbetslöshetsförsäkringen som med folkpensioneringen:

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

alla har varit med och dragit sitt strå till stacken — i regeringsställning, som experter, i utredningar, som motionärer, i utskott och i debatter. Mot den bakgrunden framstår denna ibland ganska fräna och hårda tävlan på den socialpolitiska rännarbanan som en aning ofruktbar.

Alla eftersträvar att åstadkomma ett så gott skydd som möjligt för dem som blir friställda, för dem som råkar ut för arbetslöshet. Därför är det litet trist när man här i kammaren — om jag inte alldeles missförstod herr Henningsson — ifrågasätter vårt ärliga uppsåt och vår goda vilja. Inte leder sådant till något samförstånd i en stor och viktig fråga. Och att detta är en stor och viktig fråga anser vi ju alla.

Herr Bengtsson i Varberg kunde inte underlåta att ge högerpartiet en liten släng för att vi i en reservation hade understrukit att erforderlig expertis skulle ställas till KSA-utredningens förfogande. Jag skall inte klandra herr Bengtsson för att han gav också oss en liten släng — han kunde väl inte gärna låta oss komma helt undan, när han delade ut sådana väldiga råsopar åt annat håll. Men det är inte ofta en utredningsordförande stiger upp här i kammaren och betackar sig för mera hjälp i sitt arbete; motsatsen är nog vanligare. Vår tanke var endast den, herr Bengtsson, att *om* utredningen behövde få mer expertis till sitt förfogande, så borde den få det för att resultatet om möjligt skulle kunna komma fram snabbare än eljest.

Herr Bengtsson i Varberg sade att utredningen inte vill ha mer hjälp utan har tillräckligt med expertis — man får knappast rum i utredningslokalen med alla experter — om jag inte missförstod hans uppgifter. Då är ju allt gott och väl i det avseendet. Herr Bengtsson var nöjd och tydligen de övriga utredningsmännen också. De har allt de behöver i fråga om resurser — jag hoppas det gäller också de ekono-

miska resurserna. Jag tror på uppgiften från både herr Bengtsson och herr Nordgren att utredningen arbetar för högttryck.

Många hårda nötter skall knäckas av utredningen, och i vår partimotion har vi endast antytt några av de frågor som måste lösas. Vi är alltså överens om målet — och det är bra.

Till sist, herr talman, kan jag inte underlåta att säga att en allmän arbetslöshetsförsäkring, hur fulländad den än blir, knappast kan avse annat än att ersätta ett bortfall av inkomst vid arbetslöshet. Den kan inte säkra eller försäkra sysselsättningen utan kan endast gardera för det inkomstbortfall som uppstår vid arbetslöshet. Viktigare än en arbetslöshetsförsäkring — hur fulländad den än är — är ändå att de friställda så snart som möjligt får ett nytt produktivt, lönsamt, fritt valt och meningsfullt arbete.

Jag hoppas, herr talman, att denna debatt ändå kan ha bidragit till att vi är överens även på den punkten.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 1) i utskottets utlåtande nr 64, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Per Jacobson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 128 ja och 55 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2—4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 5

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid votering, i anledning varav efter givna varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 5) i utskottets utlåtande nr 64, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Per Jacobson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 129 ja och 56 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 6—11

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6

Särskilt stöd åt äldre arbetslösa, m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående särskilt stöd åt äldre arbetslösa m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 14 december 1965 (nr 629) om erkända arbetslöshetskassor, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom den under nästföregående paragraf redovisade propositionen nr 29 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, såvitt nu var i fråga, godkänna av föredragande departementschefen föreslagna ändringar av den frivilliga arbetslöshetsförsäkringens dagnpenningbeholdning och grundstatsbidrag m. m.

Genom en den 2 februari 1968 dagtecknad proposition, nr 30, vilken i sin helhet hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående ändring i förordningen den 14 december 1956

En allmän arbetslöshetsförsäkring m. m.

(nr 629) om erkända arbetslöshetskassor,

2) förordning angående ändring i förordningen den 14 december 1956 (nr 630) om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor.

I samband med propositionerna hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen

1) de vid riksdagens början väckta likalydande motionerna I: 693 av herr *Werner* samt II: 882 av fru *Ryding m. fl.*, vari yrkats, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till sådan ändring av arbetslöshetskassförordningens paragraf 36 att den lokala fackliga organisationen alltid bereds möjlighet att delta i förhandling om arbetsanvisning vid de tillfällen som i motionen angetts»;

2) de i anledning av proposition nr 29 väckta likalydande motionerna I: 774 av herr *Werner* samt II: 998 av fru *Ryding m. fl.*, såvitt nu var i fråga.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte bifalla följande propositioner, nämligen

1) proposition nr 29, såvitt här var i fråga,

2) proposition nr 30; samt

B. att följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 693 och II: 882,

2) motionerna I: 774 och II: 998, såvitt här var i fråga,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru **RYDING** (vpk):

Herr talman! Med hänvisning till vad jag tidigare anförut ber jag beträffande mom. B, punkt 1, att få yrka bifall till motionerna I: 693 och II: 882.

Herr **BENGTSSON** i Varberg (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. A

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. B 1

Herr förste vice talmanen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 693 och II: 882; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. B 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7

En allmän arbetslöshetsförsäkring m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av motioner om en allmän arbetslöshetsförsäkring m. m.

Andra lagutskottet hade behandlat sex till lagutskott hänvisade motioner.

1) De likalydande motionerna I: 405 av herr *Holmberg m. fl.* samt II: 508 av herr *Bohman m. fl.* I motionerna yrkades bl. a. »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder att resultatet av KSA-utredningens uppdrag i vad gäller arbetslöshetsförsäkringen snarast kan föreläggas riksdagen».

2) De likalydande motionerna I: 681 av herr *Dahlén m. fl.* samt II: 885 av herr *Wedén m. fl.* I motionerna yrkades, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av tilläggsdirektiv till KSA-utredningen med innehåll att utredningens uppgift skall vara att framlägga förslag till en allmän sysselsättningsförsäkring samt att arbetet på detta skall bedrivas med största skyndsamhet».

3) De likalydande motionerna I: 687 av fru *Elvy Olsson* och herr *Fälldin* samt II: 875 av herr *Larsson* i Borrbby.

Utskottet hemställde,

A. att motionerna I: 405 och II: 508,

såvitt nu var i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att motionerna I: 681 och II: 885 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 687 och II: 875 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I

vid utskottets hemställan under A

av herrar *Hübinette* och *Ringaby* (båda h), vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 405 och II: 508, såvitt nu var i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad reservanternas anförts;

II

vid utskottets hemställan under B

av herrar *Erik Filip Petersson*, *Blom*, *Anderson* i Sundsvall och *Rimmerfors* (samtliga fp), vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 681 och II: 885 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av tilläggsdirektiv till KSA-utredningen med innehåll att utredningens uppgift skulle vara att även framlägga förslag till en allmän sysselsättningsförsäkring samt att arbetet på detta skulle bedrivas med största möjliga skyndsamhet.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herrar *Eric Carlsson* och *Gustavsson* i Alvesta (båda cp).

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **RINGABY** (h):

Herr talman! Med hänvisning till vad jag sagt i denna fråga ber jag att få yrka bifall till reservationen I vid utskottets hemställan under A.

En allmän arbetslöshetsförsäkring m. m.

Herr **ANDERSON** i Sundsvall (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen II av herr Erik Filip Petersson m. fl. vid utskottets hemställan under B.

Herr **BENGTSSON** i Varberg (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ringaby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herrar Hübinette och Ringaby.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen II); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr

Sänkt pensionsålder

Anderson i Sundsvall begärde emellertid votering, i anledning varav efter givna varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen II) av herr Erik Filip Petersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 147 ja och 35 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. C

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av motioner om pension till äldre friställd arbetskraft m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9

Sänkt pensionsålder

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av motioner om sänkt pensionsålder.

Andra lagutskottet hade behandlat följande till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 138 av herr *Eric Carlsson m. fl.* och II: 182 av herr *Gustavsson* i Alvesta *m. fl.*, vari hemställdes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om parlamentarisk utredning om sänkt folks pensionsålder»,

2) motionen II: 117 av herrar *Westberg* och *Jonsson*, vari yrkades »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om att frågan om sänkt pensionsålder göres till föremål för utredning».

Utskottet hemställde,

att förevarande motioner

A) I: 138 och II: 182 samt

B) II: 117

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Nils-son* och herr *Gustavsson* i Alvesta (båda cp), vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 138 och II: 182 samt II: 117, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga att frågan om en sänkt pensionsålder bleve föremål för utredning av en parlamentariskt sammansatt kommitté.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Det är inte första gången som vi behandlar frågan om en sänkning av pensionsåldern. Den har behandlats flera gånger tidigare på grund av motioner från vårt håll.

I år säger utskottsmajoriteten att pensionsförsäkringskommittén kommer att lägga fram ett betänkande, i vilket bl. a. behandlas frågan om ett särskilt pensionstillskott till pensionärer, vilka saknar eller har låg tilläggspension. Det

Sänkt pensionsålder

är bl. a. därför som utskottet nu avstyrker den föreliggande motionen.

Detta är inte samma sak. Även om vi kan få en höjning av folkpensionerna till stånd efter den 1 juli 1968, till vilken tidpunkt kommittén har till uppgift att lägga fram förslag, löser det ändå inte frågan för de grupper som är aktuella. Vi vet att vi har betydande grupper av svenska folket som haft ett hårt arbete och fått prestationsförmågan nedsatt; de kan helt enkelt inte arbeta för fullt fram till pensionsåldern 67 år.

Då kanske någon säger: Ja, men de har möjlighet att göra förtidsuttag. Ja, det är riktigt, men de som gör detta får också vidkännas en väsentlig reduktion av pensionen. Vi menar därför att det finns anledning att för dessa grupper till prövning ta upp frågan om en sänkning av pensionsåldern jämsides med att man diskuterar andra reformer. Vi har tidigare klart deklarerat att denna fråga bör behandlas i samband med spörsmålen om en eventuell förlängning av semestern eller en kortare arbetstid. Vi anser att detta bör komma med i bilden.

I vår reservation heter det: »Då en sänkning av pensionsåldern ur både social synpunkt och allmän rättvisesynpunkt måste anses vara en angelägen uppgift anser utskottet att frågan bör upptagas till prövning.»

Herr talman! Med dessa synpunkter ber jag att få yrka bifall till den reservation, som finns fogad till andra lagutskottets utlåtande nr 29.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! I motion nr 117 i denna kammare har herr Jonsson och jag tagit upp frågan om en sänkning av pensionsåldern, och vi har föreslagit att frågan skulle göras till föremål för en parlamentarisk utredning. Utskottet, som behandlat den motionen och samtidigt även två andra med liknande yrkanden, föreslår att motionerna inte

skall föranleda någon riksdagens åtgärd.

Det är intressant att ta del av utskottets motivering. Man hänvisar till att liknande motioner tidigare avslagits — alldeles som om det skulle vara något skäl för avslag även nu. Man anför att riksdagen har uttalat bl. a. att en eventuell sänkning av pensionsåldern måste vägas mot angelägenheten av andra förbättringar för folkpensionärerna, och den saken måste givetvis bli en viktig uppgift för utredningen. Det kan knappast anses utgöra skäl för avslag. Man påpekar även att det pågående reformarbetet jämte den omständigheten, att antalet ålderspensionärer är i stigande, de närmaste åren kommer att medföra ökade anspråk på samhällets resurser. Det kan ingalunda förnekas. Men det måste samtidigt observeras att vi för närvarande avsätter mer än en halv miljard kronor till vår arbetsmarknadspolitik, och det råder väl ingen tvekan om att dessa kostnader skulle bli väsentligt lägre om vi genomförde en allmän sänkning av pensionsåldern.

Utskottet hänvisar även till det förhållandet att det behov av individuell variation av pensionsåldern, som man är medveten om, i viss mån kan tillgodoses genom förtida eller uppskjutet pensionsuttag. Man säger däremot ingenting om den reducering av pensionsbeloppet, som blir följden av ett förtida uttag, eller om förlusten av bostadsbidraget, som annars i regel utgår till folkpensionärer. Förtida pensionsuttag är visserligen en möjlighet men en för pensionären kostsam möjlighet.

Herr talman! Självfallet måste en sänkning av pensionsåldern föregås av en noggrann utredning, och avvägningen mellan olika åtgärder bör göras i samråd med arbetsmarknadens parter. Detta konstaterande kan emellertid inte på något sätt minska angelägenheten av en utredning. Vi kan räkna med att en sådan behöver avsevärd tid på sig, och

Sänkt pensionsålder

innan den är färdig har de aktuella förbättringarna för de nuvarande folkpensionärerna genomförts. Vi kan emellertid enligt min mening inte i längden vara tillfreds med att vissa arbetare i ett företag, t. ex. de som arbetar på kontoret, pensioneras vid 65 års ålder medan de som arbetar i verkstaden får vänta ytterligare två år på sin pension. Det förhållandet föreligger nu oavsett om det är ett statligt eller privatägt företag.

Man kan visserligen hänvisa till att det är en avtalsfråga att somliga har lägre pensionsålder, men jag är ändå övertygad om att vi kommer att se det som en rättvisefråga som kräver sin lösning. Genom en sänkning av pensionsåldern till 65 år skulle även de grupper som huvudsakligen sysslar med tungt eller på annat sätt slitsamt arbete få möjlighet att i större utsträckning än nu fortsätta sin produktiva insats fram till uppnådd pensionsålder och således erhålla full pension.

Det skäl som tidigare anförts mot en sänkning av pensionsåldern, att det skulle medföra brist på arbetskraft, lysar i år med sin frånvaro i utskottets utlåtande. Det bevisar att när jag vid ett tidigare tillfälle hävdade, att det var svårt att med säkerhet uttala sig om arbetskraftsbehovet för någon längre tid, hade jag alldeles rätt. Man får för övrigt räkna med att många arbetstagare uppskjuter pensionsavgången ett eller flera år.

Kostnadsfrågan är en svårighet, det är jag fullt medveten om. Men man kan tänka sig en sänkning i etapper som skulle innebära mindre påfrestningar på ekonomin.

Frågan är värd att omsorgsfullt prövas, och jag yrkar bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Jousson* (fp).

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (cp):

Herr talman! I de motioner som lig-

ger till grund för andra lagutskottets utlåtande nr 29 har framställts yrkanden om utredning av frågan om sänkt pensionsålder. De skäl som motiverar en sådan åtgärd har framhållits i bl. a. motion nr 182 i denna kammare, som jag har undertecknat. Utskottsreservanten herr *Gustavsson* i Alvesta har i sitt anförande ytterligare understrukt dessa skäl, och jag kan helt instämma i de synpunkter som han framfört.

Andra lagutskottet har, som redan påpekats, avstyrkt motionärernas utredningskrav. Utskottsmajoriteten hänvisar till möjligheten av individuell variation i pensionsåldern genom förtida uttag. Det är riktigt att den möjligheten finns. Men för pensionärerna resulterar som bekant ett förtida uttag i en lägre pension för all framtid.

I mer än 50 år har pensionsåldern varit 67 år. Med den reformiver vi har i detta parlament och i vårt land kunde det då kanske vara på tiden att vi inriktade oss på att sänka pensionsåldern med ett första steg till 65 år. För vissa grupper gäller redan i dag en lägre pensionsålder än 67 år. Jag kan inte finna det vara förenligt med social och samhällelig rättvisa, att de befolkningsgrupper i vårt land, som i många fall har att utföra det tyngsta arbetet, arbetare, jordbrukare, skogsarbetare m. fl., och har den längsta arbetsdagen och inte så sällan har den lägsta inkomsten, skall behöva vänta till 67 år, när pensionsåldern för vissa andra grupper inträder långt tidigare, vid 60, 63 eller 65 år.

Jag tycker att denna fråga mycket väl skulle kunna tåla en utredning. Vi får då se vad en sådan skulle leda till.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den reservation som har fogats till andra lagutskottets utlåtande.

Herr **ANDERSON** i Sundsvall (fp):

Herr talman! Herr *Eriksson* i Bäckmora sade bl. a. att vi haft samma pen-

Sänkt pensionsålder

sionsålder i mer än 50 år, alltså sedan 1914 då folkpensioneringen infördes. Herr Eriksson ansåg att det nu kunde vara på tiden att sänka pensionsåldern. Under den långa tid som gått sedan 1914 har medellivslängden i vårt land ökat mycket kraftigt. Jag kommer inte ihåg vilken medellivslängd vi hade 1914, men för närvarande ligger den på något över 70 år — jag skulle tro att den vid tiden för folkpensionens införande låg mellan 50 och 60 år. Denna kraftiga ökning av medellivslängden talar snarare för en höjning av folkpensionsåldern än för en sänkning.

Det finns naturligtvis även skäl som talar för en sänkning av pensionsåldern — det vill jag inte förneka. När en fråga kommer upp till behandling i ett utskott, måste utskottet med hänsyn till de ekonomiska möjligheterna göra vissa avvägningar mellan olika reformkrav. Vi har tidigare i dag debatterat en social fråga av mycket hög angelägenhetsgrad, nämligen frågan om en arbetslöshetsförsäkring som skapar trygghet åt alla. I utlåtandet har vi pekat på en annan reform, nämligen att förstärka folkpensionerna även efter 1968. För min del sätter jag de två sakerna långt före kravet på en sänkning av pensionsåldern.

Jag finner alltså att tidpunkten nu knappast är den lämpliga att sätta i gång med en utredning angående en sänkning av pensionsåldern. Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (cp):

Herr talman! Utskottets talesman anförde till sitt försvar att vi har fått en markant ökad medellivslängd i landet, och det är alldeles riktigt. Men, herr Anderson, det kan väl också sammanhånga med att barnadödligheten kraftigt minskats — det är klart att det i sin tur påverkar också medellivslängden.

Herr Anderson sade att den ökade

medellivslängden snarast skulle tala för en höjning av pensionsåldern. Det argumentet hade jag knappast väntat mig. Jag kan knappast tro att det är herr Andersons allvarliga mening att vi skulle ändra pensionsåldern åt det hållet för dessa grupper. Det finns i dag åtskilliga människor som har en lägre pensionsålder, och därför anser jag att det är både angeläget och rättvist att sänka pensionsåldern för dem som fortfarande inte pensioneras förrän vid 67 års ålder.

Herr **ANDERSON** i Sundsvall (fp):

Herr talman! När jag påpekade att det kraftiga höjningen av medellivslängden snarare talade för en höjning av pensionsåldern än för en sänkning, så var det inte något förslag eller yrkande från min sida; jag ville bara påpeka att höjningen av medellivslängden i varje fall inte kan åberopas såsom skäl för att sänka pensionsåldern. Det avgörande för utskottets ställningstagande har varit den avvägningsfråga som jag berörde i mitt förra anförande. Det skulle otvivelaktigt bli svårt att genomföra de förbättringar av folkpensionerna, som vi väl alla vill åstadkomma, om man belastade den sociala budgeten med en sådan utgiftsökning som en sänkning av pensionsåldern skulle innebära.

Herr **GUSTAFSSON** i Borås (fp):

Herr talman! Jag har behov av att uttala min stora sympati för de tankar som har framförts i reservationen. Vi har kostat på oss utredningar på mindre viktiga frågor än den som här föreligger.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr

Sänkt pensionsålder

Gustavsson i Alvesta begärde emellertid votering, i anledning varav efter givna varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fru Nilsson och herr Gustavsson i Alvesta.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 143 ja och 30 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser vissa allmänna frågor.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Lades till handlingarna.

§ 11

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom justitiedepartementets verksamhetsområde,

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom utrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde,

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom finansdepartementets verksamhetsområde,

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde,

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom handelsdepartementets verksamhetsområde,

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom inrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

Propagandakampanj för avsättning av svenska produkter på den svenska marknaden

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde,

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde,

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad avser utbildningsdepartementets verksamhetsområde,

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad avser staten för statens allmänna fastighetsfond, samt

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1968/69 till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12

Propagandakampanj för avsättning av svenska produkter på den svenska marknaden

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 82, i anledning av motioner om propagandakampanj för avsättning av svenska produkter på den svenska marknaden.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Under senaste tiden har vi här i vårt land tyvärr haft en mycket besvärande arbetslöshet, och riksdagen har nu ägnat nästan en hel dag åt att diskutera den saken. Mot bakgrunden av arbetslöshetsproblemen har jag och några andra ledamöter av riksdagen väckt ett motionspar, I: 617 och II: 775, med förslag om en propagandakampanj som skall stärka ansvarskänslan hos människorna här i landet och få dem att i större utsträckning tänka på vilka produkter de väljer. Det har givetvis stor betydelse för sysselsättningsmöjligheterna.

Sedan många år har vi känt av en hård konkurrens från utlandet, vilken har hårdnat ytterligare under den allra senaste tiden. Enligt mitt förmenande kan vi nu inte längre blunda för dessa förhållanden. Vad som i dag fordras är en allmän och stark solidaritet med det svenska arbetslivet för att sysselsättningen skall kunna upprätthållas bättre än hittills. Det är en allmän uppfattning att vi måste öka vår export om vi skall kunna förbättra vår levnadsstandard, och visst är det riktigt. Men lika sant är att vi också måste stärka vår hemmamarknad. Vi har ytterligt få företag som arbetar uteslutande för export. De flesta arbetar både på export och på hemmamarknaden. Förutsättningen för att ett företag skall vara starkt på exportmarknaden är att det har en god bas på hemmamarknaden att stödja sig på.

Av denna anledning har vi föreslagit en kampanj under mottot »Satsa på Sverige». Mycket väl skulle man emellertid ha kunnat tänka sig ett annat motto, t. ex. »Satsa på kvalitet». Vi svenskar är ju ganska svaga för allt utländskt, och det skulle nog därför inte skada med en liten tankeställare.

Alla remissinstanser utom en avstyrker vår framställning och detta gör även statsutskottet av rädsla för att vi skulle störa våra utländska förbindelser genom en sådan kampanj som vi före-

Ersättning till skogsägare på grund av storm- och snöskador

slagit. Men sådana kampanjer förekommer även på andra håll utan att vi blir särskilt upprörda över detta. Jag tänker på Storbritanniens »I back Britain» och Danmarks »Köp danskt». På andra håll har liknande aktioner övervägts. Vi har ju vidare fått acceptera devalveringarna i Finland, Storbritannien och Danmark.

Jag kan inte underlåta att säga att det är en viss brist på logik i att vi i andra länder kan driva en hård propaganda för köp av svenska varor men inte kan göra det på den svenska hemmamarknaden. Vi talar nu ofta om konsumentupplysning. Ja, visst är allt sådant bra. Men behöver det vara så neutralt att vi inte skall ange ursprungslandet för en vara när den kommer från vårt eget land?

Herr talman! Jag har givetvis inget yrkande men har ändå inte velat underlåta att inför kammaren framföra dessa synpunkter i den förhoppningen att de motioner, som kammaren nu står i begrepp att avslå, kanske i alla fall har fyllt någon uppgift genom att få människorna att tänka efter när de gör sitt inköpsval.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! När ett företags försäljning går ned — inte längre är tillfredsställande — undersöker man anledningen. Ofta kommer man till det resultatet att det finns skäl för att sätta in en bättre reklam. Det finns anledning att fråga, om inte samma sak gäller i fråga om försäljningen av det egna landets produkter.

Med hänsyn till vad herr Magnusson i Borås redan har framhållit kan jag inskränka mig till att dels instämma i herr Magnussons yttrande, dels beklaga att utskottet inte har funnit någon form för ett försök att göra en kampanj för svenska varor både inom och utom landet, inte minst en kampanj för turismen inom landet.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13

Föredrogs vart för sig

bevillningsutskottets betänkande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 19 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte motioner, såvitt propositionen och motionerna hänvisats till bevillningsutskottet;

jordbruksutskottets utlåtande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 19 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., såvitt avser anslag till kompensation för bensinskatt till rennärningen; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av motioner angående ändring av den s. k. 21-årsregeln i studiehjälpsreglementet,

nr 31, i anledning av motioner om ersättningen från den allmänna försäkringen för resekostnader i samband med sjukvård, och

nr 32, i anledning av motioner om kostnadsfritt tillhandahållande av vissa läkemedel.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtanden hemställt.

§ 14

Ersättning till skogsägare på grund av storm- och snöskador

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 20, i anledning av motioner rörande ersättning till skogsägare på grund av storm- och snöskador.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag skall redan från början förutskicka, att jag inte har för avsikt att hålla något längre anförande. Jag skall bara något litet kommentera

Statsbidrag till byamännen i Vitsaniemi by för bestridande av rättegångskostnad
 vad utskottet säger i sitt utlåtande över de motioner som är väckta i båda kamrarna.

Utän överdrift kan jag säga, att de stora skador som orsakades av oktoberstormen var betydligt svårare än man från början trodde. Jag har själv aldrig tidigare vid något tillfälle sett någonting så fruktansvärt i fråga om förödelse. Därför hälsar jag med tillfredsställelse, att motionerna har fått en välvillig behandling i utskottet.

Jag konstaterar också med tillfredsställelse, att samtliga remissinstanser med undantag av domänstyrelsen har tillstyrkt vår begäran. I sin sammanfattning förklarar utskottet att det gäller viktiga saker, och med hänsyn till att så många remissinstanser har tillstyrkt motionärernas förslag anser utskottet att frågan skall bli föremål för utredning. Mot detta har jag givetvis, herr talman, ingenting att invända utan ber helt enkelt att med detta korta anförande få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15

Statsbidrag till byamännen i Vitsaniemi by för bestridande av rättegångskostnad

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till byamännen i Vitsaniemi by för bestridande av rättegångskostnad jämte motioner.

I propositionen nr 58 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 8 mars 1968, föreslagit riksdagen att på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 under nionde huvudtiteln till Bidrag för bestridande av rättegångskostnad i visst mål anvisa ett anslag av 140 000 kr.

I propositionen föreslogs att bidrag

av statsmedel om 140 000 kr. skulle utgå till byamännen i Vitsaniemi by till deras rättegångskostnader i det s. k. Vitsaniemimålet.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen dels de vid riksdagens början väckta likalydande motionerna I: 10 av herr *Wanhainen m.fl.* och II: 12 av herr *Lindberg m.fl.*,

dels den i anledning av propositionen väckta motionen II: 1053 av fru *Marklund* och herr *Lorentzon*, vari hemställts att riksdagen måtte besluta att på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 under nionde huvudtiteln till Bidrag för bestridande av rättegångskostnader i visst mål anvisa ett anslag av 405 725 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

1. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen II: 1053 på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 under nionde huvudtiteln till Bidrag för bestridande av rättegångskostnad i visst mål anvisa ett anslag av 140 000 kr.,

2. anse motionerna I: 10 och II: 12 besvarade med vad utskottet anförde.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Att Vitsaniemimålet har en alldeles speciell karaktär framgår klart dels av vad som förekommit i målet och domstolarnas olika bedömningar, dels av det faktum att samtliga remissinstanser liksom Kungl. Maj:t ställt sig positiva till att efterskänka kronans fordran å ersättning för rättegångskostnader i målet.

När det gäller Vitsaniemi byamäns ansökan om att deras egna kostnader i målet till fullo skall betalas av statsmedel är däremot meningarna delade. Riksrevisionsverket anför betänkligheter med hänsyn till att ett sådant beslut

Statsbidrag till bymännen i Vitsaniemi by för bestridande av rättegångskostnad

skulle bli prejudicerande, medan remissinstanser som justitiekanslern och länsstyrelsen i Norrbottens län anfört skäl för att bevilja visst bidrag med hänvisning till värdet av att fiskerätten i Torne älv blivit rättsligt klarlagd.

Beträffande farhågorna för att ett beslut som tillgodoser bymännens begäran skulle bli prejudicerande anser justitiekanslern inte att detta behöver befaras, eftersom omständigheterna i fallet är så speciella. Som JK också framhåller skulle bymännen dessutom troligen kunnat föra processen på statens bekostnad om de känt till möjligheterna att få fri rättegång. Att de inte gjorde det och inte blev upplysta om det av anlitad juridisk hjälp bör, som jag ser det, inte ligga dessa bymän i fatet utan bör i stället ses som ett ytterligare skäl för att nu bevilja dem ett anslag som täcker deras kostnader i detta mål. Jag finner justitiekanslerns bedömningar i detta avseende väsentligt generösare än de som görs i propositionen. Jag beklagar att inte utskottet funnit skäl att ansluta sig till den generösare bedömningen.

Givetvis innebär det nu föreslagna bidraget på 140 000 kronor en god lättnad för de människor som berörs. Men det belopp som ändå återstår av deras kostnader är stort, i synnerhet om man ser till de personliga förhållanden som bymännen redogjort för. Det rör sig om 52 personer med en genomsnittsålder på över 50 år. Flertalet av dem har sin utkomst från små jordbruk, och många har familjer med minderåriga barn. De inledde rättegången för att få rätten till laxfisket klarlagd och få reda i de komplicerade äganderättsförhållandena. Genom högsta domstolens utslag har dessa ting klarlagts för hela älvdalen utan att samtliga byar som haft intresse av saken behövt ta upp den rättsligt. I länsstyrelsens yttrande påpekas också att det närmast torde ha berott på tillfälligheter att just Vitsaniemi, som inte har de mest givande fiskena inom sina gränser, blev den by som kom att öppna proces-

sen. Vitsaniemi by har på detta sätt förtjänsten av att ha åstadkommit en ofrånkomlig rättslig prövning men får också stå för kostnaderna i samband med en sådan prövning.

Vad Vitsaniemi bymän gjort är alltså att de hävdar vad de ansett vara sin och andra byars rätt. Jag delar helt deras åsikt att det inte kan rimma med lagens mening och den sociala utvecklingen i stort att de nu skall behöva stå för en så stor del av kostnaderna för denna långvariga och kostsamma process. Dessa sociala synpunkter på frågan om anslagen till bymännen framförs också i länsstyrelsens remissyttrande. Beträffande ersättningens storlek anförs där siffran 265 000 kronor, dvs. 125 000 kronor mer än vad som föreslås i propositionen. Även härvidlag borde utskottet ha kunnat komma fram till en generösare bedömning.

I utskottsutlåtandet nämns att bymännen år 1962 fått 100 000 kronor i ersättning för skada på fisket, ett belopp som justitiekanslern anser bör beaktas i första hand när man skall bedöma bymännens betalningsmöjligheter. Även om man räknar bort dessa 100 000 kronor från bymännens totala kostnader på 405 000 kronor, borde man kunna finna det skäligt att åtminstone tillstyrka beloppet 265 000 kronor. Då skulle man ha gett bymännen det handtag som de ärligen förtjänat.

I vår motion har vi yrkat på att hela beloppet skall beviljas. Detta bl. a. därför att en ersättning på 100 000 kronor för skada på fisket inte kan anses orimlig med tanke på att en eventuell utbyggnad av Torne älv kommer att innebära att allt fiske förstörs, inte bara laxfisket utan också sikfisket och annat fiske.

Eftersom det förefaller tämligen svårt att tänka sig att bymännen skulle stå för kostnaderna i proportion till sin betalningsförmåga, så måste det ses som ytterst orättvist att småbrukare med

Polisnämndernas arbetsförhållanden, m. m.

låga inkomstmöjligheter och dåliga utsikter att i framtiden få arbete och inkomster skall behöva stå för dessa dryga kostnader. Det har uppgetts att det i flera fall är fråga om att berörda byamän måste gå från gård och hem för att klara de skulder som de ådragit sig i samband med det här målet. Även om dessa farhågor skulle visa sig överdrivna är det dock ett faktum att svårigheterna är stora. Det har också uppgetts att en grupp kallad Föreningen Norrländska Uppsalagruppen har planer på att insamlingsvägen förhindra en så tragisk utveckling. Nog upprör det mig att människor som hävdat vad de trott vara sin rätt mot en så stark motpart som staten skall räddas kvar i sina hem genom välgörenhet. Det är min absoluta mening att dessa människor har råkat i denna besvärliga situation helt utan egen förskyllan.

Såsom vi framhållit i vår motion borde det väsentliga för staten vara att man nu, tack vare denna process, fått fiske-rätten i Torne älv klarlagd. Detta klarläggande är dessutom av värde för förhandlingarna med Finland om en ny konvention rörande utnyttjande av gränsälven. Länsstyrelsen anser en sådan konvention nödvändig för att det skall kunna skapas realistiska förutsättningar att tillvarata gränsbygdens utvecklingsmöjligheter. Staten borde därför stå för de kostnader som denna rättsliga prövning inneburit.

Av det skälet vill jag, herr talman, yrka bifall till motionen nr 1053 i denna kammare.

Fru LINDSKOG (s):

Herr talman! När utskottet behandlat motionerna i detta ärende har det ingalunda framkommit att det skulle bli så drastiska resultat av denna process som fru Marklund här framhåller. Vi har aldrig hört talas om att några skulle behöva gå från gård och grund med anledning av sina utgifter för denna sak. Jag vill påminna om att Vitsaniemi

byamän 1962 fick 800 000 kr. i köpeskilling för försäld fallhöjd och 100 000 som ersättning för skada på fisket.

Vad som nu kvarstår av deras rättegångskostnader är 140 000, och Kungl. Maj:t har föreslagit att dessa 140 000 skall utbetalas på tilläggsstat. Detta har utskottet ansett sig böra tillstyrka och jag vill härmed yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II:1053; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16

Polisnämndernas arbetsförhållanden, m. m.

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 29, i anledning av motioner angående polisnämndernas arbetsförhållanden samt angående tillståndsgivningen beträffande demonstrationer.

Till allmänna beredningsutskottet hade hänvisats

1) de likalydande motionerna I: 445 av fru *Diesen m. fl.* och II: 549 av fru *Heurlin m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag för förbättring av polisnämndernas arbetsmöjligheter;

2) motionen II: 378 av herr *Wiklund* i Stockholm;

3) motionen II: 545 av herr *Adamsen m. fl.*, vari föreslogs, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om att kommittén för översyn av indelningen i polis- och åklagardistrikt jämväl finge i uppdrag att pröva frågan

Polisnämndernas arbetsförhållanden, m. m.

om att utvidga och förbättra samarbetet mellan polisnämnderna och respektive polischefer;

4) motionen II: 339 av herrar *Sjönell* och *Johansson* i Växjö; samt

5) motionen II: 858 av herr *Lindkvist m. fl.*

Utskottet hemställde,

1) att de likalydande motionerna I: 445 och II: 549 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) att motion II: 378 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

3) att motion II: 545 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

4) att motion II: 339 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

5) att motion II: 858 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Hultell*, fru *Diesen* och herr *Nilsson* i Bästekille (samtliga h), vilka ansett att utskottet under 1) bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 445 och II: 549 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag för förbättring av polisnämndernas arbetsmöjligheter.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av fru *Eriksson* i Stockholm och herr *Svensson* i Kungälv (båda s).

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **NILSSON** i Bästekille (h):

Herr talman! I allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 29 har utskottet bl. a. behandlat motionsparet I: 445 av fru *Diesen m. fl.* och II: 549 av fru *Heurlin m. fl.* Utskottet har prövat frågan synnerligen noggrant. Vi förnekar inte att utskottet har visat god vilja, men vi tror i alla fall att det är nödvändigt att i dagens läge slå ett slag för att förbättra polisnämndernas arbetsmöjligheter.

I rikspolisstyrelsens yttrande sägs att man begärt vissa uppgifter från samt-

liga polisnämnder men att man ännu inte fått svar från alla. När dessa uppgifter inkommit skall de bearbetas, och man säger också att det är rikspolisstyrelsens avsikt att redovisa undersökningen »med eventuella förslag till åtgärder».

Herr talman! Just dessa ord, »eventuella förslag», gör att man inte kan acceptera detta utan vidare. Vad som skall göras bör göras så fort som möjligt. Ett eventuellt förslag kan komma, men det kan lika gärna hända att det inte kommer.

I utskottsutlåtandet står att eventuella förslag skall ligga till grund för hänvändelse till Kungl. Maj:t. I detta läge har fru *Hultell*, fru *Diesen* och jag till utskottsutlåtandet fogat en reservation, i vilken vi vid punkten 1 yrkar bifall till de likalydande motionerna I: 445 och II: 549, innebärande att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställas om förslag till förbättring av polisnämndernas arbetsmöjligheter.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

Fru **HEURLIN** (-):

Herr talman! I en av dagstidningarna kunde man i går bland rubrikerna återfinna dessa: »Katastroflarm till rikspolis: Normal bevakning obefintlig.» »Station stängde efter brottslarm.»

Vi förstår att polisens situation är mycket prekär. Det är synnerligen viktigt att allt som kan göras verkligen också görs för att åstadkomma gott samarbete mellan polisen och allmänheten, helst på ett sådant sätt att allmänheten bibringas ökad förståelse för polisens utomordentligt svåra uppgifter — polisens arbetsmöjligheter tycks bli sämre och sämre. Jag tror inte att vi har råd att dröja längre med att ge polisnämnderna de resurser som krävs för att på ett effektivt sätt förbättra arbetsförhållandena och åstadkomma ökad förståelse hos allmänheten för polisens arbete. Vi har inte heller tid, tror jag, att

Polisnämndernas arbetsförhållanden, m. m.

alltför mycket ställa utredningar hindrande i vägen för denna strävan; vi vet tillräckligt mycket redan i dag om de besvärliga förhållanden som polismännen arbetar under för att kunna påstå att det behövs ökade resurser till förbättring av polisens arbetsmöjligheter. Låt polisen få dessa resurser så snart som möjligt!

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen vid punkt 1 av fru Hultell m. fl.

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Vid 1967 års riksdag väckte en del socialdemokratiska ledamöter en motion, i vilken begärdes särskilda åtgärder för att åstadkomma ett bättre förhållande mellan polisen och allmänheten.

Motionen hänvisades till allmänna beredningsutskottet, som skickade den på remiss till Polisförbundet och till rikspolisstyrelsen. Polisförbundet, som ju är polismännens fackliga organisation, tillstyrkte varmt en utredning i denna fråga, medan rikspolisstyrelsen avstyrkte motionärernas förslag om en utredning. Detta ledde så småningom till att riksdagen avtog motionen; man ansåg sig inte ha ett tillräckligt underlag för att åstadkomma en utredning som skulle leda fram till ett bättre förhållande mellan polisen och allmänheten. Och den gången liksom i dag, herr talman, var det motionärernas mening att man bakom detta samarbete skulle samla hela det aktiva Folk rörelsesverige, företrädare för hem och skola och ungdomens många verksamma organisationer.

Sedan 1967 fram till denna dag har det ingalunda inträtt någon avspänning i förhållandet mellan polisen och allmänheten. Vi upplever det särskilt intensivt i Stockholm, där det ju tidvis kan sägas råda ett skärpt förhållande mellan polisen och allmänheten. Detta har lett till att en del socialdemokratiska motionärer har hemställt om en utredning i syfte att få till stånd en

politiskt sammansatt kommunalnämnd med uppgift att överta huvudansvaret, givetvis i samråd med polisen, för beviljandet av tillstånd till demonstrationer under sedvanliga parlamentariska former.

Det som motiverar detta förslag är de starka strömningar av internationell aktivitet som alltså inte bara är en lokal företeelse för Stockholm utan som vi kan upptäcka på många andra håll över hela världen. Demonstrationerna riktar sig huvudsakligen mot kriget i Vietnam. Det är en stark kritik mot Amerika, det är starka sympatyttringar för Nordvietnams kamp och det är en stark uppslutning kring FNL. Det är självfallet att ungdomen skall ha rätt lika väl som andra mera fast etablerade organisationer att få ge uttryck för de uppfattningar den har när det gäller såväl nationella problem som internationella frågeställningar. Men det tragiska i en del av dessa demonstrationer är de övergrepp som förekommer och de våldsamheter i uttrycksformerna som förekommer. Det är en aggressivitet som oftast ger ett ytterst dåligt intryck, ett intryck som minskar den goodwill som det goda i demonstranternas syfte eljest skulle ha fört med sig. Denna aktivitet medför oftast att demonstranterna tappar sympatisörer i stället för att genom sina demonstrationer vinna nya anhängare för sina uppfattningar.

Jag vill ha sagt detta, därför att det i vårt rättssamhälle måste finnas regler som gäller för alla.

Det är väsentligt att vi skapar förutsättningar för dessa människor att få ge uttryck för sin uppfattning. Det har ofta uppstått ett motsatsförhållande till polisen, som vi motionärer har velat avdramatisera. Jag kan påpeka att det vid några tillfällen förekommit att polismyndigheterna vägrat demonstranterna tillstånd därför att polischefen »tycker så illa om FNL». Polisen har inte delat demonstranternas sakuppfattning, och detta har bildat underlag för av-

Polisnämndernas arbetsförhållanden, m. m.

styrkande av ansökan att få anordna demonstration, som är garanterad enligt svensk rättspraxis.

Från dessa utgångspunkter menade jag att det skulle ha funnits ett väl-motiverat underlag att överföra detta ansvar till en kommunal politisk-parlamentarisk nämnd, som kunde medverka till att upprätta fasta regler samtidigt som man stöttade upp polisens många gånger besvärliga arbetsuppgifter och ändå gav det utrymme för åsiktsfrihet som ligger i den urgamla rätten i Sverige att få demonstrera för sin uppfattning.

Det föreligger, herr talman, ingen anledning för mig att yrka bifall till motionen — jag tror att det vore utsiktslöst — men jag tror att riksdagen i det långa loppet inte kommer undan sitt ansvar att dra upp riktlinjerna för en sådan behandling av denna fråga, att den leder fram till en mjukare ton mellan polismyndigheterna och den stora allmänheten.

Herr KARLSSON i Huddinge (vpk):

Herr talman! Jag ber att till alla delar få instämma i det motionsledes framlagda förslaget om tillsättande av kommunala politiskt sammansatta nämnder som kan ta över tillståndsgivningen för demonstrationer. Jag har själv i annat sammanhang i kammaren framfört denna tanke.

Det rör sig här om mycket känsliga och grannliga politiska bedömningar, och det är verkligen på tiden att flytta över dem från ordningsmakten till en politisk instans. Det skulle dessutom vara ett omiskännligt demokratiskt framsteg.

Utskottets motiveringar för att avstyrka motionärernas förslag, som är en upprepning av polischefernas, bottnar i en oförmåga att inse vad som håller på att ske inte minst bland ungdomen, som gudskelov inte tycks finna sig i vad som helst bara för att det är gammalt och vant. I vårt moderna samhälle

är det orimligt att statliga tjänstemän utan pardon skall få bestämma över ett så viktigt område av vår frihet som rätten att demonstrera, bestämma hur denna frihet skall få ta sig uttryck i praktiken. Dessa tjänstemän har inte de politiska förutsättningar eller den politiska utbildning som behövs för att handlägga sådana frågor.

Utskottet skjuter verkligen frågan ifrån sig, och det kan man naturligtvis göra till en tid. Den kommer emellertid tillbaka precis som varje annan fråga som hunnit mogna för en lösning. Utskottets artiga bugningar för polisen — och tyvärr tyckte jag mig märka något av det också i herr Lindkvists anförande — skall jag inte gå in på.

Men jag är för min del helt övertygad om att det vore bäst för polisen själv om den sluppe handlägga frågor, som den inte har rimliga förutsättningar att sköta på ett tillfredsställande sätt. Som exempel vill jag peka på demonstrationen i Stockholm den 20 december i fjol, då polisen vägrade demonstranterna att gå på huvudgatorna med hänsyn till jultrafiken. Ärade kammarledamöter! Det måste väl ändå vara tio, hundra, ja, tusen gånger viktigare att våra ungdomar får demonstrera för väsentliga politiska ideal än att undvika litet tillfälliga trafikstockningar under julkommersen. Beskedet till demonstranterna var — naturligtvis omedvetet — ett verkligt inkompetensbevis som enligt min mening åskådligt belyser att vi inte längre kan ha det så här. Det är bara så.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Jag tror att man bör slå fast en sak ordentligt från början, och det är att rätt till fria demonstrationer skall finnas i ett demokratiskt land och att inga politiska bedömningar skall göras vid prövningen av demonstrationstillstånd. Meningsyttringar från olika håll skall vara tillåtna oberoende av om det är FNL-grupper eller höger-

Polisnämndernas arbetsförhållanden, m. m.

partiet som vill ordna ett demonstrationståg genom Stockholms stad. Det avgörande får inte vara vilken åsikt som skall framföras.

Det har sagts här — jag tror att det var herr Lindkvist som nämnde det — att polisen vid något eller några tillfällen skulle ha vägrat demonstrations-tillstånd därför att polischefen tyckte så illa om FNL-grupperna. Om så är fallet måste tjänstefel föreligga och kritik kunna anföras för att få rättelse. Tyvärr är det på grund av tidsfaktorn inte möjligt att få rättelsen i tid för den demonstration det gäller.

Tidsfaktorn gör det för övrigt litet besvärligt med dessa polisnämnder som man har talat om. Vi har polisnämnder, som har varit i arbete en kort tid. I allmänhet förefaller dessa nämnder arbeta långsamt. Utskottets mening är närmast den, att det är nästan omöjligt för en stor kommunal nämnd att besluta i de här frågorna. Jag har själv funderat på om man inte skulle kunna ha tre personer, två valda av drätselkammare, stadskollegium eller kommunalnämnd och att polischefen skulle bli tredje mannen. Det är något i den vägen som fru Eriksson i Stockholm och jag har tänkt oss i vårt särskilda yttrande. Vi tror alltså inte att det är möjligt för polisnämnden att fungera tillfredsställande i de här frågorna, närmast med tanke på tidsfaktorn i sammanhanget.

Det pågår för närvarande en undersökning om polisnämndens verksamhet, och det är detta som ligger bakom utskottets skrivning. De begärda enkätsvaren skulle ha varit avlämnade nu. Alla har dock inte inkommit. Svaren skall behandlas av rikspolisstyrelsen och jag tycker att man kan vänta och se vad den kommer fram till i sin bedömning.

Enligt uppgift från polischefen har under tiden 1 januari 1965—28 februari 1968 förekommit 96 demonstrationer i Stockholm. Vederbörligt tillstånd har

utfärdats för 38 av dessa medan 57 demonstrationer genomförts utan att tillstånd sökts och en demonstration anordnats trots att polismyndigheten avslagit ansökan om tillstånd av orsaker som ingående redovisats i yttrandet. De demonstrationer, som anordnats utan att tillstånd sökts, har inte i något fall ansetts behöva upplösas. De ingripanden som polisen tvingats göra har för- anletts av att demonstranter inte beaktat gällande regler för uppträdande på allmän plats.

Herr talman! Jag skall inte säga så mycket mer i denna fråga. Jag vill till slut bara uppprepa, att var och en i en fri demokratisk stat måste ha rätt att demonstrera. Tillstånd till demonstrationer skall inte beviljas efter politiska bedömningar; det enda man har att ta hänsyn till är att gällande ordningsföreskrifter följs. Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr RIMAS (fp):

Herr talman! Med anledning av vad som sagts i debatten vill jag framhålla ett par saker.

Utskottet har konstaterat att polismyndigheternas praxis i fråga om tillståndsgivning står i full överensstämmelse med den av lagen skyddade principen om församlingsfrihet. Denna ger mycket vittgående friheter att anordna demonstrationer. Det är väl ingen som vill bestrida den fria demonstrationsrätten. Man kan å andra sidan inte komma ifrån att det är nödvändigt att polisen fullgör sin uppgift och försöker hålla ordning.

Ur rikspolisstyrelsens yttrande vill jag citera följande passus:

»I samband med tillståndsgivningen får inga andra inskränkningar göras i församlingsfriheten än sådana som är nödvändiga för att upprätthålla ordning och säkerhet. Vid tillståndsgivningen till de av motionärerna åberopade demonstrationerna har heller inga andra hänsyn tagits eller några andra över-

Polisnämndernas arbetsförhållanden, m. m.

väganden gjorts än vad som varit be-
tingade av polisens möjligheter och
skyldigheter att upprätthålla allmän
ordning och säkerhet. De ingripanden
som polisen tvingats göra har föranletts
av att demonstranter inte beaktat de
regler som statsmakterna antagit för
uppträdan på allmän plats och de
skyldigheter som ålagts polisen.»

Jag kan sluta med att nämna att det
under tiden 1 januari 1965—28 februari
1968 förekom 96 demonstrationer i
Stockholm, varav 38 var anordnade med
vederbörligt tillstånd och 57 utan att
tillstånd söktes, medan en enda demon-
stration av skäl som vi alla känner till
inte fått anordnas.

I detta anförande instämde herr *Jo-
hansson* i Växjö (cp) samt herrar *Ham-
rin* i Kalmar, *Andersson* i Örebro och
Larsson i Stockholm (samtliga fp).

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Jag tror att kammaren
vid denna tidpunkt håller mig räkning
för att jag inte tar upp något längre
resonemang om allmänna beredningsut-
skottets skrivning med anledning av de
föreliggande motionerna. Det skulle en-
ligt mina bedömanden i och för sig fin-
nas mycket att säga om den, men jag
vill speciellt fästa uppmärksamheten på
att rikspolisstyrelsen sagt att man helt
delar »den av samtliga motionärer
framförda uppfattningen att polisnäm-
nden är rätt forum för uppgiften att på
det lokala planet främja ett förtroende-
fullt förhållande mellan polisen och all-
mänheten». Det hade enligt min upp-
fattning varit angeläget att utskottet
hade tillstyrkt en rad av dessa motio-
ner i stället för att som man nu gör
bara uttala sig i allmänna ordalag utan
att ta någon klar ställning.

Jag har tillsammans med några kam-
rater väckt en motion, nr 545, där vi
hemställer om tilläggsuppdrag till 1967
års utredning, och jag skall, herr tal-
man, nöja mig med att yrka bifall till
vår motion.

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Att jag begärde ordet
var närmast föranlett av att herr Karls-
son i Huddinge hade fått uppfattning-
en att jag i mitt anförande hade gjort
artiga bugningar inför polismyndighe-
terna. Jag vill säga till herr Karlsson
att jag både 1967 och 1968 motionerat
i riksdagen därför att jag inte är nöjd
med förhållandet mellan polisen och
allmänheten. Jag har också sagt i dag
att inte bara allmänheten har brustit
i omdöme, utan jag anser att polisen
i flera avseenden har utfört sina arbets-
uppgifter otillfredsställande. Om jag
skulle buga mig, skulle det vara för att
polisen ändå för det mesta sköter sina
svåra åligganden. Att polisens uppgift
är utomordentligt besvärlig måste man
medge.

Till herr Svensson i Kungälv vill jag
säga i fråga om det av mig åberopade
exemplet, att polischefernas beslut i de
båda fallen överklagades hos länsstyrel-
sen, som i båda fallen undanröjde po-
lischefernas avstyrkande av de gjorda
framställningarna om att få demonstre-
ra. Demonstranterna har sålunda fått
rätt, men de har måst gå till den över-
instans som länsstyrelsen utgör.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten 1

Herr förste vice talmannen gav pro-
positioner dels på bifall till utskottets
hemställan, dels ock på bifall till re-
servationen; och fann herr förste vice
talmannen den förra propositionen va-
ra med övervägande ja besvarad. Herr
Nilsson i Bästekille begärde emellertid
votering, i anledning varav efter given
varsel följande voteringsproposition
upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller
allmänna beredningsutskottets hemstäl-
lan i punkten 1) i utskottets utlåtande nr
29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Interpellation ang. kontroll över trafiken med översnöfordon

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fru Hultell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för japropositionen. Herr Nilsson i Bästekille begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 143 ja och 28 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II:545; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 4 och 5

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 17

Interpellation ang. kontroll över trafiken med översnöfordon

Ordet lämnades på begäran till

Herr TOBÉ (fp), som yttrade:

Herr talman! Under senare år har framkomligheten vintertid i våra fjällområden ökat betydligt genom användning av olika översnöfordon. Dit räknas snöbuss, snöbil, snövessla, snöskoter och annat motordrivet fordon, som är anpassat för gång i snö utan att

fordra särskild iordninggjord vägbana. Antalet översnöfordon i landet beräknas vara omkring 10 000 stycken med en beräknad tillväxt om 2 500 eller mera under följande år.

Översnöfordonen är säkerligen oundgängliga för fjällbygdens inbyggare och för de renskötande samerna. Även vid turisthotell och för tillsyn av fjällstugor o. d. kan de underlätta nyttiga transporter. Fjällräddningen har helt naturligt tagit dessa översnöfordon i sin tjänst.

Men dessa fordon kan också missbrukas. Såväl olaga jakt som olaga fiske har i betydande grad konstaterats ske efter användning av snöskoter. Den decimering som skett under senare år av varg, björn, lo och järv anses mycket bero på användning av översnöfordon i samband med jakt. Vidare skadas vegetationen inom dessa känsliga områden. Särskild röjning i buskvegetationen har konstaterats. Stöldgods från övernattningsstugor i fjällområdena har uppenbarligen forslats bort med hjälp av översnöfordon. Märkligt nog är hela trafiken med dessa fordon helt oreglerad trots att framstötär gjorts både till regeringen och till vissa ämbetsverk. Det är visserligen förbjudet att använda motorfordon inom nationalparkerna och det anses innebära att dessa fordon är förbjudna där.

Översnöfordonen är dock inte formellt klassificerade som motorfordon. Det finns ingen registreringsplikt, inga åldersbestämmelser för förare och inte heller i övrigt några normer för fordonens användning.

Inför den utveckling som kan väntas om inte några restriktioner införs synes det vara nödvändigt att skyndsamt åstadkomma någon provisorisk reglering, som kan bli gällande i tid till nästa vintersäsong. Men samtidigt bör arbetet med mera slutgiltiga regler för översnöfordonens användning utarbetas. Åtgärder lämpliga att vidtaga kan t. ex. vara klassificering av fordonen

Interpellation ang. planeringen av industriområden — Interpellation ang. ökad utbildning av arbetsterapeuter

samt registrering och besiktningstväng. Åldersgräns bör införas. Snöskotern utnyttjas nu som leksak av påfallande unga förare. Spritpåverkad förare av snöskoter kan inte nu dömas till straff för rattfylleri.

Myndigheterna står här alldeles handfallna inför detta nya fortskaffningsmedel, och ju mer man dröjer med att försöka få ordning på problemet ju svårare blir det.

Med stöd av vad som här anförts får jag anhålla om kammarens medgivande att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande fråga:

Avser statsrådet att vidtaga några åtgärder för att få kontroll över trafiken med översnöfordon, därvid behörlig hänsyn tages till nyttotrafiken men där starka restriktioner införes för annan trafik med dessa fordon?

Denna anhållan bordlades.

§ 18

Interpellation ang. planeringen av industriområden

Ordet lämnades på begäran till

Herr THYLÉN (h), som yttrade:

Herr talman! Under de senaste åren har industriutvecklingen i vårt land lett till en ökad koncentration av anläggningar kring de större städerna. Den planering som i dag sker synes ge belägg för farhågor att denna industrikoncentration kommer att bli än kraftigare. Det torde här räcka att peka på offentliggjorda planer på uppbyggnad av atomvärmekraftverk, anläggning av massafabriker och petrokemiska industrier, samt de krav på nya hamnanläggningar som uppkommer i samband härmed.

Ännu större områden kommer att beröras av de luft- och vattenförorening-

ar som de nyuppförda industrierna för med sig. Det kan således med skäl antagas att områden som i dag står till tätorternas befolkning för friluftsliv, vila och rekreation inom en snar framtid kommer att tagas i bruk för industriellt ändamål.

Oron för utvecklingen är givetvis mycket stor hos dem som redan skaffat sig eller har planer på att skaffa sig fritidsbebyggelse inom berörda områden. Det synes därför angeläget att det från statsmakternas sida vidtages åtgärder för att säkerställa tätorternas legitima behov av fritidsområden.

Då den nu godkända industrialiseringen av ett av de områden som tidigare utgjort naturligt fritidsområde för Göteborgs stad, nämligen Väröbacka, minskat det disponibla fritidsområdet för Göteborgs stad framstår det som än mer angeläget att ytterligare industrialisering icke får komma till stånd inom de områden som normalt utgör rekreatiomsområde för staden.

Med stöd av ovanstående hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd medverka till att vid framtida planering av industriområden större hänsyn tages till tätorternas legitima behov av fritidsområden?

Denna anhållan bordlades.

§ 19

Interpellation ang. ökad utbildning av arbetsterapeuter

Ordet lämnades på begäran till

Herr JOHANSSON i Skärstad (cp), som yttrade:

Herr talman! När det gäller att återanpassa fysiskt och psykiskt handikappade i arbete spelar arbetsterapi en

Interpellation ang. ökad utbildning av arbetsterapeuter

allt större roll. Behovet av arbetsterapeuter ökar sålunda. För närvarande råder emellertid en omfattande brist på arbetskraft av detta slag. Utbildningen av arbetsterapeuter vilar på ett riksdagsbeslut av år 1964. Genom detta beslut kunde utbildningskapaciteten ökas. Vidare förlängdes utbildningstiden till tre år. Trots den utvidgning kvantitativt sett som blev följden av 1964 års beslut kan behovet av arbetsterapeuter såsom nämnts inte tillgodoses.

Möjligheter synes emellertid finnas att öka utbildningskapaciteten ytterligare: det är angeläget att de utnyttjas. Som exempel kan nämnas, att landstingets vårdyrkesskola i Jönköping under flera år bedrivit sådan utbildning och har planer på att fortsätta under nästa läsår. Jämte reguljär treårig utbildning planeras kortare kurser, s. k. briststyrkesutbildning. Det beror på tillsynsmyndigheten, skolöverstyrelsen, huruvida nämnda kurser kan anordnas. Starka skäl talar för att, i det anförda exemplet och liknande fall, framställning om rätt att få anordna här ifrågasvarande utbildning bifalles.

Såsom nämnts skall i enlighet med riksdagsbeslutet arbetsterapeututbildningen vara treårig. För att den stora efterfrågan på terapeuter i ökad utsträckning skall kunna tillgodoses torde man under en övergångstid få räkna med kortare utbildning enligt ovan nämnda exempel från Jönköping. Det skall också i detta sammanhang påpekas, att tillgången på ungdomar som efterfrågar utbildning till arbetsterapeuter är stor.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet få rikta följande fråga:

Är statsrådet beredd medverka till en ökning i kapaciteten vad beträffar utbildning av arbetsterapeuter?

Denna anhållan bordlades.

§ 20

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om uppförande och drift av en seismologisk multipelstation,

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till stiftelsen Skansen jämte motioner,

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om vissa markbyten och fastighetsförvärv i Stockholm m. m.,

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande statliga företag jämte motioner, och

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överföring av aktier i Kalmar Verkstads AB;

bevillningsutskottets betänkande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt för Konungen att medge tull- och skattefrihet m. m. för anläggning som uppföres vid rikets gräns, m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av motioner om översyn av exportkreditfinansieringen m. m.,

nr 30, i anledning av motioner om utredning angående de mindre företagen m. m., och

nr 31, i anledning av motioner om utredning rörande möjligheterna att tillskapa regionala investmentbolag;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av motioner angående ansvar för skada i samband med kontroll av motorfordon,

nr 27, i anledning av motioner angående respit vid underlåtenhet att betala försäkringspremie,

nr 28, i anledning av motion om obligatoriskt stöldskydd på bilar, och

nr 29, i anledning av motioner om upphävande av förbudet mot offentlig

nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar;

tredje lagutskottets utlåtande nr 40, i anledning av motioner om dels utländsk medborgares rätt till fritidsfiske, dels tillstånd till fiske för utländsk gäst vid turistanläggning;

jordbruksutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69, såvitt propositionen avser jordbruksärenden; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av motioner angående vattenvården i mälaramrådet,

nr 32, i anledning av motioner om förhandlingar med Norge för att förhindra vattenföroreningar i norra Bohuslän, och

nr 33, i anledning av motioner om förbud mot utsläppande i vissa fall av avloppsvatten i Vättern.

§ 21

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 169, i anledning av proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § kommunallagen; samt

från statsutskottet:

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1968/

69 till bidrag till de handikappades kulturella verksamhet;

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1968/69 till avsättning till fonden för idrottens främjande; och

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1968/69 i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m. jämte motioner.

§ 22

Till bordläggning anmäldes skrivelse från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående anslag till fortsatt utredning om riksdagens lokalfrågor.

§ 23

Anmäldes motionen nr 1198, av herr *Brandt m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 103, angående effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

Denna motion bordlades.

§ 24

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.55.

In fidem

Sune K. Johansson